

POLICIJOS VEIKLOS NUTRAUKIANT LYTIES PAGRINDU VYKDOMĄ SMURTAŲ GEROSIOS PRAKTIKOS VADOVAS

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA

MOTERŲ
INFORMACIJOS
CENTRAS

**POLICIJOS VEIKLOS
NUTRAUKIANT LYTIES PAGRINDU
VYKDOMĄ SMURTAŲ
GEROSIOS PRAKTIKOS VADOVAS –
HERA PROJEKTAS**

HERA
projektas

TURINYS

1. PROJEKTO HERA APRAŠYMAS.....	4
2. GEROSIOS PRAKTIKOS VADOVAS	7
a) ĮVADAS	7
b) TERMINAI.....	7
c) VALSTYBĖS POLITIKA.....	9
d) TEISINĖ BAZĖ	16
d.1. Ispanija	16
d.2. Bulgarija	27
d.3. Rumunija	28
d.4. Latvija.....	29
d.5. Lietuva.....	29
d.6. Italija.....	31
d.7. Jungtinė Karalystė	31
d.8. Geroji praktika teisinėje srityje	35
e) POLICIJOS ORGANIZACINĖ STUKTŪRA.....	40
e.1. Policijos struktūra	40
e.2. Specializuoti policijos padaliniai	41
e.2.1. Specialių policijos padalinių veiklos metodai (<i>Rizikos vertinimas</i>)	45
e.2.2. Specialių grupių ekspertinės žinios („ <i>know-how</i> “).....	48
e.2.2.1. Specialių grupių kovai su smurtu artimoje aplinkoje ir smurtu lyties pagrindu sukūrimo policijos struktūroje pagrindai	48
e.2.2.1.1 Pirminiai faktoriai: motyvacija ir mokymai.....	48
e.2.2.1.2 Grupės kūrimas	50
e.2.2.1.3 Grupės narių palaikymas.....	52
f) POLICIJOS VEIKLOS INSTRUKCIJOS IR BENDRADARBIAVIMO SUSITARIMAI	52
f.1. Ispanija	52
f.1.1. Reagavimo į įvykį instrukcija.....	53
f.1.1.1. Svarbi informacija nutraukiant smurtinius veiksmus	55
f.1.1.2. Pagalbos aukoms ir jų apsaugos instrukcija	58

f.2. Bulgarija.....	60
f.3. Jungtinė Karalystė.....	60
g) INFORMACIJOS APDOROJIMAS.....	61
g.1. Ispanija	61
g.2. Jungtinė Karalystė	65
h) PAGALBOS TEIKIMO STRATEGIJOS, SIEKiant išvengti antrinės viktimizacijos.....	66
i) VEIKLOS VERTINIMAS	67
j) PARAMOS AUKOMS PASLAUGOS	70
j.1. Pagalba aukoms techninėmis priemonėmis.....	74
k) POLICIJOS RENGIMO STRATEGIJOS.....	76
l) BAIGIAMOSIOS IŠVADOS DĖL POLICIJOS VEIKLOS TRIOSE REAGAVIMO SRITYJE.....	78
3. BIBLIOGRAFIJA.....	80
a) ISPANIJA.....	80
b) JUNGGINĖ KARALYSTĖ.....	83
c) RUMUNIJA	84
d) BULGARIJA	85
e) LATVIJA.....	85
f) LIETUVA.....	86
4. AUTORIAI IR PADĖKOS	87

1. PROJEKTO HERA APRAŠYMAS

Projekto idėją pasiūlė Valensijos miesto policija. Projektas grindžiamas GAMA grupės (paramos žiauraus elgesio aukoms grupė), daugiau nei aštuonerius metus dirbančios su smurtinių nusikaltimų aukomis, patirtimi. Projektą vykdė šios organizacijos:

- ✓ Valensijos miesto policija (Valensija, Ispanija) ir GAMA grupė
- ✓ Vakarų Jorkšyro policija (Lidsas, Jungtinė Karalystė).
- ✓ Brašovo miesto policija (Brašovas, Rumunija).
- ✓ Cesenos savivaldybė (Cezena, Italija).
- ✓ Valensijos autonominės bendruomenės (Generalitat Valenciana) Vyriausybės Ministerija (Valensija, Ispanija).
- ✓ Fundación Comunidad Valenciana – Región Europea (*Fondas „Valensijos bendruomenė – Europos regionas“*), (Valensija, Ispanija).
- ✓ Nacionalinė Asociacija „Rhodopa Planina“ (Smolianas, Bulgarija).
- ✓ Moterų informacijos centras (Vilnius, Lietuva).
- ✓ Fondas „Socialinių paslaugų agentūra“ (Ryga, Latvija).

Vykdamas projektą taip pat prisidėjo šios organizacijos:

- ✓ Ilustre Colegio de Abogados (*Žymių žmonių asociacija*) (Valensija, Ispanija).
- ✓ Asociación de Separadas y Divorciadas (*Separacijoje gyvenančių ir išsiskyrusių moterų asociacija*) (Valensija, Ispanija).
- ✓ Fundación Secretariado Gitano (*Romų fondas*) (Valensija, Ispanija).
- ✓ Asociación ANNUR de Mujeres Musulmanas (*ANNUR, musulmonių moterų asociacija*) (Valensija, Ispanija).
- ✓ Fundación Reina Sofía de Estadística en Violencia de Género (Karalienės Sofijos fondas rinkti lyties pagrindu vykdomo smurto statistiką) (Valensija, Ispanija).
- ✓ Asociación AVAD para la Formación en Defensa Personal (*AVAD, Savigynos mokymo asociacija*) (Valensija, Ispanija).
- ✓ Asociación Profesional de Criminólogos de la C.V. (*Valensijos bendruomenės profesionalių kriminologų asociacija*) (Valensija, Ispanija).
- ✓ Universidad de Valencia – Instituto de Ciencias Penales (*Valensijos universiteto kriminalistikos mokslų institutas*) (Valensija, Ispanija).
- ✓ Regioninė Vidaus reikalų ministerijos vadovietė (Smolianas, Bulgarija).
- ✓ Laikraštis „Rodopski vesti“ (Smolianas, Bulgarija).
- ✓ Socialinė savivaldybės tarnyba (Brašovas, Rumunija).
- ✓ Nevyriausybė organizacija Libra (Ravena, Italija).

Projektu siekiama Europos Sąjungoje suvienodinti standartinius policijos veiksmus, kai reaguojama į lyties pagrindu vykdomą smurtą trijose atskirose srityse, kurios, mūsų manymu, yra išskirtinai būtinos visuomenėje, besivystančioje globalizacijos link – prevencija, įsikišimas ir aukų apsauga. Tikime, kad gerosios praktikos aprašymas yra būtinas visose policijos veiklos srityse, tačiau ypač svarbus šių sunkių nusikaltimų atveju, nes paveikia visus aukos gyvenimo aspektus – asmeninius, socialinius ir profesinius. Esame tikri, kad suvienodinus standartinius policijos veiksmus ir mokydami iš geriausių policijos veiklos pavyzdžių, pasieksime, kad tokių nusikaltimų aukos sulauktų geresnės pagalbos. Šioje srityje buvo vykdoma daug iniciatyvų, kai kurios jų – iš tikrųjų įdomios, tad mūsų projektas bus pagrindas jų pristatymui, tobulinimui ir platinimui.

Projektu taip pat siekiame standartizuoti empirinių duomenų rinkimo metodus ir procedūras, kas galiausiai leis tiksliau tirti mūsų aptariamus klausimus ir rasti labiau pritaikomus bendrus sprendimus, neprieštaraujančius esamai ir būsimai Europos Sąjungos teisinei bazei.¹

Esminiai poreikiai:

1. Skirtingų požiūrių apžvaga;
2. Nukentėjusiųjų įgalinimas ir individualus atvejų vertinimas;
3. Gerosios praktikos vadovo parengimas.

Projekto tikslai

Svarbiausias tikslas: projektu siekiama lyties pagrindu patirto smurto aukoms suteikti geresnę pagalbą ir pasiūlyti šią praktiką taikyti visoje Europoje.

Pagrindiniai tikslai:

1. Policijos rengimo ir specializacijos tobulinimas, siekiant gerinti pagalbą būtent tokių nusikaltimų aukoms;
2. Nukentėjusiųjų apsaugos tobulinimas įvairiose srityse, siekiant pagerinti suteikiamą pagalbą aukoms, sukuriant tinkamą politinę, socialinę ir žmogiškąją aplinkas visapusiškai nukentėjusiųjų atsigavimui;
3. Siekis, kad nusikaltimų aukos pačios aktyviai dalyvautų reabilitacijos procese. Įgalinimas, preventyvūs veiksmai, kad aukos nesusitapatintų su tokiu vaidmeniu, reintegracija į visuomenę visavertėmis pilietėmis ir, svarbiausia, gebėjimo savarankiškai priimti sprendimus atgavimas.

Numatyti renginiai

1. Gerosios praktikos vertinimo susitikimai skirtingose šalyse partnerėse ir išvadų parengimas.
2. Pasidalijimas gerąja praktika Europos / tarptautiniame simpoziume.

¹ 1985 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos deklaracija „Dėl pagrindinių teisingumo principų nusikaltimų aukoms“ / 2001 m. kovo 15 d. Europos Tarybos pamatinis sprendimas dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose.

Po simpoziumo bus organizuojama ši veikla:

- Mokymo kursai vietinės policijos pareigūnams: prevencija, intervencija ir apsauga (atsižvelgiant į patvirtintą gerosios praktikos vadovą);
- Standartizuotų procedūrų pritaikymas kiekvienai šaliai partnerei;
- Statistinių duomenų suvienodinimas. Duomenų rinkimo apie policijos saugomas lyties pagrindu vykdomo smurto aukas modelių parengimas tyrimų ir apsaugos tikslais.²

Įvairių lygių mokymai kovoti su smurtu tarp lyties:

- Asmeninės apsaugos;
- Profesinės integracijos;
- Psichologinės terapijos;
- Viktimizacijos tyrimai.

Visa, kas išvardyta aukščiau, yra mūsų ambicingi tikslai pagal šį projektą. Tikimės, kad jie bus sėkmingai įgyvendinti, kad (ir tai svarbiausia) galėtume pagerinti policijos paslaugų, teikiamų nusikaltimų aukoms, kokybę.

² 2010 m. kovo 8 d. Europos Tarybos išvadose apie smurto prieš moteris naikinimą Europos Sąjungoje pripažįstama, kad nežiūrint progreso paskutiniiais metais, nei europiniu, nei nacionaliniu lygmeniu nebuvo atliktas išsamus smurto prieš moteris tyrimas. Tai apriboja realių tokio smurto mastų suvokimą ir apsunkina nacionalinių strategijų bei atsako veiksmų rengimą, kaip ir efektyvių priemonių Europos Sąjungoje sukūrimą.

2. GEROSIOS PRAKTIKOS VADOVAS

a) ĮVADAS

IV Pasaulio moterų konferencijoje Jungtinės Tautos pripažino, kad smurtas prieš moteris užkerta kelią lygybei, vystymuisi ir taikos užtikrinimui. Smurtas lyties pagrindu pažeidžia žmogaus teises ir pamatines laisves, apsunkina jų įgyvendinimą. Vadovaujantis šia nuostata, gerosios praktikos vadovu siekiama koncentruotis į aptariamų problemų priežastis ir kiekvienu atveju pateikti išsamią analizę. Neabejotina, kad ši problema sukelia reikšmingas socialines pasekmes, kurių neišvengia nei viena šalis. Taigi pagrindinis mūsų tikslas – tobulinti policijos pagalbą smurto aukoms, skatinant moterų įgalinimą ir sukuriant sistemą, kuri užkirstų kelią antriam ar tretiniam smurto protrūkiui (viktimizacijai). Vis dėlto, siekiant įgyvendinti šiuos uždavinius, pirmiausia turi būti išnagrinėti pradiniai aspektai, kurie, didžia dalimi, nulemia policijos veiksmus. Policija – tai institucija, kurios tikslas – apsaugoti socialinę tvarką. Jos taikomos priemonės priklauso nuo kiekvienoje atskiroje visuomenėje įtvirtintų principų ir prioritetų, tad policija visuomet laikysis galiojančių įstatymų ir gerbs teises, įtvirtintas šalyje, kurioje ji atlieka pareigas. Visa tai skatina mus aptarti pirmines idėjas, kurios, mūsų manymu, turi tapti pagrindu tinkamiems tolimesniems policijos veiksams užkertant kelią lyties pagrindu vykdomam smurtui. Mes laikomės 1995 metais Jungtinių Tautų išsakytos nuostatos, kad lyties pagrindu vykdomas smurtas yra žmogaus teisių ir laisvių pažeidimas.

b) TERMINAI

Viena iš pagrindinių problemų, su kuriomis susidūrėme pradėję šį Europinį tyrimą policijos veiklos srityje – vienodai suprantamų terminų sukūrimas ir vartojimas. Kai kuriose šalyse lyties pagrindu vykdomas smurtas ir buitinis smurtas neatskiriamas, kai kurių šalių kriminalinių veikų klasifikacijoje sąvoka „buitinis smurtas“ net neavartojama. Šiose šalyse visi smurtiniai veiksmai klasifikuojami pagal tam tikras bendras charakteristikas. Mūsų manymu, tai pagrindinis klausimas tiek policijos lygmeniu, tiek ir daugeliu kitų. Mūsų profesiniai veiksmai, visų pirma, vykdomi remiantis įstatymine baze, todėl, siekdami suvienodinti veiksmų procedūras, tuos pačius dalykus turėtume vadinti vienodai. Nors iš pirmo žvilgsnio galėtų pasirodyti, kad tai – lengva, tačiau ši problema ir anksčiau buvo, ir šiuo metu yra tikras iššūkis. Vienodos terminologijos sukūrimas ir vartojimas yra ypatingai svarbus siekiant aprašyti tiek standartinius policijos veiksmus, tiek jų pasekmes ar veiksmus vykdančius padalinius. Visa, kas čia išdėstyta, atveria nesuskaičiuojamas surinktų duomenų mokslinės analizės galimybes – ypač svarbų uždavinį, kurį jau esame aptarę, ir kuris, remiantis viena iš 2010 metų kovo 8 d. Europos Tarybos išvadų (Doc 6585/2010), artimiausiu metu turėtų būti pradėtas įgyvendinti. Mūsų vertinimu, egzistuoja rimta ir pakankama sąvokų ir terminų visuma, kad galėtume bandyti suvienodinti procedūras ir reagavimo lygmenis, žinoma, nepažeidžiant nei vienos šalies suvereniteto, nustatyti baudžiamų veikų klasifikaciją. Vis dėlto tam tikro lygmens standartizavimo mums neabejotinai reikia, jei norime pradėti kalbėti viena kalba. Šiuo tikslu siūlome tokius apibrėžimus:

- ✓ **LYTIES PAGRINDU VYKDOMAS SMURTAS:** „Bet koks su lytimi susijęs smurtas, pasibaigiantis ar galintis pasibaigti fizine, seksualine ar psichologine žala ar moterų kentėjimu, apimantis grasinimą tokiais aktais, jėgos panaudojimu, neteisėtu laisvės apribojimu, pasireiškiantis tiek privačiame, tiek viešame gyvenime.“³
- ✓ **LYTIES PAGRINDU VYKDOMAS SMURTAS TARP EMOCIŠKAI SUSIJUSIŲ ŽMONIŲ:** „Tai smurtas, kaip diskriminacijos, nelygybės arba vyro jėgos pozicijos moters atžvilgiu demonstravimo išraiška, kai moteris yra arba buvo vyro sutuoktinė, arba yra ar buvo susijusi su juo panašiais į santuokinius emociniais santykiais, netgi jei jie kartu negyveno.“⁴
- ✓ **SMURTAS ŠEIMOJE ARBA BUITINIS SMURTAS:** „Tas pats, kaip ir antrajame apibrėžime, taip pat bet kokie kitokie smurtiniai (fiziniai, psichologiniai, seksualiniai, finansiniai, emociniai...) veiksmai, nukreipti prieš gimines plačiąja prasme (tėvus, vaikus, anūkus, sutuoktinius...), nepriklausomai nuo giminės ar socialinės lyties.“

Šis lyties pagrindu vykdomo smurto ir buitinio smurto apibrėžimų skirtumas grindžiamas faktu, kad, mūsų nuomone, lyties pagrindu vykdomas smurtas savo pasekmėmis nesiskiria nuo kitų smurto rūšių, tačiau skiriasi šių smurtinių veikslių priežastys. Smurtas naudojamas siekiant išsaugoti šimtmečiais visuomenėse dominavusią patriarchalinę sistemą, grindžiamą vienos lyties dominavimu kitos lyties atžvilgiu ir kuriančią sudėtingas struktūras, užkertančias kelią egzistuojančio diskriminavimo panaikinimui. Lyties pagrindu vykdomas smurtas – tai struktūrinio pobūdžio smurtas, kylantis ir besiplėtojantis pačioje visuomenėje, taigi ir atsakas į tokio pobūdžio smurtą turėtų kilti iš tos pačios visuomenės. Ne visi sutinka su tokiu mūsų siūlomu kultūriniu pokyčiu, tačiau taip yra, matyt, dėl to, kad smurtas – labai įvairiapusiška (kontraversiška) problema, su kuria aktyviai kovoja šiuolaikinės demokratinės visuomenės.

- ✓ **POZITYVI DISKRIMINACIJA:** „Priemonės, taikomos specifinėms grupėms, siekiant sustabdyti ar užkirsti kelią diskriminacijai arba panaikinti žalą, atsirandančią dėl nuostatų, veikslių ar egzistuojančių struktūrų (taip pat vadinama „teigiamomis poveikio priemonėmis“).
- ✓ **FEMINIZMAS:** „Nuolat besivystanti mąstymo kryptis, grindžianti lygias teises ir vienodas abiejų lyties galimybes. Lygybė – tai ne siekis suvienodinti lytis, o pripažinti skirtumus tarp vyrų ir moterų.“

MAČIZMAS: „Tikėjimas, kad vyrai yra viršesni už moteris, kad vyrams priskiriamos vertybės visuomenėje yra svarbesnės, nei tos, kurios siejamos su moterimis, nes pačios moterys yra menkesnės už vyrus ir yra jų valioje.“⁵

³ 1993 m. gruodžio 20 d. Jungtinių Tautų Deklaracija dėl smurto prieš moteris panaikinimo (Nr. A/RES/48/104).

⁴ Gruodžio 28 d. pagrindinis įstatymas Nr. 1/04 dėl integruotų apsaugos priemonių prieš lyčių pagrindu vykdomą smurtą Ispanijoje.

⁵ Lyčių lygybės žodžiai. Pagrindinė kaimo biblioteka. Kaimo moterys. CAVE

Geroji praktika (Terminai)

Šalyse vartojamų apibrėžimų suvienodinimas. Tai nėra kliūtis užtikrinti kiekvienos šalies suverenumą nustatyti, kokie veiksmai turi būti griežčiau ar mažiau griežtai baudžiami. Jei visur tie patys veiksmai būtų įvardijami taip pat, mes turėtume geresnę galimybę išsiaiškinti, kokia yra reali lyties pagrindu vykdomo smurto padėtis Europoje. Šiuo metu sudėtinga atlikti išsamesnius tyrimus būtent dėl skirtingų terminų vartojimo. Siūlome tris skirtingas sąvokas:

- ✓ Lyties pagrindu vykdomas smurtas;
- ✓ Lyties pagrindu vykdomas smurtas tarp emociškai susijusių žmonių;
- ✓ Smurtas šeimoje arba buitinis smurtas.

c) VALSTYBĖS POLITIKA

Valstybinės politikos lygmenyje kiekviena iš šalių partnerių yra paskelbusios politines iniciatyvas ir programas, skirtas kovoti su buitiniu ir lyties pagrindu vykdomu smurtu. Tačiau tik Ispanijoje priimti specialūs teisės aktai ir priemonės, nukreiptos prieš lyties pagrindu vykdomą smurtą. Daugelyje šalių nustatytos procedūros, kaip reaguoti į buitinį smurtą. Aptariant šias problemas ypač svarbu suprasti apibrėžimus, kuriuos pateikėme vadovo pradžioje.

Nors teisiniai tokių situacijų sprendimo būdai gali skirtis, visos šalys partnerės sutinka, kad smurtas prieš moteris yra didžiulė socialinė problema, kad smurtas paveikia visas aukos gyvenimo sritis ir kad kiekviena šalis narė turėtų įgyvendinti priemones, skirtas moterims apsaugoti ir jas mokyti, siekiant sumažinti lyties pagrindu vykdomo smurto apraiškas. Moterų, nukentėjusių nuo tokio pobūdžio smurto, įgalinimas turi tapti realybe. Vyrams, savo ruožtu, reikėtų suvokti susiklosčiusią padėtį ir jie turėtų tapti ne tik problemos dalimi, tačiau ir jos sprendimu.

Aprašomą situaciją aiškiai iliustruoja šie Jungtinės Karalystės duomenys: 73% moterų patiriamo smurto sudaro buitinis smurtas ar smurtas šeimoje, tuo tarpu 80% vyrų patiriamo smurto sudaro smurtiniai nepažįstamų asmenų veiksmai.

Nepaisant to, naujausio Sociologinių tyrimų centro (Ispaniškas sutrumpinimas – CIS) 2011 metais Ispanijoje atlikto barometro tyrimo⁶ duomenimis, ispanai smurto prieš moteris neįvardija kaip svarbiausios problemos, palikdami ją žemiau nedarbo (pirma vieta) ar ETA terorizmo (ketvirta vieta). Tuo tarpu per paskutinius penkerius metus ETA teroristai nužudė 12 žmonių, kai lyties pagrindu vykdomo smurto aukomis tapo daugiau nei 300 moterų. Tai geras pavyzdys, kaip skiriasi realybė ir jos suvokimas. Kita vertus, jei pažvelgtume į Sveikatos, socialinės politikos ir lygybės ministerijos šiais metais atlikto tyrimo apie lyties pagrindu vykdomo smurto suvokimo duomenis⁷, galėtume paminėti tokius svarbius faktus:

- Daugiau nei pusė Ispanijos gyventojų (53,7%) mano, kad vyrai, smurtaujantys prieš moteris, taip elgiasi dėl priklausomybės nuo alkoholio ar narkotikų;
- 72,5% apklaustųjų tiki, kad smurtautojai turi psichologinių problemų ir būtent šios problemos yra jų smurtavimo priežastis;
- 18,9% apklaustųjų teigė maną, kad dauguma moterų skundų policijai yra pagrįsti neteisingais kaltinimais.

⁶ Šaltinis: http://www.opinatica.com/_files/archivos/cc1162bd-923a-4a5c-a00a-f9730c955fbf.pdf (CIS barometro tyrimas, 2011).

⁷ Šaltinis: <http://www.mspsi.gob.es/gabinetePrensa/notaPrensa/pdf/ENCUESTAVG> (išsamūs tyrimo duomenys).

Pateikti duomenys rodo, kad dar yra nemažai ko siekti, taip pat nereikėtų pamiršti, kad pagal moterų nužudymus Ispanija Europoje užima paskutines vietas (žemiau tokių šalių kaip Austrija ar Vokietija).⁸

Esame įsitikinę, kad priklausomybės nuo žalingų medžiagų sukelia papildomą riziką pasireikšti lyties pagrindu vykdomam smurtui, tačiau jos tikrai nėra lemiamas veiksnys. Taip pat galėtume pridurti, kad tik keletui smurtautojų buvo nustatyti psichologiniai ar psichikos sutrikimai. Smurto prieš moteris problemoje slypi labai plati socialinė-kultūrinė potekstė. Mes susiduriame su nykstančia sistema, kuri priešinasi pokyčiams ir stengiasi išlikti, sistema, kuri slopina ir riboja galimybes gyventi visuotinės lygybės pasaulyje.

Jei siekiama suprasti gilesnes vyrų smurtinių veiksmų prieš moteris priežastis, rekomenduojame tokią praktiką:

Geroji praktika 1 (Valstybės politika)

Valstybės turėtų plėtoti specialių visaapimančių veiksmų prieš lyties pagrindu vykdomą smurtą strategijas, skirtingas nuo strategijų, skirtų kovoti su kitų rūšių smurtu. Nors savo pasiekimais visos smurto rūšys – panašios, tačiau lyties pagrindu vykdomo smurto priežastys – visiškai kitos. Smurtas šiuo atveju vykdomas siekiant išsaugoti patriarchalinę sistemą, kuri mūsų visuomenėse dominavo ilgus amžius, taigi valstybės turėtų stengtis panaikinti nelygybę, atsirandančią dėl šios sistemos gajumo. Tikime, kad turi būti įgyvendinamos specialios, išskirtinai prieš tokio pobūdžio smurtą nukreiptos strategijos.

Šiame gerosios praktikos tyrime bus išskirtinai analizuojami policijos veiksmai, taikomi lyties pagrindu vykdomo smurto prevencijai, jo nutraukimui ir patyrusių smurtą emociškai susijusių žmonių (moterų, patyrusių fizinį ar psichologinį partnerio, buvusio partnerio, vyro, buvusio vyro, vaikiną ar buvusio vaikiną smurtą) apsaugai, vadovaujantis aukščiau aprašyta samprata. Tačiau tyrime taip pat nagrinėjami ir tokie kompleksiniai fenomenai, kaip priverstinės vedybos ar lytinių organų žalojimas, kurie taip pat įeina į plačiąją lyties pagrindu vykdomo smurto sampratą. Turime visiškai aiškiai suprasti, kad bet kuri lyties lygybę ir nukentėjusių apsaugą įtvirtinanti strategija turi taip pat atsižvelgti ir į tai. Taigi šios ataskaitos rekomendacijos suformuluotos siekiant trijų pagrindinių tikslų – pagerinti prevenciją, smurto nutraukimą ir nukentėjusių apsaugą. Jomis taip pat siekiama, kad siūlomos priemonės būtų suderinamos su nacionalinėmis kiekvienos šalies strategijomis, kad potencialiai jas būtų galima įgyvendinti. Kiekvienoje šalyje partnerėje pagrindinis valstybinių strategijų tikslas – užtikrinti nukentėjusių moterų poreikių patenkinimą, tačiau tik Ispanija patvirtino atskirus, kovai su lyties pagrindu vykdomu smurtu skirtus įstatymus – Gruodžio 28 d. pagrindinį įstatymą Nr. 1/04 dėl integruotų apsaugos priemonių prieš lyties pagrindu vykdomą smurtą ir Kovo 22 d. pagrindinį įstatymą Nr. 3/2007 dėl tikros vyrų ir moterų lygybės. Žemiau apibendrinome aktualiausias kiekvienoje šalyje valstybiniu lygmeniu taikomas:

- **Ispanijoje Strateginis lygių galimybių planas (2008–2011)** numato tokius kovos su smurtu prieš moteris tikslus:
 - i. visuomenės žinomumo apie lyties pagrindu vykdomą smurtą didinimas;

⁸ Šaltinis: <http://www.centroreinasofia.es/informes/11Informe.pdf> (pilna ataskaita).

- ii. priemonių, skirtų žinomumo apie lyties pagrindu vykdomą smurtą didinimui ir jo prevencijai, tobulinimas ir socialinio įsitraukimo kovojant su lyčiu pagrindu vykdomu smurtu skatinimas, didinant suvokimą apie šios smurto rūšies priežastis ir pasekmes;
- iii. pagalbos patyrusiomis smurtą moterimis gerinimas;
- iv. lyties pagrindu vykdomo smurto aukoms skiriamos policijos ir teisinės apsaugos tobulinimas;
- v. profesionalų, dirbančių su lyties pagrindu įvykdyto smurto atvejais, rengimo intensyvinimas ir specializacijų kūrimas;
- vi. vidinės ir išorinės institucijų veiklos koordinavimo procedūrų kūrimas ir palaikymas, siekiant užtikrinti efektyviausią atsaką kovoje su lyties pagrindu vykdomu smurtu;
- vii. nuolatinė priemonių, taikomų mažinti lyties pagrindu vykdomą smurtą, priežiūra ir vertinimas, siekiant nustatyti jų efektyvumą ir įtaką lyties pagrindu vykdomo smurto plitimui.

Ispanijoje veikia kelios viešos institucijos, vaidinančios svarbų vaidmenį kovojant su lyties pagrindu vykdomu smurtu ir koordinuojančios valstybines programas:

Specialioji Vyriausybės kovos su lyties pagrindu vykdomu smurtu komisija buvo sukurta Darbo ir socialinių reikalų ministerijos sprendimu. Komisijos funkcijos apima politikos formavimą, patarimus, vertinimą, bendradarbiavimą tarp institucijų, ataskaitų ir analizės rengimą bei pasiūlymų dėl veiksmų prieš lyties pagrindu vykdomą smurtą teikimą. Šiuo metu komisija dirba prie Sveikatos, socialinės politikos ir lygybės ministerijos.

Valstybinis smurto prieš moteris vertinimo centras yra institucija, veikianti prie Specialiosios vyriausybės kovos su lyties pagrindu vykdomu smurtu komisijos. Pagrindinė centro funkcija – analizuoti smurto prieš moteris situaciją ir tendencijas, siekiant patarti komisijai ir bendradarbiauti su ja rengiant pasiūlymus ir priemones tokiam smurtui panaikinti.

- **Latvijos nacionalinis planas** (2008–2011) numato tris veiksmų prieš buitinį smurtą kryptis:
 - i. Buitinio smurto atvejų identifikavimas, siekiant nustatyti buitinio smurto paplitimą Latvijoje, užtikrinti, kad specialistai, dirbantys su šia problema, turėtų reikalingas žinias ir gerinti veiksmingiausių strategijų mažinti buitinio smurto atvejus, įgyvendinimą;
 - ii. Buitinio smurto prevencija ir visuomenės žinių apie problemą gilinimas, skiriant ypatingą dėmesį žinioms, kaip išvengti buitinio smurto ir kaip pranešti apie tokį smurtą, jei susiduriama su jo apraiškomis;
 - iii. Bendradarbiavimo ir koordinavimo tarp agentūrų, teikiančių paramą aukoms, stiprinimas, siekiant rasti išskirtinius sprendimus palaikant tiek aukas, tiek smurtautojus.
- **Lietuvos nacionalinėje strategijoje** 2010–2012 metams įtvirtinta smurto prieš moteris mažinimo programa, kuri akcentuoja šias kryptis:
 - i. Įstatyminės bazės tobulinimą, siekiant įtvirtinti smurto prieš moteris sąvoką;
 - ii. Buitinio smurto prieš moteris situacijos analizę;
 - iii. Efektyvią buitinio smurto prieš moteris prevenciją;
 - iv. Įvairiapusių priemonių, skirtų buitinio smurto aukų paramai, sukūrimą;
 - v. Bausmių smurtautojams taikymą;
 - vi. Institucinių gebėjimų stiprinimą.

- **Italijos nacionalinis planas prieš lyties pagrindu vykdomą smurtą ir priekabiavimą**, patvirtintas 2011 metų vasario mėnesį, numato tokias priemones:
 - i. Efektyvią informacijos apie lyties pagrindu vykdomus nusikaltimus sklaidą ir problemos žinomumo visuomenėje didinimą;
 - ii. Nacionalinio kovos su smurtu tinklo, kurį sudarytų visuomeniniai ir privatūs centrai bei vietinės organizacijos, sukūrimą. Toks tinklas padėtų teikiant pagalbą aukoms;
 - iii. Specialistų, dirbančių su lyties pagrindu vykdomais nusikaltimais, profesinių žinių gilinimą ir pagarbos individų teisėms ir lyties skirtumams kultūros sklaidą. Struktūruotų duomenų ir informacijos bazių sukūrimą stebėsenos ir analizės tikslais;
 - iv. Pagalbos ir paramos metodų lyties pagrindu įvykdytų nusikaltimų aukoms moterims tobulinimą;
 - v. Nukentėjusiųjų apsaugos gerinimą, tobulinant teisinę bazę.

Visos aukščiau išvardytos priemonės yra skirtos:

- užkirsti kelią smurtui ir didinti žinomumą;
 - gerinti priešsmurtinių, paramos ir pagalbos smurto aukoms centrų struktūrą;
 - mokyti specialistus;
 - įgyvendinti priemones, remiant lyties pagrindu įvykdytų nusikaltimų aukas.
-
- **Rumunijos nacionalinė kovos su buitiniu smurtu programa** įtvirtina, kad buitinis smurtas – svarbiausias valstybės remiamų iniciatyvų objektas ir valstybiniu lygmeniu turi būti koordinuojami tokie veiksmai:
 - i. Įstatyminių procedūrų užkirsti kelią lyties pagrindu vykdomam smurtui ir kovoti su juo tobulinimas;
 - ii. Darbas su vietinės ir centrinės valdžios institucijomis siekiant kurti ir įgyvendinti socialinių paslaugų smurto aukoms programas;
 - iii. Konsorciumo darbo gerinimas;
 - iv. Dalyvavimas tarptautinėse iniciatyvose.
-
- **Jungtinės Karalystės** vyriausybė 2011 m. kovo mėnesį paskelbė siūlymus **panaikinti smurtą prieš moteris**. Šis strateginio lygmens dokumentas akcentuoja keturias kryptis:
 - i. Smurto prieš moteris prevenciją, kovą su smurtą skatinančių nuostatų ir veiksmų visuma ir, kai įmanoma, ankstyvą intervenciją, siekiant išvengti smurto;
 - ii. Tinkamo lygmens paramos suteikimą patyrusiems smurtą;
 - iii. Bendrą darbą su smurto aukomis ir jų šeimomis, siekiant geriausio rezultato;
 - iv. Priemonių, mažinančių grėsmes smurtą patyrusioms merginoms ir moterims, taikymą ir užtikrinimą, kad smurtautojai būtų nubausti.

Šiame dokumente numatytos 88 priemonės, kurias vyriausybė įgyvendins iki 2013 metų visomis aukščiau minėtomis kryptimis. Kryptys apima žinomumo, ypač tarp paauglių, didinimą, teisinius pokyčius, tokius kaip galių suteikimą policijai pašalinti smurtautoją iš namų, nepriklausomų buitinio smurto advokatų skaičiaus didinimą ir mokymus nevyriausybinėms organizacijoms kurti vietines iniciatyvas ar tarnybas, kurios skatintų žinomumą ar dirbtų su tokiais problemomis, kaip priverstinės santuokos.

Už programų ir planų įgyvendinimą įvairiose šalyse yra atsakingos skirtingos institucijos – Ispanijoje tai Sveikatos ir socialinės politikos ministerija, Jungtinėje Karalystėje – Vidaus reikalų ministerija, Rumunijoje – Darbo, šeimos ir socialinės apsaugos ministerija, Latvijoje – Gerovės ministerija, Italijoje – Lygių galimybių ministerija, Lietuvoje – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Nepriklausomai nuo to, kuri institucija yra atsakinga už programų įgyvendinimą, visos šalys sutaria, kad, siekiant skatinti ir orientuoti vietines lyties pagrindu vykdomo smurto mažinimo iniciatyvas, reikalinga valstybiniu lygmeniu koordinuojama strateginė kryptis.

Geroji praktika 2 (Valstybės politika)

Kovos su šia visuomenės rykšte, pasireiškiančia visose šalyse be išimties, strategijų įgyvendinimą turi koordinuoti atskira valstybinė institucija. Siekdama remti lygias galimybes skatinančias iniciatyvas ir socialinį žinomumą apie šią universalią problemą, tokia institucija privalo veikti konsultuodamasi su vietinėmis institucijomis.

Kiekviena šalis partnerė nurodo, kad remdamasi valstybės politika su lyties pagrindu vykdomu smurtu kovoja kelios institucijos. Kiekvienoje šalyje tokios tarnybos organizuojamos skirtingai. Pavyzdžiui, Latvijos duomenimis, teikiant paslaugas aukoms, svarbiausią vaidmenį vaidina nevyriausybinių organizacijų, tuo tarpu Rumunijoje keletas nevyriausybinių organizacijų teikia paslaugas tokiose atsako į lyties pagrindu vykdomą smurtą srityse kaip teisinės konsultacijos, medicinos priežiūra ar, kai kuriose vietovėse, laikinas prieglobstis.

Jungtinėje Karalystėje taip pat veikia stiprios nevyriausybinių organizacijų, teikiančios, pavyzdžiui, laikiną prieglobstį smurto aukoms. Tokios organizacijos dažnai yra finansuojamos iš biudžeto. Ispanija siūlo taikyti kombinuotą metodą, kuomet valstybinė sistema, remiama valstybinio biudžeto lėšomis ir valstybės tarnautojais, yra įgalinama užtikrinti apsaugą aukoms (socialines paslaugas), žinoma, nenuvertinant nevyriausybinių organizacijų, kurios turi būti aktyviai įtraukiamos į bendrą veiklą, iš dalies finansuojamą valstybės.

Geroji praktika 3 (Valstybės politika)

Žemiau išvardyti gerosios praktikos valstybiniu lygmeniu pavyzdžiai:

- 1 – Socialinio žinomumo apie lyties pagrindų vykdomą smurtą didinimo programos;
- 2 – Lygių galimybių strategijos;
- 3 – Privalomi kryptingi specialistų, dirbančių su šia problema, mokymai (įskaitant ir policijos pareigūnus);
- 4 – Visapusiškas paramos ir pagalbos aukoms teikimo gerinimas;
- 5 – Koordinavimas institucijų viduje ir tarp institucijų.

Tikime, kad politinių programų prioritetu turi tapti lygybė ir jos siekimas, todėl šie uždaviniai turėtų atsispindėti visose iniciatyvose.

Įgyvendinant lygybės politiką, turėtų būti akcentuojami kai kurie aspektai, susiję su švietimo sistema: neturėtume manyti, kad vien mišrių mokyklų egzistavimas užtikrina bendrą mokymąsi, jei suprasime jį tik kaip priemonę kurti lygių galimybių erdves mokyklose, kas galėtų pagerinti lyties santykius.

Jei ketiname kurti teisingesnę ir geriau subalansuotą visuomenę, lyties lygybės mokymas yra ypač svarbus, skatinant tuos bendro mokymosi būdus, kurie padėtų išnaikinti lyties vaidmenų stereotipus ir diskriminaciją lyties pagrindų, taip užkertant kelią jų pasekmėms. Vien tik vengti moterų diskriminacijos mokyklose nepakanka. Mokyklos turi sugebėti atsverti likusios visuomenės dalies įtaką, kad išnyktų santykių, grįstų dominavimu ir paklusnumu, modelis, kuris yra linkęs išlikti iš kartos į kartą. Lyčių lygybės mokymu siejami tokie uždaviniai:

- i. Išnaudojimo ir jėgos panaudojimo kaip santykių modelio išnaikinimas;
- ii. Grėsmingų situacijų prevencija;
- iii. Taikaus sugyvenimo skatinimas.

Geroji praktika 4 (Valstybės politika)

Lyčių lygybės mokymo diegimas, tobulinimas ir plėtra pradinio ir vidurinio ugdymo programose.

Su paaugliais taip pat turi būti atliekamas specifinis prevencinis darbas. Tiek smurtavimo, tiek lyties pagrindų vykdomo smurto patyrimo rizika gali būti sumažinta šviečiant jaunuolius tokio pobūdžio smurto tematika. Vaikinių mokymas mažina smurto pateisinimą ir smurtavimą. Praktika rodo, kad apie smurtą besimokiusios merginos rečiau tampa smurto aukomis.

Siekiant įtvirtinti lyties pagrindų vykdomo smurto prevenciją visoje visuomenėje, būtina tokias nuostatas įtraukti į visus valstybinių institucijų rengiamus kompleksinius išsimokslinimo, socialinius ir kultūrinius planus.

Nepakanka šiai problemai skirti dėmesio tik konkrečią dieną. Lyties pagrindu vykdomo smurto prevencija ir atmetimas privalo tapti piliečių kasdienybe.

Prevencija tik tuomet bus efektyvi, jei ji bus ilgalaikė ir vykdoma net kritinėmis sąlygomis. Siekiant tokio tikslo, reikia diegti visaapimančią pagarbos žmogaus teisėms perspektyvą, kartu skatinant nepakantumą bet kokiam smurtu, o ypač lyties pagrindu vykdomam smurtui.

Geroji praktika 5 (Valstybės politika)

Lyties pagrindu vykdomo smurto prevencijos ir nepakantumo jam diegimas visose kasdienio gyvenimo sferose, galinčiose turėti įtakos piliečiams.

Reikia skatinti tinkamą visuomenės informavimo priemonių panaudojimą dėl jų išskirtinių gebėjimų formuluoti žinias. Šiuo tikslu visuomenės informavimo priemonėms reikia perduoti „gerosios praktikos“ vadovą apie tai, kaip turi būti vertinama jų apie lyties pagrindu įvykdyto smurto atvejus perduodama informacija ir kaip su ja turi būti elgiamasi.

Geroji praktika 6 (Valstybės politika)

Valstybinės institucijos turi remti vaizdinės informacijos kultūrą, taip prisidedamos prie mokyklose vaikams ir jaunimui skiepijamų lygybės ir pagarbos vertybių puoselėjimo. Atsižvelgdamos į tokį tikslą, visuomenės informavimo priemonės privalo laikytis etikos principų, o šių principų nesilaikymas mažų mažiausiai turėtų užtraukti civilinę atsakomybę.

Mokyklos ir ugdymo įstaigos prevencijos ir švietimo tikslais turi turėti priemonių ir resursų tiesiogiai ar netiesiogiai suteikti efektyvią ir profesionalią pagalbą tiems, kurie vaikystėje ar paauglystėje patyrė smurtą lyties pagrindu, tam, kad smurtas liautųsi arba būtų sušvelnintos galimos smurto pasekmės.

Geroji praktika 7 (Valstybės politika)

Mokyklose teikti skubią specialią pagalbą tiems, kurie kenčia ar anksčiau kentė smurtą lyties pagrindu.

d) TEISINĖ BAZĖ

Partnerės suteikė daug informacijos apie teisinę kovą su lyties pagrindu vykdomu smurtu priemonėmis.

d.1. ISPANIJA

Ispanijos teisėje yra ypatingų nuostatų, kurių nėra nė vienos kitos šalies partnerės teisėje.

Tai – specialios teisinės normos lyties pagrindu vykdomam smurtui ir, išskirtinai, lyties pagrindu vykdomam smurtui tarp emociškai susijusių žmonių (ši sąvoka išplėsta mūsų vadove anksčiau).

Ispanijoje priimtas išsamus įstatymas, smurtą vertinantis skirtingomis perspektyvomis. Jis pakeitė taikomas bausmes (lyties pagrindu vykdomą smurtą perkeldamas į sunkesnių nusikaltimų kategoriją), nustatė socialines ir darbo apsaugos priemones, sveikatos apsaugos ir reklamos priežiūros priemones, taip pat įtvirtino keletą teisių smurto aukoms (Gruodžio 28 d. pagrindinis įstatymas Nr. 1/04 dėl integruotų apsaugos priemonių prieš lyties pagrindu vykdomą smurtą).

Konstatuojamoji įstatymo dalis labai iškalbinga. Žemiau pateiksime keletą ištraukų:

„Lyties pagrindu vykdomas smurtas nėra vien asmeninio gyvenimo problema. Priešingai, tai – ypač žiaurus nelygybės mūsų visuomenėje simbolis. Tai smurto prieš moteris atmaina, kai smurtautojas vartoja jėgą tik dėl to, kad auka – moteris, dėl to, kad jis mano, jog moterys neturi minimalių teisių į laisvę, pagarbą ir sprendimų priėmimą...“

„... Valstybinės institucijos negali ignoruoti lyties pagrindu vykdomo smurto, nes šis reiškinys – vienas baisiausių išpuolių prieš mūsų Konstitucijoje įtvirtintas pamatinės teisės – laisvę, lygybę, saugumą ir lygiateisiškumą. Vadovaudamosi Konstitucijos 9.2 straipsniu, valstybinės institucijos privalo imtis reikiamų veiksmų, kad šios teisės būtų užtikrintos, ir pašalinti visas kliūtis, trukdančias jų įgyvendinimui...“

„... Šiame įstatyme lyties pagrindu vykdomas smurtas nagrinėjamas visa apimančiu ir įvairiapusišku požiūriu, pradedant nuo socializacijos ir išsimokslinimo procesų. Lygybės viršenybė ir pagalba žmogaus orumui ir asmeninei laisvei turi tapti prioritetu visuose socializacijos proceso etapuose. Įstatymas įtvirtina žinomumo ir intervencijos priemones išsimokslinimo srityje. Išskirtinai reikėtų paminėti reklamos sferą, kurioje būtina naudoti moters lygiateisiškumą ir orumą pabrėžiančius įvaizdžius. Nusikaltimų aukos remiamos pripažįstant tokias jų teises, kaip teisę į informaciją, nemokamą teisinę konsultaciją ir kitas socialinės apsaugos ir ekonominės paramos teises...“

„... Smurto prieš moteris proveržiai taip pat veikia ir vaikus, kurie gyvena toje pačioje šeimos aplinkoje, taigi tampa tiesioginėmis ar netiesioginėmis smurto aukomis. Įstatymas jiems numato apsaugą ne tik kaip silpnesnių visuomenės narių teisių užtikrinimo priemonę, tačiau ir kaip efektyvaus moterų apsaugančių priemonių taikymo būdą...“

Per paskutinius metus Ispanijos teisinėje sistemoje buvo priimti keletas įstatymų, padedančių kovojai su lyties pagrindu vykdomu smurtu. Konkrečiai tai – rugsėjo 29 d. pagrindinis įstatymas Nr. 11/2003 dėl specialių priemonių, susijusių su piliečių saugumu, buitinio smurto ir socialinės užsieniečių integracijos (šis įstatymas Baudžiamąjį kodeksą papildė straipsniu apie moterų lytinių organų žalojimą); lapkričio 25 d. pagrindinis įstatymas Nr. 15/2003, papildantis Baudžiamąjį kodeksą, nustatantį lapkričio 23 d. pagrindinį įstatymą Nr. 10/1995; liepos 31 d. įstatymas Nr. 27/2003, nustatantis buitinio smurto aukų apsaugos procedūras. Čia neminime autonomiją turinčių bendro-

menių savo jurisdikcijoje priimtų įvairių teisės aktų. Visų šių teisinių dokumentų nuostatos turėjo įtakos įvairioms visuomeninėms, baudžiamosioms, socialinėms ar išsimokslinimo sferoms.

Įstatymas Nr. 1/04 numato kad:

- i. Moterys, patyrusios smurtą lyties pagrindu, turi teisę į rūpybą, paramą ir prieglaudą, taip pat kompleksines gydymo paslaugas. Šios autonomiją turinčių bendruomenių ir vietinių įstaigų teikiamos paslaugos turi atitikti tokius reikalavimus: 24 valandų per parą paramą, greitą reagavimą ir specialią profesionalų priežiūrą.
- ii. Įvairiapusė rūpyba kiekviename srityje apima:
 - a) aukų informavimą;
 - b) psichologinę pagalbą;
 - c) socialinę pagalbą;
 - d) moterų teisių priežiūrą;
 - e) švietimo paramą šeimos nariams;
 - f) preventyvius kursus apie lygių teisių vertybes;
 - g) darbo paiešką ir pagalbą įsidarbinant.

Teisinės konsultacijos: siekiant užtikrinti, kad neturinčios pakankamai lėšų smurto aukos galėtų nusamdyti advokatą atstovauti jų interesams, aukoms suteikiama teisė į nemokamą teisinę pagalbą.

Reklama: Turi būti gerbiamas moters orumas: moterį diskriminuojanti vaizdinė medžiaga yra draudžiama.

Specialios nuostatos medicininėje smurtą lyties pagrindu patyrusių aukų priežiūroje. (Medicininės pagalbos teikimo taisyklės ir pirmumo teisė į medicininę priežiūrą.)

Specialių teismų, nagrinėjančių smurto lyties pagrindu bylas, sukūrimas įtvirtintas pagrindiniame įstatyme Nr. 1/04 dėl integruotų apsaugos priemonių prieš lyties pagrindu vykdomą smurtą.

Šie teismai turi teisę nagrinėti tokius baudžiamojo pobūdžio klausimus:

1. Ikiteisminis nagrinėjimas, sprendžiant dėl kaltinimų pateikimo įtariant įvykdžius nusikaltimą pagal šiuos Baudžiamojo kodekso straipsnius:
 - Žmogžudystė
 - Abortas
 - Sužalojimai ar vaisiaus sužalojimas
 - Laisvės apribojimas
 - Žodžio, sąžinės ir veikslių neliečiamybės sutrikdymas

- Seksualinės laisvės apribojimas
- Bet koks kitas nusikaltimas, panaudojant smurtą ar grasinimus, **jei auka**:
 - o šiuo metu yra ar anksčiau buvo nusikaltimu įtariamo asmens žmona;
 - o šiuo metu yra ar anksčiau buvo su užpuoliku susijusi panašiais emociniais ryšiais moteris, net jei kartu negyvena.

Arba auka yra:

- o smurtautojo, jo žmonos ar sugyventinės palikuonis;
- o nepilnametis arba neteisus asmuo, gyvenantis kartu su smurtautoju, arba asmuo, esantis smurtautojo ar jo sutuoktinio, ar sugyventinio atsakomybėje, globoje ar priežiūroje.

Šiais abiem atvejais, kai **kartu** įvykdomas smurtas lyties pagrindu.

2. Ikiteisminis nagrinėjimas, sprendžiant dėl kaltinimų pateikimo įtariant pažeidus šeimos teises ar pareigas, jei auka patenka į aukščiau pateiktą sąrašą.
3. Reikiamų ribojančių nutarčių priėmimas, nepriklausomai nuo budinčio teisėjo jurisdikcijos.
4. Susipažinimas ir nuosprendžių priėmimas klausimais, kurie aprašyti trečios Baudžiamojo kodekso knygos pirmoje ir antroje dalyse, kai auka patenka į aukščiau pateiktą sąrašą.

Civilinėse bylose: teismams suteikiama **išskirtinė** jurisdikcija priimti sprendimus civilinėse bylose, kai išpildytos visos žemiau išvardytos sąlygos:

- civiliniame procese nagrinėjami klausimai, aprašyti **87 pagrindinio teismų santvarkos įstatymo skyriuje (ispaniškas trumpinys – LOPJ)** (tai yra: santuokos anuliavimo procesai, separacijos ir santuokos nutraukimo procesai, tėvų–vaikų santykiai, priemonių, nustatančių santykius šeimoje, priėmimas, alimentų skyrimo prašymai, įvaikinimas, vaikų apsauga ir kita);
- bent viena civilinio proceso šalių yra nukentėjusi nuo lyties pagrindu įvykdyto smurto atveju pagal kriminalinėje dalyje pateiktą klasifikaciją;
- bent viena civilinio proceso šalių yra kaltinama kaip smurto lyties pagrindu vykdytojas, kursytojas ar bendrininkas;
- smurto prieš moteris teisme iškelta ar nagrinėjama byla dėl smurto prieš moterį panaudojimo, arba dėl smurto panaudojimo priimta ribojanti nutartis.

Jei teisėjas nusprendžia, kad jam pateikta byla neturi lyties pagrindu įvykdyto smurto požymių, jis gali atsisakyti nagrinėti bylą ir nukreipti ją tinkamos instancijos teismui. Ir atvirkščiai – jei pirmos instancijos teisėjas ar bylą tiriantis pareigūnas pastebi, kad byla patenka į Smurto prieš moteris teismų kompetenciją, jie privalo nedelsdami perleisti bylos nagrinėjimą pastarajam.

Specialių policijos dalinių kūrimas:

Visa apimančio įstatymo 31 straipsniu įtvirtinama nuostata sukurti specialius policijos dalinius apsaugoti aukoms:

„31 straipsnis. Saugumo daliniai ir pajėgos.

1. Valstybės saugumo daliniuose ir pajėgose Vyriausybė įkuria padalinius, kurie specializuojasi lyties pagrindu vykdomo smurto prevencijoje ir teismo nutarčių įgyvendinimo priežiūroje.

2. Siekdama, kad aukų apsauga būtų kuo efektyvesnė, Vyriausybė imasi reikiamų veiksmų, kad vietinė policija, koordinuodama veiksmus su Valstybės saugumo daliniais ir pajėgomis, bendradarbiautų užtikrindama teismų nutartimis patvirtintų priemonių laikymąsi.“⁹

Nusikaltimą sunkinančios socialinės aplinkybės, kurios lemia, kad buitinio smurto atvejai bus priskiriami ypatingiems nusikaltimų tipams, yra šios:

Baudžiamojo kodekso 153 straipsnis po pakeitimų įstatymu Nr. 1/04, skamba taip:

1. „Kiekvienas, kuris bet kokiomis priemonėmis ar veiksmais padaro kitam asmeniui bet kokią, šiame kodekse neapibrėžiamą kaip nusikalstamą, psichinę žalą ar sužeidimą, arba muša ir išnau-doja kitą asmenį, nesukeldamas sužeidimų, kai auka šiuo metu yra ar anksčiau buvo smurtaujančio žmona arba moteris, šiuo metu ar anksčiau susijusi su smurtautoju panašiais emociniais ryšiais, net jei kartu negyvena, arba ypatingai pažeidžiamas asmuo, gyvenantis kartu su skriaudiku, turi būti nubaustas laisvės atėmimo bausme nuo šešių mėnesių iki vienerių metų arba viešaisiais dar-bais nuo trisdešimt vienos iki aštuoniasdešimties dienų, ir, bet kokių atveju, jam turi būti uždrausta turėti ir nešiotis ginklą nuo vienerių metų ir vienos dienos iki trejų metų. Taip pat, jei teisėjui ar teismui atrodo tinkama, saugant neteisnaus arba nepilnamečio asmens interesus, smurtautojui turi būti atimta tėvystės, globos ar priežiūros teisė iki penkerių metų.

2. Jei ankstesniame paragrafe aprašyto nusikaltimo auka yra vienas iš asmenų, išvardytų skyriuje 173.2, išskyrus asmenis, išvardytus ankstesniame šio skyriaus paragrafe, nusikaltimą įvykdęs as-muo turi būti nubaustas laisvės atėmimo bausme nuo trijų mėnesių iki vienerių metų arba viešai-siais darbais nuo trisdešimt vienos iki aštuoniasdešimties dienų, ir, bet kokių atveju, jam turi būti uždrausta turėti ir nešiotis ginklą nuo vienerių metų ir vienos dienos iki trejų metų. Taip pat, jei teisėjui ar teismui atrodo tinkama, saugant neteisnaus arba nepilnamečio asmens interesus, smur-tautojui turi būti atimta tėvystės, globos ar priežiūros teisė nuo šešerių mėnesių iki trejų metų.

3. Kai nusikaltimas padaromas nepilnamečių akivaizdoje ar naudojant ginklus, arba įvykdomas bendruose namuose, arba aukos namuose, arba įvykdomas kartu atliekant nusikalstamas veikas, aprašytas šio kodekso 48 straipsnyje arba nesilaikant atitinkamų saugumo priemonių, skiriamos bausmės turėtų artėti prie viršutinės nustatytos ribos.

4. Nepriklausomai nuo nuostatų ankstesniuose paragrafuose, teisėjas ar teismas, argumentuoda-mas nutartyje ir atsižvelgdamas į individualias nusikaltusio asmens savybes taip pat į nusikaltimo padarymo aplinkybes, gali skirti mažesnę bausmę.“

⁹ Valensijos vietinės policijos GAMA grupė (Pagalbos blogo elgesio atveju grupė) aktyviai veikia saugodama buitinio ir lyčių pagrindu įvykdyto smurto aukas, savo veiksmus koordinuodama su toje pačioje geografinėje vietovėje veikiančiais valstybės saugumo daliniais ir pajėgomis ir naudodamasi bendra aukų ir rizikos joms lygmenų duomenų baze.

IŠVADOS:

Nei aukų aprašymas Baudžiamojo kodekso 173.2 straipsnyje, nei skiriamos bausmės nesiskiria, tačiau pats nusikaltimas priskiriamas sunkesniems, jei smurto auka yra:

- moteris, šiuo metu yra ar anksčiau buvo smurtaujančio žmona arba šiuo metu yra ar anksčiau buvo susijusi su smurtautoju panašiais emociniais ryšiais, net jei kartu negyvena;
- kartu su smurtautoju gyvenantis ypač pažeidžiamas asmuo.

Konkreiti bausmė turi būti:

- nuo 6 mėnesių iki metų kalėjime (skirtingai nuo aukų, aptariamų Baudžiamojo kodekso 173.2 straipsnyje, kurių skriaudėjams bausmė turi būti nuo 3 mėnesių iki metų);
- visuomeninių darbų trukmė ar laikotarpis, kuriam atimama teisė turėti ar nešiotis ginklą, neskiria (atitinkamai nuo 31 iki 80 dienų ir nuo 1 iki 3 metų);
- tėvystės, globos ar priežiūros teisės atėmimo laikotarpis išauga iki 5 metų (kai kalbama apie kitas aukas, laikotarpis išlieka nuo 6 mėnesių iki 3 metų). Visais atvejais atsižvelgiama į vaiko interesus.

Sunkinančios aplinkybės, kurioms esant skiriama bausmė arčiau maksimalios nustatytos ribos, lieka tokios pačios, kaip nustatyta aukščiau cituotame Baudžiamojo kodekso 153 straipsnyje.

Galiausiai Baudžiamasis kodeksas (ne tik 153 skyrius, tačiau ir 171, ir 172 skyriai) papildytas tokia pastraipa:

„Nepriklausomai nuo nuostatų ankstesniuose paragrafuose, teisėjas ar teismas, argumentuodamas nutartyje ir atsižvelgdamas į individualias nusikaltusio asmens savybes taip pat į nusikaltimo padarymo aplinkybes, gali skirti mažesnę bausmę.“

Kitais žodžiais tariant, teisėjai ir teismai gali skirti mažesnes bausmes, su sąlyga, kad tokios bausmės skyrimas pagrindžiamas nutartyje.

171 Baudžiamojo kodekso straipsnis (Apsauga nuo grasinimų)

Baudžiamojo kodekso 171 straipsnis papildytas trimis paragrafais, tapusiais 4, 5 ir 6 straipsnio dalimis:

4. „Kiekvienas, kuris grasina smurtu moteriai, kuri šiuo metu yra ar anksčiau buvo smurtaujančio žmona arba moteris, šiuo metu ar anksčiau susijusi su smurtautoju panašiais emociniais ryšiais, net jei kartu negyvena, turi būti nubaustas laisvės atėmimo bausme nuo šešių mėnesių iki vienerių metų arba viešaisiais darbais nuo trisdešimt vienos iki aštuoniasdešimties dienų, ir, bet kokių atveju, jam turi būti uždrausta turėti ir nešiotis ginklą nuo vienerių metų ir vienos dienos iki trejų metų. Taip pat, jei teisėjui ar teismui atrodo tinkama, saugant neteisnaus arba nepilnamečio asmens interesus, smurtautojui turi būti atimta tėvystės, globos ar priežiūros teisė iki penkerių metų.

Tokia pačia bausme turi būti baudžiamas kiekvienas, kas grasina smurtu kartu su juo gyvenančiam ypač pažeidžiamam asmeniui.

5. Kiekvienas, kuris naudodamas ginklą ar kitus pavojingus instrumentus grasina smurtu bet kuriam iš asmenų, nurodytų skyriuje 173.2, tačiau išskyrus ankstesniame šio skyriaus paragrafe išvardytus asmenis, turi būti nubaustas laisvės atėmimo bausme nuo trijų mėnesių iki vienerių metų arba viešaisiais darbais nuo trisdešimt vienos iki aštuoniasdešimties dienų, ir, bet kokių atveju, jam turi būti uždrausta turėti ir nešiotis ginklą nuo vienerių iki trejų metų. Taip pat, jei teisėjui ar teismui atrodo tinkama, saugant neteisnaus arba nepilnamečio asmens interesus, smurtautojui turi būti atimta tėvystės, globos ar priežiūros teisė nuo šešerių mėnesių iki trejų metų.

Kai 4 ir 5 paragrafuose aprašyti nusikaltimai padaromi nepilnamečių akivaizdoje ar naudojant ginklus, arba įvykdomi bendruose namuose, arba aukos namuose, arba įvykdomi kartu atliekant nusikalstamas veikas, aprašytas šio kodekso 48 straipsnyje arba nesilaikant atitinkamų saugumo priemonių, skiriamos bausmės turėtų artėti prie viršutinės nustatytos ribos.

6. Nepriklausomai nuo 4 ir 5 paragrafuose išdėstytų nuostatų, teisėjas ar teismas, argumentuodamas nutartyje ir atsižvelgdamas į individualias nusikaltusio asmens savybes taip pat į nusikaltimo padarymo aplinkybes, gali skirti mažesnę bausmę.“

IŠVADOS:

- Grasinimas smurtu, net nenaudojant ginklų ar pavojingų instrumentų, yra laikomas nusikaltimu, jei įvykdomas prieš:
 - moterį, kuri šiuo metu yra ar anksčiau buvo grasintojo žmona arba moteris, šiuo metu ar anksčiau susijusi su grasintoju panašiais emociniais ryšiais, net jei kartu negyvena;
 - *ypač pažeidžiamą asmenį, gyvenantį kartu su grasintoju.*
- Grasinimas smurtu, naudojant ginklą ar kitus pavojingus instrumentus, yra laikomas nusikaltimu, kai įvykdomas prieš nukentėjusius, išvardytus Baudžiamojo kodekso 173.2 skyriuje. Bausmė, vis dėlto, bus mažesnė, nei tuo atveju, jei auka – vienas iš aukščiau išvardytų asmenų (moterys ir ypač pažeidžiami asmenys). Bausmės nustatytos Baudžiamojo kodekso 153 skyriuje.
- **Sunkinančios šių grasinimų aplinkybės yra tokios pačios, kaip ir nustatomos 153 Baudžiamojo kodekso skyriuje.**

172 Baudžiamojo kodekso straipsnis (apsauga nuo prievartos)

Ankstesnėms 172 Baudžiamojo kodekso straipsnio nuostatomis suteiktas numeris 1, o straipsnis papildytas paragrafu č, kuris skamba taip:

2. „Kiekvienas, kuris pavartoja prievartą prieš moterį, kuri šiuo metu yra ar anksčiau buvo smurtaujančio žmona arba moteris, šiuo metu ar anksčiau susijusi su smurtautoju panašiais emociniais ryšiais, net jei kartu negyvena, turi būti nubaustas laisvės atėmimo bausme nuo šešių mėnesių iki vienerių metų arba viešaisiais darbais nuo trisdešimt vienos iki aštuoniasdešimties dienų, ir, bet kokių atveju, jam turi būti uždrausta turėti ir nešiotis ginklą nuo vienerių metų ir vienos dienos iki trejų metų. Taip pat, jei teisėjui ar teismui atrodo tinkama, saugant neteisnaus arba nepilnamečio asmens interesus, smurtautojui turi būti atimta tėvystės, globos ar priežiūros teisė iki penkerių metų.

Tokia pačia bausme turi būti baudžiamas kiekvienas, kas pavartoja prievartą prieš kartu su juo gyvenantį ypač pažeidžiamą asmenį.

Kai 4 ir 5 paragrafuose aprašyti nusikaltimai padaromi nepilnamečių akivaizdoje ar naudojant ginklus, arba įvykdomi bendruose namuose, arba aukos namuose, arba įvykdomi kartu atliekant nusikalstamas veikas, aprašytas šio kodekso 48 straipsnyje arba nesilaikant atitinkamų saugumo priemonių, skiriamos bausmės turėtų artėti prie viršutinės nustatytos ribos.

Nepriklausomai nuo nuostatų ankstesniuose paragrafuose, teisėjas ar teismas, argumentuodamas nutartyje ir atsižvelgdamas į individualias nusikaltusio asmens savybes taip pat į nusikaltimo padarymo aplinkybes, gali skirti mažesnę bausmę.“

IŠVADOS:

Šis straipsnis papildytas nauju paragrafu, kuriuo įtvirtinama nusikalstamos prievartos sąvoka, jei prievarta pavartojama prieš:

- 1) moterį, kuri šiuo metu yra ar anksčiau buvo smurtaujančio žmona arba moteris, šiuo metu ar anksčiau susijusi su smurtautoju panašiais emociniais ryšiais, net jei kartu negyvena;
- 2) ypač pažeidžiamą asmenį, gyvenantį kartu su smurtautoju.

Taigi **grasinimas smurtu ar prievarta** bus traktuojami kaip nusikaltimas, jei pavartoti prieš aukščiau išvardytus asmenis, ir kaip nusižengimas, jei pavartoti prieš kitus nukentėjusius (620 Baudžiamojo kodekso straipsnis).

Grasinimas smurtu, panaudojant ginklus ar pavojingus instrumentus, bus laikomas nusikaltimu, jei grasinta buvo šeimos nariams (aukoms pagal 173.2 Baudžiamojo kodekso straipsnį). Kitais atvejais tokie veiksmai bus laikomi nusižengimais, aprašytais 620 Baudžiamojo kodekso straipsnyje.

173.2 STRAIPSNIS, PO PAPILDYMO ĮSTATYMU NR. 11/03 (nepapildytas pagrindiniu įstatymu Nr. 1/04)

173.2 Straipsnis – *„Kiekvienas, kuris **pastoviai naudoja fizinį ar psichologinį smurtą prieš bet kokią moterį, kuri yra ar anksčiau buvo smurtaujančio žmona arba moterį, šiuo metu ar anksčiau susijusią su smurtautoju panašiais emociniais ryšiais, net jei kartu negyvena, arba prieš sutuoktinio ar partnerio vaikus, tėvus ar anūkus, susijusius su juo giminystės, įvaikinimo ar globos ryšiais, arba prieš nepilnamečius ar neteisnius asmenis, gyvenančius kartu su smurtautoju, arba prieš asmenis, kurie yra smurtautojo sutuoktinio ar partnerio įvaikinti, globojami ar prižiūrimi, arba prieš asmenis, kurie su smurtautoju yra susiję kitokio pobūdžio ryšiais, kai jie yra smurtaujančio šeiminio gyvenimo dalis, arba prieš asmenis, kurie dėl savo ypatingo pažeidžiamumo gyvena višiuomeniniuose ar privačiuose globos centruose, turi būti nubaustas laisvės atėmimo bausme nuo šešių mėnesių iki trejų metų, teisės turėti ir nešiotis ginklą panaikinimu nuo dvejų iki penkerių metų, taip pat, jei teisėjui ar teismui atrodo tinkama, saugant neteisnaus arba nepilnamečio asmens interesus, smurtautojui turi būti atimta tėvystės, globos ar priežiūros teisė laikotarpiui nuo vienerių iki penkerių metų, nepriklausomai nuo bausmių dydžių, numatytų už tokius nusikaltimus ar nusižengimus, kuriais gali būti kvalifikuotos fizinio ar psichologinio smurto pasekmės.***

2. Kai smurtinis veiksmas įvykdomas nepilnamečių akivaizdoje ar naudojant ginklus, arba įvykdomas bendruose namuose, arba aukos namuose, arba įvykdomas kartu atliekant nusikalstamas veikas, aprašytas šio Kodekso 48 straipsnyje arba nesilaikant atitinkamų saugumo priemonių, skiriamos bausmės turėtų artėti prie viršutinės nustatytos ribos.

3. Siekiant nustatyti, ar smurtiniai veiksmai, aprašyti ankstesniuose paragrafuose, yra vykdomi nuolat, turi būti skaičiuojamas kiekvienas įrodytas smurtinio veiksmo faktas, atsižvelgiant į tokius veiksmus skiriantį laiką, nepriklausomai, ar smurtas buvo panaudotas prieš tą patį šiame skyriuje įvardytą asmenį, ar prieš skirtingus, taip pat nepriklausomai nuo to, ar už šiuos smurtinius veiksmus buvo baudžiama, ar ne.“

Kaip matome, tiek straipsnyje, skirtam nuolatiniam buitiniam smurtui (173.2 straipsnis), tiek 153 Baudžiamojo kodekso straipsnyje (ne nuolatinio pobūdžio buitinis smurtas), nustatomi tie patys nusikaltimų aukas apibrėžiantys kriterijai ir kriterijai, kuriais remiantis, turėtų būti skiriamos prie viršutinės numatytos ribos artėjančios bausmės.

Smurtinių veiksmų dažnumo požymius apibrėžia 173.3 straipsnis.

468 BAUDŽIAMOJO KODEKSO straipsnis (Nuosprendžio pažeidimai)

1. „Kiekvienas, kuris pažeidžia nuosprendžio sąlygas, nesilaiko nustatytų apsaugos priemonių, vengia įkalinimo, suėmimo ar kardomojo kalinimo, ar nesilaiko teismo apribojimų, turi būti nu-
baustas laisvės atėmimo bausme nuo šešių mėnesių iki metų arba laisvės apribojimu nuo dvylikos iki dvidešimt keturių mėnesių.

2. Visais atvejais įkalinimo nuo šešių mėnesių iki metų bausmė turi būti skiriama kiekvienam, kas pažeidžia bet kurią šio kodekso 48 straipsnyje nustatytą bausmę, ar nesilaiko teismo apribojimų arba nepaiso teismo procese, kuriame auka yra vienas iš asmenų, išvardytų 173.2 straipsnyje, nustatytų tokio paties pobūdžio apsaugos priemonių.“

IŠVADA:

Vertinant tokio tipo nusikaltimus, straipsnis buvo papildytas antru paragrafu, kuris apibrėžia, kad **bet koku atveju**, jei asmuo pažeidžia bet kurią Baudžiamojo kodekso 48 straipsniu numatytą bausmę (draudimas gyventi tam tikrose vietose, draudimas artintis prie aukos, draudimas bendrauti su auka ir pan.) arba tokio paties pobūdžio draudimą ar apsaugos priemonę, taikomą teismo proceso, kuriame nukentėjusysis yra vienas Baudžiamojo kodekso 173.2 straipsnyje minimų asmenų, jis yra **baudžiamas įkalinimu** nuo šešių mėnesių iki metų.

620 BAUDŽIAMOJO KODEKSO STRAIPSNIS (Apsauga nuo grasinimų)

Nusižengimai prieš asmenis

Cituojame 620 Baudžiamojo kodekso straipsnį:

„Nuobaudomis nuo dešimties iki dvidešimties dienų turi būti baudžiamas:

1. Kiekvienas, kuris kitam asmeniui grasina ginklu ar kitu pavojingu instrumentu, arba išsitraukia tokius daiktus kovos metu ne gynybos tikslais, jei toks veiksmas nėra klasifikuojamas kaip nusikaltimas;

2. Kiekvienas, kuris kelia grėsmę, taiko prievartą, įžeidinėja ar neteisingai elgiasi su kitu individu, toks veiksmas nėra klasifikuojamas kaip nusikaltimas.

Veikos, aprašytos dviejuose ankstesniuose paragrafuose, yra persekiojamos baudžiamąja tvarka tik tokiais atvejais, kai nukentėjusysis ar jo teisinis atstovas pateikia skundą.

Bylose pagal antrą šio straipsnio dalį, kai auka yra vienas 173.2 straipsnyje minimų asmenų, skiriama bausmė turi būti arba nuo keturių iki aštuonių dienų trukmės namų areštas, kiekvienu atveju skirtinguose namuose ir ne nukentėjusiojo namuose, arba nuo penkių iki dešimties dienų trukmės viešieji darbai. Tokiose bylose ankstesniame paragrafe minėtas skundas gali būti nebūtinai, išskyrus baudžiamąjį įžeidimo persekiojimą.“

IŠVADOS:

Antras paragrafas papildytas tokiu sakiniu:

2. „Kiekvienas, kuris kelia grėsmę, taiko prievartą, įžeidinėja ar neteisingai elgiasi su kitu individu, jei **toks veiksmas nėra klasifikuojamas kaip nusikaltimas** (konkrečiai, Baudžiamojo kodekso 171.4 ir 172.2 straipsniai – grasinimai ir prievarta yra laikomi nusikaltimais).

Nukentėjusio asmens skundo neprireiks keliant bylą dėl grasinimų, prievartos ar neteisėto elgesio, kai tokios veikos padaromos buitinėje aplinkoje, tai yra, kai aukos yra asmenys, kuriems taikomas 173.2 Baudžiamojo kodekso straipsnis. Bet ši sąlyga netaikoma įžeidimų atveju.

Vertinant teisinę sistemą bendrai, labai svarbu paminėti, kad pirmą kartą pagrindiniame įstatyme oficialiai minimos Kalėjų administracijos tobulinamos specifinės programos kaliniams, nuteisintiems už lyties pagrindu įvykdytus nusikaltimus. Ne mažiau svarbu tai, kad dalyvavimas tokiose programose turi įtakos sprendžiant dėl pasitaikymo lygmenų, leidimų išvykti ar net paleidimo už užstatą, taip įgyvendinant pagrindinį bausmės tikslą, kuris, kaip mes visi žinome, yra reintegracija, o specifiniais seksistinio smurto atvejais ir naujų vertybių mokymas.

SVARBU

Išskyrus keletą nusikaltimų rūšių, kurios atspindėtos 620 Baudžiamojo kodekso straipsnyje (įžeidimas ir neteisingas elgesys), kiti su buitiniu smurtu ir smurtu lyties pagrindu susiję nusikaltimai yra laikomi viešais nusikaltimais. Kitaip tariant, baudžiamasis persekiojimas dėl jų įvykdymo gali būti pradėtas vien dėl įstatymo pažeidimo fakto – nukentėjusio skundas nėra būtinas.

Istatymas Nr. 27/03, apibrėžiantis ribojančią nutartį Ispanijoje.¹⁰

- Įstatymų leidejai sukūrė ribojančios nutarties mechanizmą siekdami sutelkti tiek civilinius, tiek baudžiamuosius draudimus įgyvendinti vienai priemonei.

¹⁰ Ispanijos baudžiamojo proceso kodekso 544 skirsnis.

- Teismo sprendimas, kuriuo skelbiama ribojanti nutartis, turi numatyti priemones, ribojančias smurtautojo judėjimo laisvę (atskyrimas, draudimas artintis ir pan.) ir visuomenines priemones, užtikrinančias aukoms ir jų šeimoms stabilumą ir teisinę apsaugą (vaikų globa, aprūpinimas ar leidimas naudotis būstu, išlaikymo skyrimas ir kita), nelaukiant teismo proceso dėl civilinės santuokos išvadų. Teismo sprendimu taip pat turi būti skirti teisinės sistemos numatyti socialinės apsaugos instrumentai (pavyzdžiui: finansinė pagalba, parama ir kiti).
- Teisminis procesas, **kurio metu sprendžiama, ar skelbti ribojančią nutartį, ar ne, turi trukti ne ilgiau kaip 72 valandas**, per kurias atsakingas teisėjas turi išklausti suinteresuotas puses ir suformuluoti sprendimą, ar nutartis skelbiama, ar ne. Sprendime turi būti nurodomos visos taikytinos priemonės ir jų pagrindimas.
- Ribojančios nutarties paskelbimą gali inicijuoti bet kokia valstybinė įstaiga ar institucija.
- Nutarties paskelbimas reiškia, kad auka turi būti nuolat informuojama apie kaltinamo asmens teisminį statusą. Svarbiausia, kad aukai visuomet turi būti pranešama informaciją apie smurtautojo įkalinimą.
- Nutartis turi būti įregistruota Centiniame buitinio smurto aukų apsaugos registre.¹¹

Greitas ir lengvas būdas

Ribojanti nutartis veikia vieno langelio principu, kai iš karto aktyvuojami įvairūs apsaugos mechanizmai. Nutarties galima paprašyti užpildant vieną blanką ir įvykdant ypač paprastą procedūrą, prieinamą visoms buitinio smurto aukoms. Tokiu būdu pačios aukos ar jų teisiniai atstovai, asmenys iš šeimos aplinkos ar visuomeninis kaltintojas gali paprašyti nutartį paskelbti be papildomų išlaidų ar techninių formalumų, kuriuos reikėtų atlikti:

- 1) policijos nuovadoje,
- 2) vietiniame teisme,
- 3) valstybės, regioninės ar savivaldybės socialinėse tarnybose,
- 4) visuomeninio kaltintojo įstaigoje,
- 5) paramos aukoms įstaigose.

Taigi jau pačioje proceso pradžioje teisėjas gali nuspręsti smurtautojui taikyti tokias ribojančias priemones:

- ikiteisminį sulaikymą;
- draudimą artintis prie aukos;
- draudimą bendrauti su auka;
- leidimų ginklams panaikinimą.
- taip pat jis gali taikyti tokias visuomeninio poveikio priemones:
- susitarimų dėl lankymo atšaukimas;
- vaikų globos teisės panaikinimas;

¹¹ Centrinio aukų apsaugos registro veiklą reglamentuoja Karališkasis Dekretas Nr. 513/2005. Agentūros, dirbančios aukų apsaugos srityje, turi laisvą prieigą prie šio registro duomenų.

- teisių aukai naudotis šeimos gyvenamuoju būstu suteikimas arba alimentų mokėjimo užtikrinimas;
- alimentų mokėjimo užtikrinimas.

Ribojančios nutarties priėmimas automatiškai reiškia, kad įvairios valstybinės institucijos (valstybinės, regioninės ir savivaldybių), bendradarbiaudamos tarpusavyje, nedelsdamos pradeda taikyti įvairius socialinės apsaugos instrumentus. Apie teisėjo paskelbtą ribojančią nutartį turi būti informuotos visos susijusios valstybinės įstaigos, kad jos galėtų suteikti tokią paramą aukai, kokios jai tik gali reikėti.

Paramos aukoms apimtis

Ribojančios nutarties paskelbimas reiškia, kad aukai pasiūlyta parama apims:

- i. Socialinę paramą:** miestų tarybos ir autonominės bendruomenės suteiks paramą per prieglaudą, saugomus būstus, dienos rūpybos centrus ar šeimų susitikimo vietas.
- ii. Ekonominę paramą:** aktyvios integracijos parama (ispaniškas trumpinys – RAI), kurią administruoja visuomeninio įdarbinimo tarnybos, numatanti išmokas tais atvejais, kada turi būti keičiama gyvenamoji vieta. Finansinė parama, kurią administruoja autonominių bendruomenių tarnybos, kaip numatyta gruodžio 28 d. pagrindinio įstatymo Nr.1/2004 dėl integruotų apsaugos priemonių prieš lyties pagrindu vykdomą smurtą 27 skyriuje.
- iii. Policijos pagalbą:** Viešosios policijos specialių grupių moterims ir vaikams darbas, taip pat tokių grupių veikla valstybinės, regioninės ir vietos policijos lygmeniu. Dauguma vietinių policijos pajėgų turi atskiras specialistų komandas, kurios vaidina svarbų vaidmenį užtikrinamos ribojančių nutarčių įgyvendinimą ir teikdamos visapusišką paramą aukoms nuo pačios pradžios (priimant skundus, saugant aukas, ir būnant šalia, kai joms labiausiai reikia).¹²
- iv. Teisinę pagalbą:** Kadangi su Ispanijos generaline teisininkų asociacija pasirašyti keletas bendradarbiavimo susitarimų, aukoms užtikrinama nemokama specializuota 24 valandų per parą pagalba, užtikrinanti, kad aukos galėtų apsiginti nuo smurtautojų.
- v. Psichologinę pagalbą:** Su psichologų asociacija pasirašytos bendradarbiavimo sutartys, kurios numato specialistų konsultacijas paramos aukoms tarnybose.
Šios tarnybos informuoja apie visas galimas paramos priemones, rekomenduoja pasirinkti ir reikalauja jas įgyvendinti, kad auka galėtų apginti savo teises prieš smurtautoją. Taip pat buvo įkurti UVIS (integralaus vertinimo vienetai), kurie dalyvauja vertinant bet kokią psichologinę žalą, sukeltą pastovaus psichologinio išnaudojimo.
- vi. Sveikatos priežiūros pagalbą:** sveikatos priežiūros paslaugų teikimo aprašas buitinio smurto atvejais koordinuoja profesionalų medikų teikiamas paslaugas. Sveikatos priežiūros institucijos (ligoninės, sveikatos priežiūros centrai, greitosios pagalbos tarnybos ir kitos institucijos) privalo pranešti teismams apie tokio pobūdžio atvejus.

¹² Vietinė Valensijos policija dirba kartu su GAMA (trumpinys reiškia „paramos grupė, padedanti kovoti su blogu elgesiu) grupe.

d.2. BULGARIJA

Bulgarijos buitinio smurto prevencijos įstatymas nustato lyties pagrindu įvykdyto smurto aukų teises, apsaugos priemonės ir procedūras šioms priemonėms įgyvendinti.

Buitinis smurtas apibrėžiamas taip: „*Bet kokia fizinės, psichologinės ar seksualinės prievartos forma, arba bet kokios prievartos bandymai; taip pat bet kurio šeimos nario, ar bet kokio su smurtautoju gyvenančio asmens, ar asmens, su kuriuo smurtautojas turi vaiką, ar antros eilės giminaičio, ar įvaikio individualių laisvių ribojimas.*“

Įstatymas nenumato jokio specialaus teismo buitinio smurto ar lyties pagrindu vykdomo smurto byloms nagrinėti. Skundai yra nagrinėjami regioniniame teisme. Skundus rengia policija aukos reikalavimu (nusikaltimas prieš asmenį).

Buitinio smurto bylose teismas turi teisę:

- nurodyti teisiamajam susilaikyti nuo smurtinių veiksmų;
- uždrausti prievartautojui artintis prie aukos namų, darbovietės ar vietų, kuriose auka dažnai lankosi visuomeniniais ar laisvalaikio tikslais teismo nurodytomis sąlygomis ir laiku;
- uždrausti smurtautojui artintis prie aukos namų teismo nustatytą laiką;
- laikinai pakeisti aukos ir jos vaikų gyvenamąją vietą teismo nustatytam laikui;
- nurodyti teisiamajam lankyti reabilitacijos programas.

Teismo nurodymas gali būti išleistas aukos prašymu, Socialinės paramos departamento direktoriaus prašymu, brolio, sesers ar kito aukos giminaičio prašymu. Jei smurtautojas nepaklūsta teismo nurodymui, policija jį gali suimti. Skubos tvarka ribojanti nutartis gali būti priimta per 24 valandas nuo prašymo pateikimo.

Baudžiamasis kodeksas numato bausmes už įvairius nusikaltimus prieš asmenis, jame įvardyti įvairūs užpuolimo būdai, tačiau nėra nuorodos į lyties pagrindu vykdomą smurtą. Vis dėlto, kai smurtautojas yra koku nors būdu susijęs su auka, numatomos griežtesnės bausmės.¹³

Pavyzdžiui, 128 straipsnis skelbia: „*Kiekvienas, kuris sunkiai sužalos kitą asmenį, turi būti nu-
baustas laisvės atėmimo bausme nuo 3 iki 10 metų.*“

Tačiau 131 straipsnis skiria „*įkalinimo bausmę nuo 5 iki 15 metų, jei sužalojami tokie asmenys kaip motinos, tėvai, nėščios moterys ar vaikai.*“

Baudžiamojo kodekso 161 straipsnis nustato, kad „...ikiteisminis tyrimas dėl tokių nusikalstamų veikų, kaip kūno sužalojimas, sveikatos sutrikdymas ar sužeidimas, padarytų tokiems asmenims, kaip motina, tėvas ir vaikai, grasinimai sužalojimais ar įžeidinėjimais tėvams, vaikams, sutuoktiniui, broliams ar seserims,¹⁴ gali būti pradėtas tik gavus nukentėjusios pusės skundą.“

Baudžiamasis persekiojimas negali būti inicijuotas, jei auka nepateikia skundo ir nepageidauja pradėti teisminių procedūrų.

¹³ Tokia pati situacija yra ir Ispanijoje, kur Baudžiamajame kodekse taip pat nėra nuorodų į lyčių pagrindu vykdomą smurtą, tačiau jos yra visaapimančiame įstatyme. Kaip ir Bulgarijoje, Baudžiamasis kodeksas numato griežtesnes bausmes tiems smurtautojams, kurie su aukomis yra susiję emociniais ar tėvystės santykiais. Tačiau Bulgarijoje, kitaip nei Ispanijoje, nėra įstatymiškai įtvirtinto skirtumo tarp smurto prieš gimines ir vyro smurto prieš moterį, su kuria jis yra ar kada buvo susijęs emociniais ryšiais, nes tokiu atveju labiau tikėtina, kad ji tampa auka dėl tokių smurto priežasčių ir tikslų, kaip paaiškinome terminų skyriuje.

¹⁴ Vadovaujantis rekomenduojama terminologija – smurtas gyvenamojoje aplinkoje arba buitinis smurtas.

d.3. RUMUNIJA

Rumunijos Baudžiamasis kodeksas, patvirtintas 2006 metais, neskirsto nusikaltimų pagal tai, ar jie įvykdyti prieš partnerius, tačiau jame įtvirtinama nusikaltimų sunkinančiomis aplinkybėmis kategorija, lemianti papildomas bausmes.

185 straipsnis skamba taip:

- i. *„Kiekvienas, kuris sumuša ar kitokiu būdu naudoja fizinį smurtą prieš kitą asmenį, turi būti nubaustas laisvės atėmimo bausme nuo vieno iki trijų mėnesių, arba nustatytos pajamų dalies kasdiene bauda.“*
- ii. *Už aukščiau paminėtas nusikalstamas veikas, įvykdytas prieš šeimos narius, turi būti baudžiama laisvės atėmimo bausme nuo šešių mėnesių iki metų, arba nustatytos pajamų dalies kasdiene bauda.*
- iii. *Kiekvienas, kuris sumuša kitą asmenį, sukeldamas jam žalą, kuriai gydyti reikia dvidešimties dienų medicininės priežiūros, turi būti baudžiamas laisvės atėmimu nuo šešių mėnesių iki metų, arba nustatytos pajamų dalies kasdiene bauda.*
- iv. *Paragrafe (iii) aprašytos veikos prieš šeimos narį turi užtraukti dviejų metų įkalinimo bausmę arba nustatytos pajamų dalies kasdienę baudą.*

165 straipsnis „šeimos nari“ apibūdina taip:

„Sutuoktiniai ar artimi giminaičiai, nepriklausomai nuo to, ar jie gyvena kartu.“

164 straipsnis apibrėžia „artimus giminaičius“:

„Palikuoniai ar priklausomi asmenys, broliai ir seserys, sūnūs ir dukros, tiek biologiniai, tiek įvaikinti.“

143 straipsnis nustato:

„Nusikaltimų, už kurių įvykdymą baudžiamojo persekiojimo pradžia priklauso nuo nukentėjusios šalies skundo, atvejais, skundo nepateikimas atleidžia nuo baudžiamosios atsakomybės. Lygiai taip pat baudžiamoji atsakomybė išnyksta, jei kaltinimai atsiimami.“

Šios nuostatos galioja nedidelės žalos atvejais, o įvykdžius sunkesnę nusikaltimą, tokį kaip sunkus kūno sužalojimas, smurtautoją valstybė persekioti gali.

144 straipsnis nustato:

„Jei šalys susitaiko dėl įstatyme numatytų baudžiamų veikų, tiek baudžiamoji atsakomybė, tiek baudžiamasis procesas turi būti naikinami. Susitaikymas yra asmeninis reikalas ir gali būti pasiektas ne vėliau, kaip iki galutinio nuosprendžio paskelbimo.“¹⁵

Pagal 134 straipsnį:

„Jei teismas nustato, kad asmens, pripažinto kaltu dėl kūno sužalojimo gyvenamojoje aplinkoje, buvimas kartu kelia didelę grėsmę šeimos nariams, smurtautojui aukos prašymu gali būt uždrausta grįžti namo.

¹⁵ Mes manome, kad lyties pagrindu įvykdyto smurto byloje susitaikymas nėra galimas, nes dviejų konflikto pusių santykiai nėra lygiaverčiai. Yra sunku svarstyti kompromisinius sprendimus, kai auka, labiausiai tikėtina, yra veikiamas baimės, priklausomybės jausmo ar kitų jausmų.

Ši priemonė negali būti taikoma ilgiau negu 2 metus, tačiau jos taikymas gali būti pratęstas, jei išlieka pavojus, dėl kurio priemonė buvo taikoma.

Ši priemonė taip pat gali būti taikoma laikinai, kol vyks teisminis procesas.

Auka bet kuriuo metu gali paprašyti pratęsti atskyrimo nutarties galiojimą.¹⁶

d.4. LATVIJA

Latvijos Baudžiamajame kodekse nėra nuorodų į lyties pagrindu vykdomą smurtą ar buitinį smurtą. Šalyje taip pat nėra specialių teismų sistemos, o veikiantys teismai neturi galių skelbti ribojančių nutarčių. Tokiu atveju kaip užpuolimas, procesiniai veiksmai gali būti pradėti tik apsisprendus aukai.

d.5. LIETUVA

Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekse nėra nuorodų į lyties pagrindu vykdomą smurtą ar buitinį smurtą. Nusikaltimai yra klasifikuojami pagal žalos objektą.

38 straipsnis nustato:

– Atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės, kai kaltininkas ir nukentėjęs asmuo susitaiko.

„Asmuo, padaręs baudžiamąjį nusižengimą, neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, gali būti teismo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu:

- i) jis prisipažino padaręs nusikalstamą veiką ir*
- ii) savu noru atlygino ar pašalino fiziniam ar juridiniam asmeniui padarytą žalą arba susitarė dėl šios žalos atlyginimo ar pašalinimo;*
- iii) susitaikė su nukentėjusiuoju arba juridinio asmens arba valstybės institucijos atstovu, ir*
- iv) yra pagrindo manyti, kad jis nedarys naujų nusikalstamų veikų.*

Kodeksas įgalina teismus aukos labui į nuosprendį įtraukti pastovią ribojančią nutartį:

72¹ straipsnis *„Draudimas prisiartinti prie nukentėjusio asmens.*

- i. Teismas gali skirti draudimą prisiartinti prie nukentėjusio asmens, jei tai būtina siekiant apsaugoti nukentėjusio asmens teisėtus interesus.*

¹⁶ Ispanijoje, kai dėl buitinio smurto yra priimamas baudžiamasis nuosprendis, teismai be jokių išimčių privalo priimti sprendimą dėl smurtautojo pašalinimo iš namų laikotarpiui iki 10 metų, priklausomai nuo užpuolimo sunkumo (Baudžiamojo kodekso 57 straipsnis, po pakeitimų pagrindiniu įstatymu Nr. 15/03.) Kita vertus, kol teisminis nagrinėjimas nėra pasibaigęs, toks sprendimas gali būti priimtas ir kaip prevencinė priemonė, jei teismas nusprendžia, kad taip bus patogiau.

- ii. *Paskyrus draudimą prisiartinti prie nukentėjusio asmens, iki teismo nustatyto termino pabaigos kaltininkui draudžiama bendrauti ir ieškoti ryšių su nukentėjusiu asmeniu, lankytis nurodytose vietose, kuriose būna nukentėjęs asmuo.*
- iii. *Jei kaltininkas ir nukentėjęs asmuo gyvena vienoje gyvenamojoje patalpoje, paskyrus draudimą prisiartinti prie nukentėjusio asmens, teismas įpareigoja kaltininką gyventi skyrium iki teismo nustatyto termino pabaigos arba kol įstatymų nustatyta tvarka bus išspręstas teisės gyventi toje gyvenamojoje patalpoje suteikimo nukentėjusiam asmeniui arba kaltininkui klausimas.“*

72² straipsnis numato, kad užpuolikas turi lankyti pataisos kursus (dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose). „*Teismas įpareigoja dalyvauti smurtinį elgesį keičiančiose programose asmenis, padariusius nusikalstamas veikas artimajam giminei ar šeimos nariui. Šis įpareigojimas turi būti įvykdytas per teismo nustatytą terminą.*“

165 straipsnis nustato būsto neliečiamumo principą:

„Tas, kuris neteisėtai slapta ar atvirai, panaudodamas apgaulę ar smurtą arba kitokiu būdu prieš savininko ar jo įgaliotų asmenų valią įsibrovė į kito žmogaus gyvenamąjį namą, butą ar kitą gyvenamąją patalpą arba jos priklausinius, įskaitant saugomą būsto teritoriją, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.“

„*Už šiame straipsnyje numatytą veiką asmuo atsako tik tuo atveju, kai yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas.*“

Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 3.65 straipsnis įgalina įpareigoti smurtautoją gyventi skyrium arba uždrausti jam lankytis šeimos namuose kol vyksta teismo procesas santuokos nutraukimo byloje.

Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, kurį 2011 m. gegužės 26 d. priėmė Lietuvos Seimas, skirtas išskirtinai smurto artimoje aplinkoje problematikai, nors ir be nuorodų į lyties aspektą. Įstatymas smurtą artimoje aplinkoje apibrėžia kaip:

„... *tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, materialinę ar neturtinę žalą.*“

Įstatymas taip pat nustato, kokios institucijos yra atsakingos už tokio smurto prevenciją, detaliam įtvirtina, kokia pagalba turi būti suteikiama aukai ir apibrėžia institucijų pareigas ir atsakomybę.

Įstatymas numato tokias apsaugos priemones:

- **įpareigojimą smurtautojui laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, nesiartinti, nebendrauti ir neieškoti ryšių su nukentėjusiuoju.**
- **nedelsiant imtis priemonių apsaugoti smurtą patyrusį asmenį, kaip, pavyzdžiui, smurtautojo turimų legaliai laikomų ginklų ir šaudmenų paėmimas.**

Įstatymas įpareigoja policiją pradėti ikiteisminį tyrimą nepriklausomai nuo aukos valios ir su nukentėjusiojo žinia praneša apie įvykį Specializuotos pagalbos centrui, o artimoje aplinkoje esant nepilnamečių ir vaiko teisių apsaugos skyriui.

d.6. ITALIJA

Italijos Baudžiamajame kodekse taip pat įtvirtinta keletas nuostatų dėl smurto artimoje aplinkoje, tačiau jame nėra nuostatų dėl lyties pagrindu vykdomo smurto. 2001 m. balandžio 5 d. įstatymas dėl smurto artimoje aplinkoje užkardymo priemonių numato saugumo priemones pašalinti smurtautoją iš šeimos namų. Įstatymas taip pat leidžia teismui nurodyti smurtautojui išsikelti iš namų ir nesiartinti prie aukos, vengiant vietų, kuriose auka dažnai lankosi – tokių, kaip darbovietė, laisvalaikio leidimo vietos ir kitų, taip pat mokėti išlaikymą vaikui arba alimentus. Teismas gali priimti tokią nutartį šešioms mėnesiams, o vėliau jos galiojimą pratęsti. Teismo nutarties nepaisymas yra nusikaltimas, persekiojamas baudžiamąja atsakomybe.

Italijoje nėra specializuotų teismų ar specialios kaltinimo sistemos, tačiau jei auka yra neįgalus nepilnametis, teisminį procesą gali pradėti tik valstybė. Kitais atvejais, pateikdama skundą teisminį procesą turi inicijuoti nukentėjusioji pusė. Italijoje taip pat veikia keletas įstatymų, kuriuose numatytos bausmės už moterų lyties organų sužalojimą ir priekabiavimą.

d.7. JUNG TINĖ KARALYSTĖ

Anglijos ir Velso baudžiamojoje teisėje iš esmės nėra jokių išskirtinių nuostatų smurto artimoje aplinkoje nei plačiaja, nei siauresne smurto prieš moteris prasme. Vis dėlto, visais atvejais nusikaltimas yra persekiojamas valstybės, o teisminis procesas gali vykti, net jei auka neišreiškė tokio noro – tiesą sakant, auka gali būti kviečiama į teismą liudyti.

Bendroji teisė (kurios pagrindas – sprendimai atskirose bylose ir teisminiai precedentai) baudžia už žmogžudystes ir įžeidimus veiksnu, kaip tai įtvirtinta 1861 metų Nusikaltimų prieš asmenį akte ir 2003 metų Lytinių nusikaltimų akte. Kiti artimoje aplinkoje įprasti nusikaltimai, pavyzdžiui, privačios nuosavybės pažeidimai (1979 m. nusikalstamų žalų aktas) ar įžeidimai (1997 metų apsaugos nuo įžeidimų aktas), baudžiami remiantis kitais teisiniais aktais, kuriuose nėra jokių specialių nuostatų. Bausmės už nusikaltimus (išskyrus žmogžudysčių bylas) paprastai skiriasi priklausomai nuo to, ar bylos buvo nagrinėjamos Magistratų teismuose (kuriuos sudaro nuo 1 iki 3 pareigūnų), turinčiuose įgaliojimus nagrinėti tik tam tikras baudžiamąsias bylas ir skirti ne ilgesnes kaip 6 mėnesių įkalinimo bausmes, ar bylas nagrinėja Karališkas teismas, kuriame nuosprendį skelbia prisiekusieji, o teismo procesui vadovauja teisėjas. Karališkas teismas gali skirti maksimalias bausmes už sunkiausias nusikaltimus.

2004 m. Smurto artimoje aplinkoje, nusikaltimų ir aukų aktas buvo papildytas 2010 m. balandžio 13 d. įstatymu. Kai po smurto lyties pagrindu protrūkio įvykdomas nužudymas, Bendruomenės saugumo bendrija įvertina poreikį peržiūrėti visų institucijų, dirbusių su auka ir įtariamuoju, veiklą, kad būtų nustatyta, ar kas nors buvo ne taip, ar galėjo būti taikomos kokios nors priemonės, kurios galėjo užkirsti kelią žmogžudystei, tam kad ateityje būtų atitinkamai keičiamos procedūros, kas įgalintų užkirsti kelią kitoms žmogžudystėms. Jei egzistuojantys metodai nepadėjo išvengti žmogžudystės, priežiūros komitetas rekomenduoja keisti prevencinę veiklą. Šį procesą prižiūri Vidaus reikalų ministerija ir tokiais atvejais, kai Bendruomenės saugumo bendrija atsisako atlikti vertinimą, toks sprendimas turi būti praneštas Vidaus reikalų ministerijai, kuri, savo ruožtu, vis tiek gali reikalauti vertinimą atlikti.

Penktasis Akto straipsnis nustato nusikaltimo sudėtį, kai neteisėti veiksmai lemia vaiko ar pažeidžiamo suaugusiojo asmens mirtį. Aktu įtvirtinama nuostata, kad tais atvejais, kai vaikas ar pažeidžiamas asmuo miršta dėl kito šeimos nario veiksmų, kiti giminės pripažįstami įvykdę nusi-

kaltimą, jei jie žinojo apie pavojų, gresiantį vaikui ar pažeidžiamam asmeniui ir nedarė nieko, kas galėtų sutrukdyti įvykdyti nusikaltimą.

Nuostata kaltinti šeimos narius buvo sėkmingai pritaikyta vyro, kuris nužudė žmoną prieš tai ilgą laiką ją išnaudojęs, byloje. Šeimos nariai žinojo apie padėtį ir nedarė nieko, kas galėtų ją pakeisti.

Šeimos teisės akto nustatomos civilinės teisės taip pat palankesnės aukoms:

- Būsto priskyrimo nutartis, nustatyta 39 straipsniu, galioja bet kokiam gyvenamajam plotui, kuriame gyveno abi konflikto pusės. Tokia nutartis nustato, kad būstas skiriamas vienai iš konfliktavusių pusių arba joms abiem, taip pat ja galima kaltinamajam neleisti lankytis būste ar netoli jo. Priimdamas nutartį, teismas atsižvelgia į aplinkybių visumą, tačiau svarbiausias reikalavimas – įvertinti žalos vaikui ar skundo pateikėjui riziką. Jei rizika – reikšminga, nutartis privalo būti paskelbta. Draudimas lankytis gali būti įgyvendinamas ir suėmimu, o draudimo nepaisymas yra nusikaltimas (draudimas savaime yra civilinės teisės priemonė, tačiau jo nepaisymas gali užtraukti baudžiamąją atsakomybę).
- 42 straipsniu nustatomos seksualinės prievartos prevencijos nutartys. Tokiomis nutartimis uždraudžiama asmeniui seksualiai išnaudoti kitus, arba uždraudžiama kaltinamajam išnaudoti vaiką, dėl kurio vyksta tyrimas. Nors nutartį skelbia civilinis teismas, nutarties nepaisymas užtraukia baudžiamąją atsakomybę ir įkalinimo bausmę iki 5 metų. Tokiose bylose artimais žmonėmis laikomi partneriai ar sugyventiniai, kiekvienas, kuris anksčiau buvo smurtautojo sugyventinis, nuomininkas, darbuotojas, svečias ir pan.
- Priverstinių santuokų aktas numato ribojančios nutarties dėl tokių santykių išvengimo galimybę pagal 63 Šeimos teisės akto straipsnį. Teismas gali priimti nutartį, siekdamas apginti asmenį nuo priverstinės santuokos ar nuo bet kokių pastangų priverstinai jį sutuokti. Nutartyje turi būti įtvirtinamos tokios sąlygos, kokias teismas mano esant tinkamomis apginti aukai. Priimdamas nutartį, teismas turi teisę įgalioti policiją suimti bet kurį nutartį pažeidusį įtariamąjį. Visi, kas pažeidžia įtvirtintas nuostatas, gali būti teisiami.
- Baudžiamasis teismas, siekdamas apginti auką, taip pat gali priimti ribojančią nutartį, pagal kurią kaltinamajam draudžiama daryti viską, kas įrašyta nutartyje. Ši teisinė nuostata buvo papildyta 2009 metais ir po papildymo teismai gali priimti nutartį, ribojančią teismo veikas, iki jam prisipažįstant įvykdžius nusikaltimą, jei tik teismui tai atrodo būtina (prevencinė priemonė). Ribojančios nutarties nepaisymas užtraukia baudžiamąją atsakomybę ir įkalinimo bausmę iki 5 metų.

2003 m. Moters lytinių organų žalojimo aktas nustato, kad asmuo yra pripažįstamas kaltu dėl užpuolimo, jei jis pašalina, nuplėšia ar kitaip sužaloja visas moters didžiąsias lytines lūpas, mažąsias lytines lūpas, klitorį ar jų dalis. Papildomi Akto poskyriai nustato atsakomybę asmenų, skatinusių atlikti tokius veiksmus, ar padėjusių juos atlikti. Tokie veiksmai laikomi nusikaltimu ne tik tuomet, kai juos įvykdo Jungtinės Karalystės pilietis, tačiau ir tuomet, kai juos įvykdo asmenys už šalies ribų.¹⁷

¹⁷ Tokia pati nuostata galioja ir Ispanijos baudžiamojoje teisėje, kuri traktuoja tokio pobūdžio nusikaltimą kaip sunkų kūno sužalojimą, baudžiamą įkalinimu nuo 6 iki 12 metų. (Sužalojimų skirsnis, 149.2 straipsnis, po papildymo pagrindiniu įstatymu Nr. 11/03.)

Nusikaltimų ir saugumo akto, kuris Jungtinėje Karalystėje turėtų būti priimtas, 24 straipsnis leidžia aukštas pareigas užimančiam policijos pareigūnui pateikti įspėjimą dėl apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje, jei jis/ji turi pagrįstą priežasčių manyti, kad įspėjamas asmuo smurtauja prieš kitą asmenį. Įspėjimas galioja tik 48 valandas, o jei norima jį pratęsti, įspėtas asmuo turi būti pristatytas teismui. Teismas gali priimti smurtą artimoje aplinkoje ribojančią nutartį. Ši nutartis negali galioti ilgiau, nei 28 dienas. Tokiu būdu, smurtautojui nurodoma nesiartinti prie aukos, taip pat jam gali būti nurodyta išsikelti iš bendro būsto (policijos priemonė).

1976 m. Laidavimo aktas ir Policijos ir nusikaltimų įrodymų aktas įgalina policiją prašyti teismą paleisti sulaikytąjį už užstatą. Paleidimas įmanomas tik tuomet, jei smurtautojas, kol tęsiasi teisminės procedūros, nesiartina prie bendro būsto.

Jungtinėje Karalystėje, kaip ir Ispanijoje, egzistuoja specialūs smurto artimoje aplinkoje bylų teismai, tačiau jie neapsiriboja vien lyties pagrindu įvykdomo smurto atvejais. Tokių teismų darbo principai skiriasi priklausomai nuo to, kokioje geografinėje vietovėje jie įsteigti. Priklausomai nuo bylų skaičiaus jų teritorijoje, teismai gali rinktis vieną kartą per savaitę ar dažniau.

Nepriklausomai nuo vietovės, tokie teismai gali veikti tik Magistratų teismuose, o jų didžiausia kompetencija leidžia nagrinėti mažiau sunkius nusikaltimus ir skirti įkalinimo bausmes iki šešių mėnesių. Visų už užstatą paleistų įtariamųjų, kaltinamų smurtiniais veiksmais artimoje aplinkoje, bylos pirmiausia turi būti nagrinėjamos šiuose teismuose.

Kai kuriose vietovėse Specialūs smurto artimoje aplinkoje teismai taip pat nagrinėja neprisipažinusių kaltais parodymus, sprendžia laidavimo už juos klausimus ir nustato tolimesnę bylos eigą. Toks teismas neturi kompetencijos priimti sprendimų civiliniais, skyrybų ar vaiko globos klausimais.¹⁸ Tokie klausimai nagrinėjami nepriklausomuose teismuose. Teismas gali apriboti smurtautojo veiksmus.

Tam, kad Teisingumo ministerija pripažintų teismą Specializuotu smurto artimoje aplinkoje teismu, jis turi atitikti keletą kriterijų. Vietinės bendruomenės saugumo bendrijos ir Teismų Administracijos grupės turi užtikrinti, kad:

- i. visos agentūros dirba efektyviai, siekdamos įgyvendinti koordinuotus veiksmus, nukreiptus prieš smurtą artimoje aplinkoje;
- ii. rizikos veiksniai vietiniu lygmeniu yra efektyviai valdomi;
- iii. teismui perduodamos smurto artimoje aplinkoje bylos yra identifikuotos teisingai, tam kad teismas turėtų teisę nagrinėti šias bylas;
- iv. vietiniai nacionalinių paramos smurto aukoms tarnybų padaliniai dirba efektyviai, įskaitant tinkamą nepriklausomų advokatų paslaugų pirkimą smurto artimoje aplinkoje byloms;
- v. darbuotojai yra deramai pasirengę tinkamai reaguoti smurto artimoje aplinkoje pasireiškimo atvejais, kad būtų didinamas visuomenės pasitikėjimas baudžiamąja teisine sistema;
- vi. bylos yra tinkamai sugrupuojamos atskiriems teismo klausymams;
- vii. paslaugos vystomos ir pritaikomos taip, kad taptų prieinamos „sunkiai pasiekiamoms“ grupėms;
- viii. veikia vietinė duomenų rinkimo sistema ir nustatytos vykdomos veiklos priežiūros ir valdymo priemonės;

¹⁸ Šiuo klausimu jie skiriasi nuo Ispanijos teismų, nagrinėjančių smurto prieš moteris bylas.

- ix. teismo paslaugos tobulinamos, siekiant, kad aukos teismo darbu liktų labiau patenkintos;
- x. vaikai, gyvenantys aplinkoje, kurioje pasireiškia smurtas, yra apginti;
- xi. užtikrintas bendruomenės rengiamų programų prieinamumas smurtautojams, siekiant maksimaliai padidinti reabilitacijos galimybes ir tuo pačių metu apsaugoti aukas.

Tokiu būdu Specialūs smurto artimoje aplinkoje teismai yra integrali koordinuotų bendruomenės veiksmų, siekiant pažaboti smurtą artimoje aplinkoje, dalis, kuri gali būti efektyvi, jei bus visų remiama.

Baigdami šalių partnerių teisinio reguliavimo analizę, turėtume paminėti **1999 m. Teisingumo jaunimui ir nusikaltimų įrodymų aktą**. Šiuo aktu Anglijoje buvo nustatytos procedūros, kurio-
mis vadovaujantis pažeidžiami ir įbauginti liudytojai gali teismui pateikti liudijimus, naudodamie-
si skirtingomis priemonėmis, taip užtikinant, kad teismas gaus parodymus ir bus užkirstas kelias
tolimesniam smurtavimui.

Šio akto 17 straipsnis nustato, kad teismui manant, kad liudininko duodamų parodymų kokybė
gali sumažėti dėl jo baimės, patiriamo streso, amžiaus, socialinės ar kultūrinės kilmės, etninės
priklausomybės ar religinių įsitikinimų, liudininkui gali būti suteikta pagalba, siekiant sumažinti
jo patiriamus nemalonumus.

Pagalbos priemonės leidžia:

- i. liudyti iš už uždangos, kad smurtautojas nematytų liudininko;
- ii. liudyti iš kito kambario, panaudojant televizinę įrangą;
- iii. liudyti uždarame posėdyje (tai yra, posėdyje, į kurį neįleidžiami stebėtojai ir visuomenės in-
formacijos priemonių atstovai).

Priemonės gali būti taikomos apklausiant liudininkus teismo proceso metu. Aukos atveju teisinės nuostatos leidžia jai po skundo pateikimo, sutikus teismui, įrašyti parodymus, užuot jie būtų užfiksuoti popieriuje. Tokiu atveju teismo salėje apie įvykius už auką gali pasakoti liudininkas. Žinoma, turi būti sudaryta galimybė aukai užduoti papildomus klausimus.

d.8. GEROJI PRAKTIKA TEISINĖJE SRITYJE

Visos šalys partnerės pripažįsta, kad tiek lyties pagrindu vykdomam smurtui, tiek smurtui artimoje aplinkoje svarbu nacionaliniu lygmeniu skirti strateginį dėmesį ir kad reikia sukurti tvirtą įstatyminę sistemą, apimančią reikiamas nuostatas. Siekdami šių tikslų, mes, šalių partnerių atstovai, sutarėme, kad geriausios praktikos pavyzdžiai, įgyvendinant tokią teisinę sistemą, yra šie:

Geroji praktika 1 (Teisinė sistema)

Lyties pagrindu vykdomi nusikaltimai prieš emociškai susijusius asmenis (sutuoktiniai, buvę sutuoktiniai, partneriai, buvę partneriai, vaikinai, buvę vaikinai) kaip ir kiti lyties pagrindu vykdomi nusikaltimai turi būti išskiriami į atskirą nusikaltimų tipą ir vertinami kaip nusikaltimai prieš visuomenę (kai siekiant nubausti už nusikaltimą aukos skundas nėra būtinas), jiems turi būti sukurtos prevencinės priemonės ir už jų įvykdymą numatytos griežtos bausmės.

Pirmos smurto, grasinimų, prievartos ir kitų panašių veiksmų apraiškos turi būti vertinamos kaip nusikaltimai, nelaukiant, kol tokie veiksmai taps įpročiu.

Vis dėlto tiek policijos, tiek teismų sistema pradeda veikti, kai tik auka užpildo skundą, arba tai padaro jos giminės, draugai ar bet kuri kita trečioji šalis, mačiusi konkretų jos partnerio smurto prieš ją protrūkį, arba gerai žinanti esamą situaciją. Atsižvelgiant į tokią padėtį, reikia tobulinti informacijos sklaidos priemones, kad smurto aukos suprastų, jog skundo užpildymas yra savisaugos mechanizmas, taip pat tai suprastų ir trečiosios šalys, kurios turėtų ne rinktis, ar informuoti visuomenines institucijas apie smurto atvejus ar situaciją, o jausti pareigą tai daryti.

Visi partneriai sutinka, kad traktuodami lyties pagrindu įvykdomus nusikaltimus kaip atskirą nusikaltimų rūšį, galėtume išsamiau ištirti lyties pagrindu vykdomą smurtą. Be to, nusikaltimų įvardijimas atskiru pavadinimu padidintų visuomenės žinomumą apie šią rykštę ir ant visuomenės pečių perkeltų nemažą dalį atsakomybės už smurto protrūkius.

Kita vertus, yra plačiai žinoma, kad dėl daugybės priežasčių, ypač dėl baimės ir toliau patirti smurtą, dėl visuomenės ar šeimos spaudimo, dėl ekonominės priklausomybės, dėl socialinės izoliacijos ar pasitikėjimo policija ar kitomis tarnybomis trūkumo, daugelis moterų nepraneša apie patirtą smurtą atsakingoms institucijoms. Prokuroras turi turėti teisę be nukentėjusios sutikimo persekioti smurtautoją už tokius nusikaltimus, nes jie yra visuomeninės prigimties, o aukos sprendimo priėmimo galimybės dėl aukščiau išvardytų priežasčių gali būti ribotos ar atimtos.

Tokia politika padeda palengvinti aukos gyvenimą sunkiausiu jai metu – atsakomybės inicijuoti teisminį procesą išnykimas gali būti jai labai naudingas. Tačiau atsigavusi auka turi iš tikrųjų norėti išspręsti situaciją. Kitaip visas mūsų iniciatyva atliktas darbas nebus vaisingas, tai yra, smurtas neišnyks.

Faktas, kad aukai nereikia pateikti skundo, siekiant inicijuoti teismines procedūras, nepanaikina galimybės, kad ji gali norėti taip pasielgti, jausdama būtinybę save apsaugoti.

Smurto aukoms turi būti parengti informaciniai leidiniai, kad juos perskaičiusios aukos suprastų savo teises ir kas nutiks, kai jos pateiks skundą. Labai svarbu, kad smurto aukos suprastų, kad nors jų skundas ir nėra būtinas pradėti teisminėms procedūroms, jos turėtų skundą pateikti, kad geriau išnaudotų apsaugos mechanizmus.

Aukos turi būti pastoviai informuojamos apie Vyriausybės veiksmus tobulinant apsaugos sistemą. Maža to, ši informacija aukoms turi būti prieinama lengviausiu ir paprasčiausiu būdu, pradedant nuo pirminės policijos pagalbos, informacijos teismuose ar visuomeninėse paskaitose, kurias aukos galėtų lankyti anonimiškai. Valdymo institucijos turėtų ne tik siūlyti persiauklėjimo programas smurtautojams lyties pagrindu, tačiau ir suteikti aukoms daugiau informacijos.

Negalime priversti aukų teikti skundus, jei jos nežino, kaip atsakingos institucijos ketina jas apsaugoti. Todėl:

1. Reikia gerinti prieinamą informaciją. Esama padėtis reikalauja, kad būtų tobulinami aukų naudojami informacijos kanalai, kad jos gautų pakankamai informacijos apie teises naujienas, finansinę paramą, kitus resursus ir pan.;
2. Reikia panaudoti visuomeninių įstaigų internetinius puslapius. Negalime reikalauti, kad lyties pagrindu vykdomo smurto aukos, nuolat kęsdamos išnaudojimą, būtų susipažinusios su visa prieinama informacija. Taigi, visuomeninių įstaigų internetiniuose puslapiuose turi būti aukoms skirtos paskyros, prie kurių jos galėtų prisijungti anonimiškai, kada ir kaip jos nori;
3. Aukos dažnai nori išlikti neatpažintos, taigi joms labai svarbu žinoti, kad yra paprastas ir lengvas būdas gauti informacijos.

Geroji praktika 2 (Teisinė sistema)

Įstatymuose turi būti įtvirtinti minimalūs moterų, nukentėjusių nuo smurto lyties pagrindu, apsaugos standartai, o šalys turi užtikinti, kad jų būtų laikomasi.

Bendrų kriterijų sąvadaai turi būti prieinami teismams, kad teisėjai visuomet būtų su jais susipažinę, taip užtikrindami vienodą bylų nagrinėjimą ir sprendimų priėmimą.

Taip galima būtų išvengti nesulyginamų kriterijų panaudojimo, kas galėtų lemti, kad vienas teismas aukai išaiškintų padėtį vienaip, o kitais – kitaip, o išvengus – didinti teisinės sistemos patikimumą ir padėti aukoms jaustis labiau apsaugotoms.

Partneriai pripažįsta, kad Ispanijos teisė socialinės gerovės prasme yra labiausiai išplėtotą ir detalizuotą, ir pritarė nuomonei – kadangi smurtas lyties pagrindu turi žalojančių pasekmių aukoms ir neigiamai veikia visus jų gyvenimo aspektus – fizinę ir psichinę sveikatą, jausmus namuose, darbą, finansinį saugumą, rūpinimąsi vaikais ir taip toliau, reikalingos specialios teisinės nuostatos, garantuojančios būtinas pagalbos paslaugas aukoms. Tuomet jos galės reikalauti, kad šios nuostatos būtų įgyvendintos, o valstybės – užtikrinti, kad numatyta pagalba būtų suteikta.

Geroji praktika 3 (Teisinė sistema)

Smurto artimoje aplinkoje bylos visais teisminių procedūrų etapais turi būti nagrinėjamos specialiuose teismuose. Siekiant tokio tikslo, prieš pradėdami tarnybą specialiuose teismuose, pareigūnai turi išklaudyti kursus, kad galėtų specializuotis lyties pagrindu vykdomo smurto klausimais ir suprasti jo pasekmes.

Geroji praktika 4 (Teisinė sistema)

Siekiant išvengti papildomų kančių sukėlimo aukai, turi būti patvirtinta greita teismo persekiojimo procedūra, o bylose turi būti siekiama greito teisingumo, nes jos turi įtakos visiems aukos gyvenimo aspektams.

Teismų, nagrinėjančių išskirtinai lyties pagrindu įvykdyto smurto bylas, sukūrimas suteikia aukai privalumų:

- i. Bylas nagrinėja specialų pasirengimą lyties pagrindu vykdomo smurto problematika įgiję teisėjai, magistratai ir kaltintojai, taigi pareigūnai, geriau suprantantys, kokią įtaką smurtas daro aukos gyvenimui.
- ii. Teismai gali būti įrengti taip, kad padėtų aukoms išvengti tolimesnių sunkumų, pavyzdžiui, įrengiant atskirą įėjimą/išėjimą ir laukiamuosius aukoms ir jų vaikams, kad jie būtų toliau nuo įtariamų smurtautojų, arba įrengiant širmas ar tiesioginės transliacijos galimybes, kad būtų įmanoma liudyti vaizdu.
- iii. Specializuota socialinių darbuotojų, policijos, psichologų ir kitokia pagalba gali būti teikiama pačiame teisme.
- iv. Visose susijusiose institucijose (teismuose, prokuratūroje, lygtinio paleidimo įstaigose, policijoje) gali būti įtvirtintos liudytojų apklausos procedūros. Smurto bylose dažnai stebima problema – aukos nenoras liudyti teisme. Liudijimas matant partneriui ir intymių asmeninių gyvenimo detalių pasakojimas aukai gali būti traumuojanti patirtis, todėl nenoras liudyti – suprantamas. Visi šie aspektai gali sumažinti aukos pasiryžimą bendradarbiauti su teismu. Taigi turime stengtis rasti metodų, erdvių ir kitų priemonių, kaip išvengti aukos susitikimų su smurtautoju, taip pat siekti, kad teisingumo sistema veiktų greitai bei sklandžiai ir auka kaip įmanoma greičiau galėtų grįžti prie įprasto gyvenimo.

Geroji praktika 5 (Teisinė sistema)

Teismai, nagrinėjantys smurto prieš moteris bylas, turi turėti teisę priimti sprendimus su byla susijusiais civiliniais klausimais, tokiais, kaip vaikų globa ar jų gerovės užtikrinimas.

Daugelyje šalių partnerių atitinkamos institucijos turi teisę taikyti skubias apsaugos priemones, tokias kaip smurtautojo pašalinimas iš šeimos būsto, tačiau kiti sprendimai turi būti priimti civilinio proceso tvarka.

Tik valstybė gali vykdyti baudžiamąjį persekiojimą arba jam turi būti naudojamos valstybinės lėšos. Tačiau tokia nuostata negalioja civiliniams procesams. Dvejopi procedūriniai reikalavimai baudžiamajam ir civiliniam procesams aukai tampa papildoma našta, taip pat gali lemti didesnę lėšų poreikį finansuoti civiliniam procesui ir ilgesnį bylos nagrinėjimą.

Didesnės problemos iškyla tais atvejais, kai abi konflikto pusės turi bendrų vaikų ir reikia skubos tvarka išspręsti esminius klausimus – kam atitenka globa, kas moka už vaiko išlaikymą, kas naudojasi šeimos būstu ir kita.

Jei teismai turėtų teisę priimti sprendimus tokiais klausimais, būtų išvengta dvigubų procedūrų. Mūsų manymu, toks sprendimas turėtų išskirtinai teigiamų pasekmių – abi procedūros būtų atliekamos greičiau ir būtų suderinamos.

Tokie teismai turėtų būti aprūpinti visomis būtinomis priemonėmis tam, kad sprendimai civiliniais klausimais nebūtų atidėliojami, ir tuose pačiuose teismuose priimami greičiau, pirmiau sprendžiant santuokines, o ne smurtinio elgesio problemas. Taip yra todėl, kad moterys, žinodamos, kad teismai, nagrinėjantys smurto lyties pagrindu bylas, bus vangūs nagrinėdami ne tik baudžiamąją bylą, tačiau ir civilinę, gali pasirinkti nepranešti apie smurto atvejus, kad jų skyrybų ar separacijos prašymus greičiau išnagrinėtų šeimų teismai.

Jei specializuotuose teismuose civilinės bylos bus nagrinėjamos lėtai, tai iš esmės turės neigiamos įtakos svarbiausio kovos su smurtiniu elgesiu uždavinio įgyvendinimui – įtikinti aukas, kad jos turi pranešti apie kiekvieną patirto smurto atvejį.

Teisinėse sistemose turi būti įtvirtintos aiškios ir nedviprasmiškos nuostatos, apibrėžiančios teismų, galinčių nagrinėti smurto lyties pagrindu bylas, teisę nutartimis tiek pripažintiems kaltais smurtautojams uždrausti lankyti vaikus, bendrauti ar gyventi kartu su jais, tiek apriboti jų globos teises, įskaitant prireikus, bendrą globos teisę, tiek atimti tėvystės teises.

Geroji praktika 6 (Teisinė sistema)

Specializuoti teismai turi taip pat nagrinėti visus klausimus, susijusius su smurto lyties pagrindu bylų procesiniais veiksmais – ribojančių nutarčių pažeidimus, aukos įžeidinėjimus, grasinimus dėl skundo pateikimo ir kitus.

Jei tokie klausimai bus nagrinėjami kituose teismuose, šie nebus išsamiai susipažinę su byla, taigi savo sprendimų negalės vertinti atsižvelgdami, pirmiausia, į aukos saugumą.

Kita vertus, būtina detaliai įvertinti, kokie klausimai turi patekti į teismų, nagrinėjančių smurto lyties pagrindu bylas, kompetenciją, kad būtų galima išvengti pernelyg didelio jų atsakomybės išplėtimo, kas neišvengiamai padidintų užimtumą tiek, kad sumažėtų įsigilinimas į kiekvieną bylą. Atsakomybės ribos turėtų išskirtinai apimti tuos klausimus, kurie tiesiogiai susiję su lyties pagrindu vykdomu smurtu, įskaitant finansinį smurtą lyties pagrindu, pavyzdžiui, atsisakymą mokėti alimentus. Kitus nusikaltimus, tokius kaip lankymo procedūrų pažeidimai ar panašūs nusižengimai, turi nagrinėti baudžiamųjų bylų teismai. Tačiau finansinis smurtas, toks, kaip alimentų nemokėjimas, yra tiesioginė prievarta prieš auką, bandant ją išlaikyti savo valioje ir neleidžiant išsivaduoti iš smurtinės aplinkos. Aukoms, kurios rūpinasi šeima, finansinė priklausomybė yra svarbiausia sprendimus lemianti priežastis.

Geroji praktika 7 (Teisinė sistema)

Kaip apsaugos priemonės, ribojančios nutartys turėtų būti taikomos visų Europos šalių teisinėse sistemose, siekiant, gerai išanalizavus fenomeną, sukurti bendrą ir galimai vienodą visoms šalims priemonę. Juk aukų poreikiai skirtingose šalyse nesiskiria, ir visur turi būti užtikrinamas aukų saugumas. Tiesą sakant, visų mūsų brangiausias dalykas yra teisė į gyvenimą, taigi valstybių pareiga yra šią teisę ginti.

Jei teismas nusprendžia, kad aukai kyla pavojus, reikia tinkamai užtikrinti jos saugumą, ribojančioje nutartyje. Teismo skelbiamoje vieningoje apsaugos priemonėje, turi būti įtvirtinamas draudimas smurtautojui artintis prie aukos ir su ja bendrauti, tačiau niekuomet pirmas draudimas negali būti taikomas, netaikant antrojo.

Vis dėlto, ribojančią nutartį teismas turi skelbti tais atvejais, kai tai būtina, o ne todėl, kad privaloma, ypač neišnagrinėjus kiekvienos bylos atskirai.

Mūsų aprašyta geroji praktika artimai siejasi su Europos Sąjungos nusikaltimų aukų apsaugos direktyva (toliau – EAD), kurią po Ispanijos teikimo pirmininkaujant Europos Sąjungos Tarybai 2010 m., 2011 m. rugsėjo 23 d. konsensuso pagrindais Europos Sąjungos Taryba patvirtino.

Remiantis Tarybos ir Parlamento susitarimu, ši priemonė bus dar kartą svarstoma Parlamente, kad jai būtų pritarta plenarinėje sesijoje, taip pat Visuomeninių Laisvių ir Moterų Teisių komitetuose.

Pagal EAD, nusikaltimų aukos, kurioms vienoje ES šalyje paskirta apsauga, galės naudotis atitinkama apsauga ir kitose Sąjungos šalyse, jei tik tokios apsaugos paprašys.

Potencialiai EAD taikoma lyties pagrindu vykdomo smurto, priekabiavimo, pagrobimo ar bandymo nužudyti aukoms. Direktyva bus taikoma tik kaip baudžiamoji priemonė, taigi ją lydi Komiteto patvirtintas civilinis reglamentas, kuriuo užtikrinamas perkėlimas į skirtingas šios srities teisinės sistemas.

Tačiau dėl valstybėse narėse egzistuojančių skirtingų teisinių sistemų, šalis, į kurią asmuo persikelia, gali taikyti skirtingas apsaugos priemones (baudžiamąsias, administracines ar civilines), jei tik jos užtikrina tokį patį apsaugos lygmenį.

Dauguma sunkumų įgyvendinant EAD kyla dėl to, kad joje aptariamos nusikalstamos veikos skirtingose šalyse priskiriamos skirtingoms atsakomybės sferoms (baudžiamajai, civilinei ar administracinei), kas lemia didelius sunkumus derinant apsaugos priemones. Valstybės turi trejus metus perkelti direktyvą į nacionalinę teisę.

Geroji praktika 8 (Teisinė sistema)

Teisiniuose dokumentuose neturėtų likti nuorodų į apgalvotus „mačizmo“ ar dominavimo veiksmus, kai aprašomos nusikalstamos veikos, būtinos pareikšti kaltinimams lyties pagrindu vykdomu smurtu.

Jei būtų priešingai, teismai turėtų tarti, kad pagrindinis požymis, jog smurtas buvo įvykdytas lyties pagrindu, yra vyro ketinimai valdyti moterį ir įtvirtinti „mačizmą“. Tuomet, norint įtariamąjį pripažinti kaltu, teismas turėtų įrodyti, kad tokių ketinimų būta, o, pritrūkęs įrodymų, kaltinamąjį išteisinti. Jei jau tokių nuorodų atsisakyti nepavyksta, jos jokių būdu neturėtų atsispindėti nusikaltimo sudėties aprašyme, kaip buvo padaryta Ispanijoje, kur pagrindinio įstatymo Nr. 1/2004 pirmo straipsnio formuluotėje aprašant įstatymo paskirtį, buvo paliktos subjektyvios nuostatos siekiant įtvirtinti apsaugos tikslus. Vien ši formuluotė lėmė, kad daugybėje bylų kai kuriuose provinciniuose teismuose reikėjo įrodyti, kad tokie ketinimai buvo. Bet kokiu atveju, siekiant išspręsti tokią problemą, lyties pagrindu vykdomų nusikaltimų aprašymai turi būti objektyvesni ir prasidėti taip: „Kiekvienas, kuris bet kokiomis priemonėmis ir ***bet kokiu tikslu***...“. Įtraukus formuluotę „bet kokiu tikslu“, nusikaltimo apibrėžimo nebus galima interpretuoti teigiant, kad būtina įrodyti subjektyvius smurtautojo veiksmų motyvus. Akivaizdu, jog motyvas, nors ir užslėptas, egzistuoja visuomenėje. Motyvo, kaip būtinos sąlygos, paminėjimas verčia mus jo ieškoti kiekvienoje atsikiroje byloje, tuo tarpu įgyvendinus mūsų siūlymą, šio, kartais „šėtoniško“, įrodymo būtų galima išvengti.

Geroji praktika 9 (Teisinė sistema)

Bandomojo laikotarpio priemonės gali būti taikomos ir lyties pagrindu įvykdytiems nusikaltimams. Bylose, kuriose teismas nusprendžia sušvelninti nuosprendį, kaip ir bylose, kuriose nuteistas smurtautojas jau baigė laisvės atėmimo bausmę ir yra paleidžiamas iš kalėjimo, lyties pagrindu įvykdyto nusikaltimo atveju teismo sprendimu visuomet turi būti skiriamas bandomasis laikotarpis. Tokiu atveju specialistai, nors ir nedirbantys policijoje, tačiau susiję su aukos socialine integracija (socialiniai darbuotojai, kriminologai, psichologai ir kiti), gali stebėti išleistą smurtautoją taip dažnai, kiek būtina, ir, kaip prevencijos priemonę, įvertinti potencialią jo keliamą riziką.

Geroji praktika 10 (Teisinė sistema)

Teismų procesų metu, technologinių priemonių pagalba aukoms turi būti sudarytos galimybės pateikti liudijimą arba vaizdo konferencijos būdu teismo patalpose, kuriose nevyko teisminiai nagrinėjimai, arba naudojant kompiuterinę vaizdo kamerą, jei to prašo auka ir jei toks ryšys prieš tai buvo patvirtintas teismo pareigūno. Norėdama pasirinkti tokį dalyvavimo teisme būdą, auka privalo pateikti bylą nagrinėjančiam teismui visus ryšiui užmegzti reikalingus duomenis ir privalo sutartu ryšiui laiku laukti teismo skambučio sutartoje vietoje.

Būtina, kad teisinės normos, nustatančios tokias priemones lyties pagrindu vykdomo smurto bylose, būtų aiškios ir vienareikšmės.

Daugelis aukų atsisako liudyti, nes nenori kęsti tolimesnių kančių, duodamos parodymus girdint smurtautojui. Taigi naudojant šiuolaikines technologijas, būtina padėti joms išvengti bet kokių kontaktų su smurtautoju.

e) POLICIJOS ORGANIZACINĖ STRUKTŪRA

e.1. POLICIJOS STRUKTŪRA

Šalys partnerės aprašė organizacinę policijos struktūrą ir galima pastebėti vieną bendrą požymį – išskyrus Jungtinę Karalystę, visose šalyse toje pačioje geografinėje vietoje gali veikti keletas policijos padalinių:

- i. Ispanija: Nacionalinės policijos korpusai (civiliai) miesto vietovėse, Visuomeninė gvardija (sukarinta) priemiesčių ir kaimo vietovėse, Regioninė policija, turinti skirtingas galias nei Nacionalinė policija, autonominėse bendruomenėse ir Vietinė policija savivaldybių lygmenyje. Visos šios policijos rūšys net ir toje pačioje vietovėje gali būti įtrauktos į vieną ar kitą lyties pagrindu vykdomo smurto prevencijos programą, kaip įtvirtinta visaapimančio įstatymo 31 straipsnyje, nustatančiame bendradarbiavimo principus tarp skirtingų saugumo struktūrų ir pajėgų, taigi koordinavimo mechanizmai turėtų veikti labai sklandžiai.
- ii. Rumunija: Nacionalinė policija, Žandarmerija ir vietinė policija.
- iii. Bulgarija: Vidaus politikos ministerija, regioniniai Vidaus politikos ministerijos Direktoratai ir policijos rajonai.

- iv. Latvija: Valstybinė policija ir Savivaldybių policija.
- v. Italija: Valstybinė policija, Karabinieriai, vietinė policija ir keli specializuoti policijos padaliniai.
- vi. Lietuva: Policija.
- vii. Jungtinė Karalystė: policijos pajėgos, veikiančios specifinėse geografinėse vietovėse ir išskirtinai atsakingos už smurto lyties pagrindų klausimus.

Faktas, kad kelios policijos rūšys dirba su smurto lyties pagrindų klausimais, nuo pat pradžių gali kelti valdymo ir koordinavimo problemų. Taigi pagrindinis dėmesys turi būti kreipiamas į veiksmų koordinavimą. Vis dėlto kiekviena policijos rūšis turi atskiras užduotis, todėl jos gali veikti kartu, jungti pastangas ir mokytis viena iš kitos. Vietinė policija dažniausiai dirba arčiau aukų namų, jos užduotys – glaudesni santykiai su piliečiais, o šiuo atveju – su nusikaltimų aukomis. Todėl šio svarbaus artimo ryšio su piliečiais nereikia prarasti, nes, dirbant su lyties pagrindų vykdomo smurto atvejais, jis yra ypač reikšmingas.

Geroji praktika 1 (Policijos struktūra)

Paprasčiausias būdas kovoti su smurtu lyties pagrindų būtų įkurti atskirą policijos rūšį, kuri dirbtų su smurtu prieš moteris visose jo stadijose (prevencija, nutraukimas ir apsauga). Tačiau tai neįmanoma, nes toje pačioje geografinėje vietovėje dirba keletas policijos rūšių, kurios turi atskiras užduotis kovoje prieš smurtą lyties pagrindų, todėl: turi būti stiprinami tarpinstituciniai koordinavimo mechanizmai, kad būtų išvengta antrinės viktimizacijos.

e.2. SPECIALIZUOTI POLICIJOS PADALINIAI

Specializuoti policijos padaliniai veikia Ispanijoje, Italijoje ir Jungtinėje Karalystėje, tuo tarpu Bulgarijoje, Rumunijoje, Latvijoje ir Lietuvoje nėra padalinių, kurie gintų smurto lyties pagrindų aukas.

Dėl šios priežasties nusprendėme vieną vadovo skyrių skirti rekomendacijoms sukurti specialias policijos grupes, dirbančias su smurto lyties pagrindų problematika. Tokią poziciją grindžiame šalių, kuriose panašios grupės veikia jau keletą metų, patirtimi ir paraginti šalis, kuriose tokių grupių nėra, sekti pirmųjų pavyzdžiu ir mokytis iš jau padarytų klaidų.

Tiems iš mūsų, kas jau turi sukūrę tokias grupes, rekomendacijos galės pasitarnauti kaip geros praktikos bankas, padėsiantis nuolat tobulinti sukurtų grupių veiklą. Be jokios abejonės, mes pasistengsime perduoti savo sukauptas žinias (angliškai – *know-how*),¹⁹ įgytas remiantis ankstesne patirtimi, idealiais scenarijais ir tuo, kuo mes tikime, reikėtų vadovautis.

¹⁹ Šaltinis: Vikipedija: *Know-how* yra angliškasis neologizmas, kurio atsiradimas datuojamas 1838 metais ir apibrėžiamas kaip „žinojimas, kaip ką nors padaryti lengvu ir efektyviu būdu: patirtis“. Sudurtinis žodis *know-how* gali būti keičiamas keliomis sąvokomis – patirtis, gebėjimai, talentas, specifinės žinios. Žodžiai, kurie kaip ir *know-how*, reiškia tik „žinojimą, kaip padaryti ką nors greitai ir gerai“. *Know-how* tiesiogiai susijęs su patirtimi, tai yra, ilgalaikė praktika, kuri suteikia žinių ar gebėjimų kažką daryti.

Ispanija

Skirtingos policijos tarnybos potencialiai atlieka panašias funkcijas: Nacionalinės policijos korpusai ir Visuomeninė gvardija (jas sieja tas pats generalinis direktoratas ir bendros duomenų bazės), Regioninė policija ir vietinė policija. Visos keturios tarnybos turi galimybę prisidėti tvarkant lyties pagrindu vykdomo smurto bylas. Nacionalinė policija turi Prevencijos, pagalbos ir apsaugos padalinį (UPAP) ir Paramos šeimoms tarnybą (SAF). Visuomeninė gvardija turi specialų padalinį moterims ir nepilnamečiams (EMUME), o vietinėje policijoje paprastai yra skiriami pareigūnai smurto aukų apsaugai. Valensijoje toks padalinys vadinasi GAMA (paramos žiauraus elgesio aukoms grupė). GAMA nariai lanko specialius kursus, jie atrenkami iš policijos pareigūnų, atidžiai išnagrinėjus asmens bylų suderinamumą ir bendrus įgūdžius. 2010 metais Valensijos bendruomenėje dirbo 65 ekspertų grupės.

Valensijos vietinės policijos GAMA padaliniai dirba trimis lygmenimis – prevencijos, nusikalstamos veikos nutraukimo ir apsaugos. Taigi jie užsiima tokia veikla:

Prevencija

- i. Žinomumą didinantys pristatymai ir bendros iniciatyvos;
- ii. Ankstyvas asmenų, kuriems gresia pavojus, nustatymas;
- iii. Informacijos rinkimas iš kaimynų, šeimos narių ir kolegų darbe;
- iv. Potencialios aukos ir įtariamo smurtautojo santykių istorijos tyrimas.

Apsauga

- i. Aukos ir jos vaikų apsauga;
- ii. Aukos parodymų užfiksavimas;
- iii. Informacijos apie galimas pagalbos priemones suteikimas aukai;
- iv. Aukos lydėjimas į susitikimus;
- v. Nuolatinis grėsmių vertinimas;
- vi. Ginančio pareigūno priskyrimas kiekvienai aukai;
- vii. Asmeninių bylų ir svarbiausios informacijos apie kiekvieną auką atnaujinimas;
- viii. Nuolatiniai pokalbiai su auka – tiek asmeniniai, tiek telefonu;
- ix. Asmeninis bendravimas su auka policijos nuvadose;
- x. Skubios pagalbos telefonų numerių suteikimas;
- xi. Informacijos apie savisaugos priemones suteikimas;
- xii. Nuotolinės pagalbos telefonų linijos valdymas;
- xiii. Teisinių ir socialinių konsultacijų suteikimas.

Nusikalstamos veikos nutraukimas

- i. Įtariamo smurtautojo suėmimas;
- ii. Bet kokių ginklų ar pavojingų priemonių paėmimas;
- iii. Nepilnamečių apsauga ir globa.

Specialūs policijos padaliniai *Italijoje ir Jungtinėje Karalystėje* prevencijos, nusikalstamos veikos nutraukimo ir apsaugos srityse vykdo labai panašias funkcijas.

Mes tikime, kad auka turi nuolat bendrauti su proceso pradžioje jai skirtu apsaugos pareigūnu, kuris turi būti atsakingas už bylos eigą visose stadijose. Tada, jei įvyksta nenumatyti incidentai, tokie, kai smurtautojas nepaiso teismo nutarčių ar priekabiauja prie aukos, apsaugos pareigūnas būna išsamiai susipažinęs su aukos ir smurtautojo santykių istorija ir gali priimti tinkamus sprendimus, remdamasis daugiau faktų. Mes tikime, kad tokiu būdu aukos saugumas yra užtikrinamas geriau.

Jei bylą tvarko neparengtas arba specializacijos neįgijęs pareigūnas, auka gali nesulaukti tinkamų paslaugų. Specialūs policijos padaliniai užtikrina, kad jų personalas yra tinkamai parengtas, prižiūrimas veikti vientisai ir profesionaliai. Policijos veiksmai gali būti pirmieji iš daugelio kitų institucijų veiksmų, kurių sulaukia auka, arba patys paskutiniai.

Bylos turi būti kaupiamos vieningoje duomenų sistemoje, užtikrinant, kad jos būtų išsamios, baigtinės ir jose atsispindėtų visi tarp aukos ir smurtautojo kilę incidentai. Duomenų baze turi turėti galimybę naudotis visi asmenys, padedantys aukai.

Kai keli policijos padaliniai dirba su viena ir ta pačia byla, gali kilti pavojus, kad duomenys bus išsaugomi skirtingose, ne visiems policijos padaliniams prieinamose bazėse, kas gali lemti bylos suskaidymą ir neigiamas pasekmes aukai.

Atsižvelgiant į tai Ispanijoje, kur keletas policijos padalinių yra įgalioti kovoti su šia visuomenės rykšte, buvo sukurta vieninga duomenų bazė (VIOGEN), prie kurios gali prisijungti visi saugumo padaliniai ir pajėgos. Smurto aukos skirstomos į grupes taip, kad kiekvienas policijos padalinys dirba su skirtinga grupe, tačiau visos smurto prieš jas apraiškos, kaip ir atsakomieji policijos veiksmai, turi būti aprašyti bendroje duomenų bazėje. Taigi, kaip **pirmąjį gerosios praktikos pavyzdį organizuojant policijos veiklą** mes įtvirtinome nuostatą, kad tais atvejais, kai vienu klausimu dirba keletas policijos padalinių ar rūšių, turi būti labai kruopščiai atliekamas jų veiklos koordinavimas, pavyzdžiui, pasirašant bendradarbiavimo susitarimus ar sutariant dėl bendrų veiksmų procedūrų.

Įvairūs darbo su aukomis būdai nebūtinai turi būti atmetami kaip netinkami. Kiekvieno policijos padalinio veiklos kokybė turi būti tobulinama, įvertinant sritis, kuriose ji vykdoma geriausiai. Nežiūrint į tai, griežtai privalom koordinuoti veiklą tam, kad auka būtų rūpinamasi vienodai, nepriklausomai į kokį policijos padalinį ji kreipėsi. Akivaizdu, kad tuomet, kai valstybėje veikia keletas policijos pajėgų, turinčių panašius įgaliojimus lyties pagrindu vykdomo smurto atvejais, siekiant išvengti veiklos dubliavimo, būtina atskirti jų uždavinius.

Pavyzdžiui, Ispanijoje, Valensijos mieste (sekant procedūromis, patvirtintomis Madrido mieste) sudarytas susitarimas, kuriuo nustatoma, ar ribojančių nutarčių ginama moteris patenka vietinės policijos GAMA grupės žinion, ar nacionalinės policijos Prevencijos, pagalbos ir apsaugos padalinio (UPAP) žinion. Moterimis, kurioms priskirtas lyginis numeris, rūpinasi GAMA, o nelyginio numerio moterimis – UPAP. Tačiau dėl vietinės policijos ir savivaldybės socialinių tarnybų nusi-stovėjusių ryšių, socialinę pagalbą 100% aukų teikia vietinė policija. Ir priešingai – tais atvejais,

kuomet ribojančios nutarties įgyvendinimas nuo pat pradžių yra susijęs su ypatingu pavojumi, veiksmus visuomet (tiek aukoms, kurioms priskirti lyginiai, tiek toms, kurioms priskirti nelyginiai numeriai) vykdo UPAP pareigūnai. Siekdami apsaugoti tokias aukas, jie gali naudotis tinkamiausia infrastruktūra. ČIA – PASTANGŲ VIENIJIMO KLAUSIMAS. O aprašyta sistema galėtų būti pavyzdžiu, kaip galima tai padaryti.

Geroji praktika 2 (Policijos struktūra)

Atsižvelgdami į aptariamų klausimų išskirtinumą, partneriai sutaria, kad tokius nusikaltimus turi tirti specialūs policijos padaliniai, išskirtinai parengti vykdyti kompleksines užduotis (prevencija, užkardymas ir apsauga).

Pripažįstama, kad lyties pagrindu vykdomas smurtas – ypatinga nusikaltimų rūšis. Nors laikomės nuostatų, kad visiems nusikaltimams turėtų būti užkirstas kelias, o visos aukos turėtų būti apsaugotos, ši tiesa tampa dar akivaizdesnė smurto lyties pagrindu atvejais, ką objektyviai įrodo partnerių ar buvusių partnerių nužudytų moterų statistika. Siekiant aukai suteikti integruotą pagalbą, su tokiomis bylomis dirbantiems pareigūnams reikia išsamiai ekspertiniu lygmeniu išmanyti, kokią įtaką aukoms gali turėti santykiai vedantys prie nusikaltimo, žinoti, kaip rinkti kaltės įrodymus ir kokie procesiniai veiksmai turi būti atliekami po nusikaltimo įvykdymo. Taigi, darbui turi būti atrenkamas kvalifikuotas personalas, ir gerinamas pareigūnų įvairių įgūdžių ugdymas (iš esmės turi būti gerinami jų socialiniai įgūdžiai – aktyvaus klausymo technika, neverbalinė komunikacija ir kiti).

Turėdami galimybę peržiūrėti ir nagrinėti visus skundus, susijusius su lyties pagrindu vykdomu smurtu, taip pat galėdami susipažinti su plačia policijos įrašų sistema, specialistai įgyja tinkamą rizikos vertinimo instrumentą, kuriuo gali identifikuoti besiklostančią rizikos situaciją ankstyvoje stadijoje ir imtis reikiamų veiksmų, kad rizika neišaugtų. Jie gali informuoti auką apie esamas pagalbos priemones (pavyzdžiui, ribojančias nutartis ar finansinę paramą) ir apie veikiančią informavimo mechanizmą, kad auka jaustųsi tikrai galinti pranešti apie bet kokias smurto apraiškas. Ankstyvas tokių situacijų nustatymas ir prevencija užkerta kelią sunkesniems nusikaltimams arba padeda apskritai jų išvengti. Informacijos apie smurto atvejus rinkimo ir palyginimo su ankstesniais duomenimis funkcija, siekiant sukurti paaiškinantį modelį, gali atlikti tik specialiai parengti darbuotojai.

Specialaus padalinio veikla gerina pagalbos aukai teikimo koordinavimą. Tačiau tai nereiškia, kad tokį koordinavimą turi būtina užtikrinti policija (nors tai būtų ir įdomus variantas, kadangi pagrindinė mūsų užduotis – išsaugoti aukos gyvybę, o tik po to kurti tinkamus socialinės ar psichologinės pagalbos tinklus). Lygiai taip pat mes pabrėžiame faktą, kad specialaus policijos padalinio sukauptos detalios žinios apie kiekvieną bylą užtikrina, kad, bendradarbiaujant su kitomis su policija susijusiomis institucijomis ir atliekant komandinį darbą, kiekvienu atveju auka sulauks efektyvesnės pagalbos.

Geroji praktika 3 (Policijos struktūra)

Kuomet policijoje sukuriama specialūs padaliniai kovai su lyties pagrindu vykdomu smurtu, svarbiausiu prioritetu turėtų tapti tarpinstitucinių grupių sukūrimas arba kitokių bendradarbiavimą su tarnybomis, toje pačioje teritorijoje teikiančiomis socialinę ar psichologinę pagalbą, skatinančių priemonių taikymas. Tokiu būdu aukoms gali būti teikiama integrali pagalba, didžia dalimi išvengiant dvigubos viktimizacijos.

Tikima, kad vien pasakojimas apie smurto atvejį kelioms institucijoms savaime yra antrinės viktimizacijos forma. Taigi, tarpinstitucinis koordinavimas ir turi užtikinti pasikeitimą informacija tarp tarnybų, kad būtų išvengta poreikio aukai kartoti pasakojimą kiekvienam specialistui – policijos pareigūnui, psichologui ar socialiniam darbuotojui. Pavyzdžiui, pritarus miesto tarybos Socialinės gerovės ir integracijos tarnybai (Moterų ir lygybės skyriui), GAMA gali dirbti kartu su jai specialiai šio skyriaus priskirtais socialiniais darbuotojais jau keletą metų iš eilės. Tuomet jau pirmame pokalbyje su auka dalyvauja ne tik saugumą užtikrinsiantis pareigūnas, tačiau ir socialinis darbuotojas, kuris iš karto įvertina situaciją ir parenka kiekvienam atvejui tinkamas socialinės pagalbos priemones, o vėliau prižiūri jų įgyvendinimą ir bylos eigą. Tokia praktika yra iš tiesų sėkminga, o sulaukę koordinuotos pagalbos asmenys ją vertina labai palankiai.

Specialūs kovos su lyties pagrindu vykdomu smurtu padaliniai gali būti orientuoti ir į kitas problemas. Yra įrodyta priklausomybė tarp vaikų gerovės ir, tarkim, lyties pagrindu vykdomo smurto, arba tarp lyties pagrindu vykdomo smurto emociškai artimoje aplinkoje ir kitų lyties pagrindu vykdomo smurto formų, tokių kaip moters garbės ir orumo žeminimas ar priverstinės vedybos.

Jungtinėje Karalystėje šiuo metu veikia įvairiapusės apsaugos padaliniai, kurių darbuotojai gali būti atsakingi už pagalbą įvairiai pažeidžiamiems žmonėms – pagalba suaugusiems (dėl amžiaus, fizinio ar protinio neįgalumo), vaikų apsauga, pagalba po smurto artimoje aplinkoje (dingusių be žinios žmonių ar priverstinių vedybų atvejais).

Siekiant, kad kiekvienas atvejis būtų įvertinamas iš visų įmanomų perspektyvų, bet kokie potencialūs ryšiai tarp tarnybų, kurie, dirbant su tokiais bylomis, pasirodo reikalingi, yra fiksuojami ir įtraukiami į būsimų integralių veiksmų planus. Tarnybų darbuotojai yra pasirengę darbą atlikti efektyviai ir pasiūlyti tinkamus projektus. GAMA Ispanijoje taip pat yra įvairiapusės apsaugos grupė, nes dirba ne tik su lyties pagrindu vykdomo smurto bylomis, tačiau ir su įvairiais smurtinio elgesio artimoje aplinkoje atvejais (tėvų–vaikų santykiuose, pagyvenusių žmonių ir pan.). Tačiau nereikėtų pamiršti, kad lyties pagrindu vykdomo smurto priežastys ir kitokio pobūdžio smurto priežastys skiriasi.

Kadangi GAMA – speciali grupė, ji yra taip pat pasirengusi dalyvauti ir kitokio pobūdžio veikloje – organizuoti policijos pareigūnų mokymus, užimti moterų ir vaikų grupes, skaityti žinomumą didinančias paskaitas ir rengti viešinimo kampanijas tomis dienomis, kada smurto rizika ypač padidėja – per Kalėdas, nacionalines šventes ir pan. Policijos grupių įtraukimas į prevencijos programas gali būti ypač naudingas atsisakant reaguojančios policijos sampratos ir keičiant ją daug modernesne dalyvaujančios policijos koncepcija.

e.2.1. SPECIALIŲ POLICIJOS PADALINIŲ VEIKLOS METODAI (Rizikos vertinimas)

Partneriai mano, kad rizikos vertinimą kartu su auka turi atlikti specialūs policijos padaliniai ir tokia veikla galėtų būti gerosios praktikos pavyzdys. Mums reikėtų nepamiršti, kad mūsų, kaip policijos pareigūnų, svarbiausia pareiga – apsaugoti auką nuo fizinės žalos.

Geroji praktika 4 (Policijos struktūra)

Policijos padaliniai, dirbantys su lyties pagrindu vykdomo smurto bylomis, privalo naudoti priemones, padedančias nustatyti, įvertinti ir suvaldyti aukai kylančią riziką. Vertinti ir valdyti riziką reikia tokiais priemonėmis, kurios būtų prieinamos visoms su šiomis problemomis dirbančioms policijos pajėgoms. Rizika – nuolat kintantis dinamiškas faktorius. Taigi, po pirmojo rizikos vertinimo, priklausomai nuo subjektyvių ir objektyvių bylos aplinkybių, turi būti atliekami tolimesni rizikos dinamikos vertinimai.

Rizikos vertinimas ypač svarbi veiklos sritis, kadangi tyrimai ir analizė atskleidė keletą atvejų, kai moterys buvo nužudytos todėl, kad pirminiuose pranešimuose jų partnerių ar buvusių partnerių smurto protrūčiai nebuvo įvertinti kaip keliantys ypatingą riziką. Netinkamas situacijos vertinimas, kuomet smurtas nebuvo pripažintas ypač pavojingu, lėmė netinkamų apsaugos priemonių taikymą ir tragiškas pasekmes. Kartais įvertinti rizikos veiksniai yra kompleksinis uždavinys.

- **Ispanija**

Ispanijos policija naudoja SARA (*Sutuoktinio smurtavimo rizikos vertinimas – angl. Spouse Assault Risk Assessment*) grindžiamą vertinimo sistemą. Ją sudaro rizikos, kad partneris griebsis smurto, vertinimo vadovas, kurį sukūrė ir aprašė P. Randall'as Kropp'as, Stephen'as D. Hart'as, Christopher'is D. Webster'is ir Derek'as Eaves'as. Pirmą kartą jis buvo išleistas 1993 metais, o pakartotiną 1995 metų leidimą į ispanų kalbą 2005 metais išvertė Andrés-Pueyo y López'as. SARA, kurio pagrindą sudaro galimo partnerio smurto vertinimas ir jo valdymas, yra naudingas profesinės praktikos vadovas, skirtas įvertinti smurto tarp sutuoktinių rizikai.

Rizika vertinama atsižvelgiant į 20 faktorių. Pagal SARA reikalavimus, vertintojas turi nuspręsti, ar kiekvienas iš rizikos faktorių egzistuoja, ar ne (turi būti atsižvelgiama į reikšmingus nukrypimus), kad būtų galima nesunkiai pranešti apie tikimybę, kad smurtautojas dar kartą griebsis smurto, dažniausiai fizinio ar seksualinio. SARA – tik dar vienas instrumentas, bet **ne orakulas**. Todėl **neabejotina, kad rizikos vertinimą turėtų atlikti policijos pareigūnas, besispecializuojantis smurto klausimais**.

Ispanijos policijos ir saugumo pajėgų naudojama rizikos vertinimo sistema, pagrįsta SARA, yra vadinama VIOGEN. Tai nacionalinė sistema, taikoma visoms smurto lyties pagrindu aukoms, kuri padeda nustatyti smurto pasireiškimo riziką ir rizikos augimo tikimybę. Naudojamos dvi vertinimo formos – pirminė ir rizikos augimo formos.

- **Pirminė** – naudojama prieš pateikiant ataskaitą policijai.

Atsižvelgiama į pirminius vertinimo faktorius – išskirtinio smurto atvejų dažnį, ginklų naudojimą, nuolatinius smurtautojo grasinimus, žalą aukos būstui ar nuosavybei, kriminalinę smurtautojo praeitį, piktnaudžiavimą toksinėmis medžiagomis, bendrus nepilnamečius vaikus, nuosprendžių pažeidimus, įžūlų elgesį, problemas darbovietėje, smurtautojo polinkį į savižudybę ir kitus.

- **Augimo**: naudojama, kai baigiasi pirminio vertinimo galiojimo terminai, priklausomai nuo pirminio vertinimo laipsnio (**rizikos nėra, maža, vidutinė, didelė ar ypatinga rizika**) arba kai pastebimi reikšmingi smurtautojo ar aukos elgesio pasikeitimai, arba teisėjo ar prokuroro prašymu. Taikomi tokie galiojimo terminai:

- 72 valandos (ypatinga rizika);
- 7 dienos (didelė rizika);
- 30 dienų (vidutinė rizika);
- 60 dienų (maža rizika).

Vertinami tokie rizikos augimo faktoriai – ar smurtautojas iš tikrųjų nebegali nuskriausti aukos; ar po pirminio skundo pateikimo smurtautojas elgiasi taikiai, ar ne; ar nuo paskutinio vertinimo įvyko kokių nors smurto proveržių; ar smurtautojas liko laisvėje; ar auka jaučia kokias nors netinkamo elgesio pasekmes; ar nepasireiškia kiti psichologiniai sutrikimai. Duomenys renkami apklausiant auką, smurtautoją, liudininkus, vertinant technines ataskaitas. Jei būtų atsižvelgiama tik į aukos supratimą, kiltų pavojus, kad vertinimas gali būti netikslus, nes aukos kartais nesuvokia tikrosios grėsmės savo saugumui.

- ***Jungtinė Karalystė***

Vakarų Jorkšyro policija taip pat naudoja rizikos vertinimo instrumentą. Siekiant nustatyti rizikos veiksnius, užduodami 27 klausimai apie moters santykių su partneriu istoriją, nepilnamečių apsaugos problemas, alkoholio ir narkotikų vartojimą, finansinę padėtį ir pan. Šiuo instrumentu iš esmės atsižvelgiama į pačios aukos asmeninės saugumo padėties vertinimus.

Tokį patį instrumentą pripažino Nacionalinė policijos vadų asociacija, taigi jis yra taikomas visoje Jungtinės Karalystės teritorijoje. Instrumentas įgalina nustatyti įvykius, keliančius didelę ar vidutinę riziką arba įprastinio lygmens smurto apraiškas:

- i. **DIDELĖ** rizika reiškia, kad egzistuoja daug indikatorių, perspėjančių, apie didelės žalos pavojų. Potencialiai gali nutikti bet kas, kas turės labai rimtų pasekmių.
- ii. **VIDUTINĖ** rizika reiškia, kad indikatoriai perspėja apie tam tikrą pavojų. Smurtautojas gali imtis žalą keliančių veiksmų, tačiau greičiausiai jų nesiims, jei nepasikeis kokios nors aplinkybės – pavyzdžiui, jei nenustos vartoti vaistų, jei neišsiskirs, jei nepraras namų, jei nepradės vartoti narkotikų ar kitų panašaus poveikio medžiagų.
- iii. **ĮPRASTA** rizika reiškia, kad nėra nė vieno apie pavojų perspėjančio indikatoriaus.

Smurtinių įvykių detalės fiksuojamos elektroninėje duomenų bazėje, o darbuotojai, norėdami susipažinti su visa prieinama informacija, peržiūri rizikos vertinimus tam atvejui, jei smurto proveržiai pasikartotų. Galima pažymėti, kad panašius rizikos vertinimo instrumentus naudoja ir daugelis agentūrų rizikos vertinimo konferencijose, kurios tampa bendra platforma rizikos veiksmų identifikavimo priemonėms kurti ir keisti informacija. Tuomet naujais apibrėžimais ir sąvokomis agentūros pasidalija su visais partneriais, dirbančiais su lyties pagrindu vykdomo smurto bylomis. Tokia sistema užtikrina, kad rizika nustatoma ir vertinama naudojantis tokiomis pačiomis priemonėmis.

Jungtinėje Karalystėje rizikos vertinimo pokalbiui vadovauja pareigūnas, kuris prieš tai pildė incidento ataskaitą. Tuomet pradedamos taikyti visos aukos apsaugą užtikrinančios priemonės, tokios kaip agresoriaus sulaikymas. Vis dėlto tokius pirminius vertinimus peržiūri Apsaugos padalinys. Peržiūrimi visi vertinimai, kuriais nustatomas didelės rizikos laipsnis, taip pat tie, kurių tikslumas kelia abejonių. Vertinimai gali kisti, todėl, priklausomai nuo to, kaip kinta aplinkybės, jie gali būti peržiūrėti.

e.2.2. SPECIALIŲ GRUPIŲ EKSPERTINĖS ŽINIOS (KNOW-HOW)

Kaip jau minėjome anksčiau, esame įsitikinę, kad šalys partnerės, kurios yra įkūrusios specialias grupes, kaip dalį projekto galėtų parengti nuosava praktika paremtą įgytų žinių vadovą (*know-how*), siūlantį nustatyti pačius bendriausius kriterijus tiems partneriams, kurie dar neturi įkūrę specialių padalinių, kovojančių su smurtu artimoje aplinkoje ir ypač su lyties pagrindu vykdomu smurtu (pavyzdžiui, projekto partnerėms Bulgarijai, Rumunijai, Latvijai ir Lietuvai). Taigi, HERA bus naudinga tuo, kad pasidalins gerąja policijos struktūros organizavimo praktika smurto lyties pagrindu klausimais. GAMA grupė šiuo tikslu siūlo tokius kriterijus kuriant specialias grupes policijoje:

e.2.2.1. Specialių grupių kovai su smurtu artimoje aplinkoje ir smurtu lyties pagrindu sukūrimo policijos struktūroje pagrindai

e.2.2.1.1. Pirminiai faktoriai: motyvacija ir mokymai

Kokia bebūtų policijos struktūra – didelė ar maža – joje negalės būti įkurta nė viena specialios paskirties grupė, jei policijoje nėra specialiai parengtų žmonių darbui su šiais kompleksiniais nusikaltimais, tiek policijos lygmeniu, tiek ir specialiai įgytų žinių lygmeniu. Taigi, pirmas uždavinys – pareigūnų **mokymas**, siekiant suteikti žinių. Mokymo etapai galėtų būti tokie:

Pirmas etapas: Bazinis mokymų kursas

Geroji praktika 5 (Policijos struktūra)

Bendro pobūdžio paskaitas apie lyties pagrindu vykdomą smurtą ir jo pasekmes tiek aukoms, tiek smurtautojams turi išklaudyti visi policijos pareigūnai. Tai padės policijos pareigūnams būti profesionalesniems, parodant smurto aukoms daugiau užuojautos, taip pat objektyviau vertinti kolegų iš specialių grupių atliekamą darbą.

Paskaitos 100% darbuotojų. Šiame mokymų etape reikia akcentuoti policijos darbo ypatumus, tačiau visi klausimai turi būti nagrinėjami labai įvairiapusiškai.

Bendro pobūdžio kursų metu turėtume palaikyti tuos pareigūnus, kurie parodo ypatingą susidomėjimą nagrinėjamais klausimais, kad paskatintume juos tapti specialių grupių nariais. Kita vertus, likę pareigūnai įgis gilesnių žinių apie problemos kompleksumą ir galės tinkamai vertinti savo kolegų darbą.

*Antras etapas: darbuotojų atrinkimas į grupę***Geroji praktika 6 (Policijos struktūra)**

Po bendrų mokymų gali būti kuriama speciali grupė. Priimant pareigūnus į grupę vertinamos tokios jų savybės:

- išskirtiniai socialiniai įgūdžiai;
- emocinė branda;
- jautrumas smurtui artimoje aplinkoje ir lyties pagrindu vykdomam smurtui;
- objektyvumas ir bendravimo įgūdžiai;
- atsakomybė ir iniciatyva;
- teigiamas požiūris į gyvenimą;
- švelni prigimtis, tvirtos žmogiško vertybės ir išskirtinis jautrumas;
- su tokiais nusikaltimais susijusios studijos (teisė, kriminalistika, psichologija, socialinis darbas ir kitos);
- baigti bendrieji ar specialūs mokymo kursai susijusiomis temomis.

Visais atvejais turi būti vadovaujama pagrindiniu principu – norėdamas dirbti tokioje specifinėje srityje, privalai ją mėgti, taigi, jei pareigūnai prie grupės prisijungs savanoriškai, kasdienį darbą jie atliks daug geriau. Remiantis mūsų patirtimi, šioje srityje dirbantys policijos pareigūnai turi pasižymėti tokiomis savybėmis:

- ✓ Išskirtiniai socialiniai įgūdžiai:
Pasižymintys ypatinga atjauta ir ypač tolerantiški nusivylimui.
- ✓ Emocinė branda:
Pareigūnai susidurs su žiauriomis žmogiškosiomis aplinkybėmis, todėl turi būti pasirengę atskirti darbą ir asmeninį gyvenimą.
- ✓ Jautrumas smurtui artimoje aplinkoje ir lyties pagrindu vykdomam smurtui:
Savo pasirinkimo pareigūnai neturėtų vertinti kaip užgaidos, arba manyti, kad jie kaip nors ištvers, arba neturėti kitų iliuzijų, kokias žmonės paprastai tokiais atvejais turi.
- ✓ Objektyvumas ir bendravimo įgūdžiai:
Policijos pareigūnai turi žinoti, kaip perduoti informaciją. Nepamirškime, kad jiems reikės bendrauti su labai skirtingais pašnekovais, todėl jie turi turėti gerus bendravimo įgūdžius, įskaitant „kūno kalbos“ (gestai, žvilgsniai, judesiai) išmanymą.
- ✓ Atsakomybė ir iniciatyva:
Labai dažnai teks priimti svarbiausius sprendimus dėl aukos, jos vaikų, smurtautojo ir kitų, įvertinant grėsmes aukai atskirais momentais, nes būtent pareigūnai yra tie žmonės, kurie su bylomis būna susipažinę geriausiai.

✓ Teigiamas požiūris į gyvenimą:

Jei policijos pareigūnas/pareigūnė netiki, kad jo/jos vaidmuo – labai svarbus, tai jis toks ir nebus. Jis/ji turi būti įsitikinęs/įsitikinusi, kad yra išėitis iš padėties ir kad jis/ji padės aukai susikurti gyvenimą be smurto. Visa tai, žinoma, realiai vertinant situaciją ir pačią auką.

✓ Švelni prigimtis, tvirtos žmogiškosios vertybės ir išskirtinis jautrumas.

✓ Baigti kokie nors kursai kokiose nors su tokiais nusikaltimais susijusios srityse, pavyzdžiui: *psichologijos, socialinio darbo, teisės, kriminalistikos ir kitose*, būtų ypač teigiamas dalykas. Tai jokiū būdu nereiškia, kad pareigūnai, nebaigę panašių kursų, negali būti atrenkami į grupę. Pareigūnų asmeninės savybės yra daug svarbesnės už mokymus.

✓ Ir tikriausiai pats prieštarinčiausias aspektas. Ar atrinktas policijos pareigūnas turi būti moteris?

Tikėtina, kad – ne. Pirma, atrinktas asmuo turi turėti visas aukščiau minėtas savybes. Antra, jis/ji turi būti specialiai pasirengęs/pasirengusi (klausytos paskaitos, atskirų bylų nagrinėjimai, kursai ir pan.). Jei jis/ji pasižymi pirmomis dvejomis savybėmis, ir, be to, yra moteris, ji turės privalumą bendraudama su smurtą lyties pagrindu patyrusiomis aukomis.

Jei jis – vyras, pasižymintis pirmomis dvejomis savybėmis, jis taip pat bus pavyzdinis kandidatas į grupę. Jei policijos pareigūnė – moteris, ji sukels daugiau pasitikėjimo. Nuo pat pirmojo kontakto auka gali jausti, kad moteris ją geriau supranta ir dėl to kalbėti atviriau. Vis dėlto mūsų profesinė patirtis parodė, kad sprendimas specialiuose grupėse įdarbinti vyrus buvo vienas geriausių mūsų sprendimų. Mes susiduriame su problema, kurią sprendžiant nesmurtaujantys vyrai gali pasakyti išties daug. Jei neleisime jiems taip elgtis, gali išaiškėti, kad būsime padarę didelę klaidą. Kai pirmasis kontaktas užmezgamas, aukos jaučiasi taip pat saugiai tiek bendraudamos su pareigūne moterimi, tiek su pareigūnu vyru.

Dar daugiau, jei specialias grupes sudarys vien moterys, pareigūnai vyrai ims manyti, kad į tokias bylas jiems neverta gilintis, nes tai – moterų reikalas. Nepamirškime psichoterapeuto Luiso Bonino, vyriškumo ir lyties santykių eksperto, žinomos frazės – „lyties pagrindu vykdomas smurtas – tai vyrų reikalas, dėl kurio kenčia moterys“.

e.2.2.1.2. Grupės kūrimas

1) Modelio pasirinkimas. Pirminiai svarstymai:

Geroji praktika 7 (Policijos struktūra)

Partnerių šalių, įkūrusių specialias kovos su lyties pagrindu vykdomu smurtu grupes, patirtis rodo, kad grupės turi pasižymėti tokiomis pagrindinėmis savybėmis:

- Darbuotojai savanoriai.
- Išskirtinis atsidavimas.
- Grupės nariai tiek vyrai, tiek moterys.
- Galimybė atskirais atvejais dirbti nedėvint uniformos.
- Darbo laikas priderinamas prie aukos poreikių.

Mūsų manymu, kad ir kokį modelį pasirinktume, kiekvienas turi pasižymėti trimis savybėmis:

- i. *Išskirtiniu atsidavimu problematikai.*
- ii. *Mišri grupių sudėtis – jas turi sudaryti tiek vyrai, tiek moterys.*
- iii. *Galimybė atlikti kai kurias bendrąsias funkcijas.*

Tikime, kad pareigūno darbo įvairovė nėra labai gera mintis. Pirmiausia dėl to, kad tuomet mažėja jų vykdomų užduočių aktualumas. Pareigūnai turi koncentruotis į atliekamą darbą, dažnai sunkų ir sudėtingą ir reikalaujantį labai daug laiko. O tai reiškia, kad reikia pamėgti darbą, kuris nėra nei lengvas, nei malonus. O jei kalbėsime apie darbą vilkint uniformą, arba jos nevilkint, tai tokios galimybės taptų įdomiais būdais atlikti tam tikras apsaugos ir pagalbos funkcijas (aukos lydėjimas, atsitiktinis smurtautojo ar aukos būsto, arba vaikų mokyklos stebėjimas).

- 2) Veiklos procedūrų kūrimas ir tinkamos infrastruktūros įrengimas.

Prevencijos, nusikaltimo nutraukimo ir aukos apsaugos procedūros.

Geroji praktika 8 (Policijos struktūra)

Sukurti procedūras, tiek prevencijos, tiek nusikaltimo nutraukimo, tiek apsaugos atvejais standartizuojant su lyties pagrindu vykdomu smurtu susijusius policijos veiksmus, kad kiekvienas policijos pareigūnas/pareigūnė žinotų, kokios yra jo/jos funkcijos, ką jis/ji turi daryti ir ko turi nedaryti, kokius klausimus jis/ji turi užduoti ir ko neturi klausti. Tik tokiu atveju bus išvengta nebūtinų viktimizacijos. Vis dėlto, reikia turėti omenyje, kad kiekvienas atvejis bus skirtingas ir tik mūsų patirtis leis kiekvieną kartą pasirinkti tinkamiausią elgseną.

Tinkama infrastruktūra

Geroji praktika 9 (Policijos struktūra)

Privalome turėti tinkamai įrengtas, atskirtas nuo kitų policijos padalinių, patalpas, į kurias būtų atvežamos smurto aukos. Patalpose turi būti įrengtas tinkamas laukiamasis auką lydintiems nepilnamečiams.

- 3) Institucinio koordinacinio tinklo sukūrimas grupei.
- 4) Bendradarbiavimo susitarimų su kitomis policijos pajėgomis, veikiančiomis toje pačioje geografinėje vietovėje, įgyvendinimas, jei kiti policijos padaliniai taip pat turi įgaliojimus veikti smurto lyties pagrindu atvejais.

e.2.2.1.3. Grupės narių palaikymas

Ši skyrių galima būtų apibendrinti tokiu pačiu sakiniu, kaip ir jo pavadinimas. Grupių nariams reikia, kad visi policijos darbuotojai vertintų jų darbą, gerbtų juos, o tiesioginis grupės viršininkas galėtų pasiūlyti sprendimus tais atvejais, kai dėl vienos ar kitos bylos patarimo kreipiasi grupės pareigūnai. Kai kada bylos specifika gali pareikalauti sprendimų, kurių grupės vadovas priimti negali, arba institucinio koordinavimo, kurį turėtų užtikrinti aukštesnes pareigas užimantis pareigūnas, atsakingas už anksčiau minėto tarpinstitucinio tinklo sukūrimą.

Nors ši tiesa gali pasirodyti akivaizdi, tačiau šioje veiklos srityje, kurioje kasdienės situacijos dažniausiai nėra malonios, motyvacija ir darbo svarbos pripažinimas yra nepaprastai svarbūs.

f) POLICIJOS VEIKLOS INSTRUKCIJOS IR BENDRADARBIAVIMO SUSITARIMAI

Visi partneriai informavo, kad jų policijos pajėgų veiklą reglamentuoja teisiniai aktai, taip pat, kad policija yra sudariusi bendradarbiavimo susitarimus su kitomis institucijomis, dirbančiomis kovos su lyties pagrindu vykdomu smurtu srityje. Lietuva ir Latvija nurodė, kad šiose šalyse nėra specialių veiklos instrukcijų kurios nustatytų policijos veiksmus reaguojant į lyties pagrindu vykdomo smurto atvejus. Vienintelė šalis turinti tokias instrukcijas – Ispanija, tuo tarpu kitose šalyse partnerėse patvirtintos policijos veiklos instrukcijos smurto artimoje aplinkoje atvejais, tačiau jos nesiremia lyties atskyrimu.

Taigi, policijos veiklos instrukcijų peržiūra yra būtina, jei norime taikyti geriausias procedūras smurtinių įvykių prevencijai, tyrimui ir reagavimui į juos.

f.1. ISPANIJA

Ispanijoje galioja nemažai įvairių instrukcijų, nustatančių veiklos organizavimo ir koordinavimo principus policijos, socialiniame ar teismų lygmenyje. Greta kitų, galima būtų paminėti šias:

- *Saugumo dalinių ir pajėgų veiklos ir koordinavimo veiksmų su teisminėmis institucijomis instrukcija apsaugant smurto artimoje aplinkoje ir lyties pagrindu įvykdyto smurto aukas (2005 m. birželio 28 d.);*
- *Instrukcija, aprašanti Saugumo dalinių ir pajėgų veiklą ir bendrų su teisininkais veiksmų koordinavimą smurto lyties pagrindu atvejais, kaip nustatyta pagrindiniu įstatymu Nr. 1/2004 dėl visaapimančių apsaugos nuo lyties pagrindu vykdomo smurto priemonių (2004);*
- *Saugumo dalinių ir pajėgų ir vietinės policijos pajėgų bendradarbiavimo ir veiksmų koordinavimo instrukcija apsaugant smurto artimoje aplinkoje ir lyties pagrindu įvykdyto smurto aukas (2006 m. kovo 13 d.);*
- *Valstybės Sekretoriato įsakymai Nr. 10/2007 ir Nr. 5/2008, kuriais įtvirtintos ir pagal pagrindinio įstatymo Nr. 1/04 nuostatas papildytos instrukcijos policijai, kaip įvertinti smurto prieš moteris riziką ir informuoti apie rezultatus teismines institucijas ir prokuratūrą;*
- *Informacinių sistemų taikymo, įgyvendinant ribojančių nutarčių dėl smurto, įvykdyto lyties pagrindu, priežiūra, instrukcija (2009 m. liepos 17 d.);*

- *Pagrindinis bendradarbiavimo ir veiksmų koordinavimo dėl piliečių apsaugos ir saugumo kelyje susitarimas tarp Vidaus reikalų ministerijos ir Ispanijos savivaldybių ir provincijų federacijos (2007 m. vasario 20 d.);*
- *Specialus Vidaus reikalų ministerijos ir pasirašiusių Miesto Tarybų susitarimas dėl teisminių policijos funkcijų perdavimo vietinės policijos pajėgoms (tai – standartinis modelis, kurį įgyvendina Miesto Taryba ir Rajono Vyriausybės atstovai, greta kitų tikslų, taip pat siekdami įgyti teisę veikti lyties pagrindu vykdomo smurto atvejais.);*
- *Standartinis kreipimosi dėl smurto artimoje aplinkoje aukų apsaugos modelis (2004).*

Vietinė Valensijos policija laikosi tokių veiksmų instrukcijų:

f.1.1. REAGAVIMO Į ĮVYKĮ INSTRUKCIJA²⁰

i. PIRMOJI PAGALBA, ATSIŽVEGIANT Į AUKOS BŪKLĘ.

Jei sužeidimai – rimti, turi būti suteikta pirmoji pagalba ir informacija perduota medicinos tarnyboms. Jei auka patiria sunkų emocinį stresą, reikia pasistengti ją nuraminti arba nugabenti ją į centrą specialistų priežiūrai (24 valandas per parą veikiantį moterų centrą, kuriame visą parą budi psichologai, arba vietines socialines tarnybas, kuriose, priklausomai nuo centro, paprastai budi psichologas ar bent jau socialinis darbuotojas).

ii. SIŪLYMAS PAPASAKOTI APIE ĮVYKĮ SPECIALIAI PARENGTIEMS PAREIGŪNAMS.

Tokiose bylose pirmenybę reikia teikti aukos nuraminimui. Mes turime įgyti jos pasitikėjimą, todėl jei pirmoji apie jos problemas išgirs specialiai parengta moteris, gali būti, kad su auka užsimegs glaudesnis ryšys, kas įgalins surinkti daugiau policijai reikalingos informacijos. Tokiais atvejais prioritetus nustatome tokia tvarka:

- o Specialiai tokiems atvejams parengtas asmuo;
- o Jei įmanoma, pirmoji su auka bendraujanti pareigūnė – moteris.

iii. PARODYMAI TINKAMOSE PATALPOSE.

Aukos parodymai turi būti išklausomi tokiose patalpose, kuriose galima užtikrinti aukos privatumą ir ramybę viso proceso metu, stengiantis visų pirma padėti aukai pasijusti jaukiai ir saugiai, kad ji netrukdoma galėtų duoti parodymus (reikėtų paimti telefoną ar išjungti radiją).

iv. REIKALAVIMAS VISUOMET ATLIKTI MEDICININĘ APŽIŪRĄ, NET JEI NEMATYTI SUŽEIDIMŲ.

Medicininė apžiūra priežastis yra ta, kad gali būti aptiktos ankstesnių sužeidimų žymės – nubrozdinimai ar mėlynės, o tai galėtų reikšti, kad prieš auką ir anksčiau buvo nuolat smurtaujama. Netinkamas elgesys psichologiniu požiūriu taip pat gali neigiamai veikti auką. Todėl medicininės apžiūros išvadose turi atsispindėti jos nervinė būseną. Medicininė išvadų kopija turi būti siunčiama gydytojui, taip pat pridedama prie parodymų.

²⁰ Ši modelį naudoja vietinė Valensijos policija. Modelį sukūrė koordinacinė GAMA grupė.

v. *VIZUALINĖ VIETOS, KURIOJE ĮVYKO SMURTO PROTRŪKIS, APŽIŪRA.*

Turi būti fiksuojami pėdsakai ir įrodymai, kurių gali nelikti laikui bėgant. Reikia nuodugniai aprašyti nusikaltimo vietą ir aukos būseną. Jei įmanoma, reikia fotografuoti ir nuotraukas pridėti prie ataskaitos (pavyzdžiui, tais atvejais, kuomet užpuolimas įvykdomas vyro namuose).

vi. *MOTERŲ IR JŲ NEPILNAMEČIŲ VAIKŲ APSAUGOS UŽTIKRINIMAS.*

Šiuo tikslu mes turime susisiekti su kitomis pagalbą moterims siūlančiomis tarnybomis, tokiomis kaip visą parą veikiantis Moterų centras. Jei yra tikimybė, kad gali kilti grėsmė nepilnamečiams, reikia nedelsiant informuoti jaunimo reikalų prokurorą, kad būtų imtasi tinkamų apsaugos priemonių.

Jei moteriai ar jos nepilnamečiams vaikams gresia didelis pavojus, aukai turi būti leista užpildyti PRAŠYMĄ PRIIMTI RIBOJANČIĄ NUTARTĮ. Turime ją užpildyti²¹ ir prisegti prie skundo, kuris tampa skubiu pranešimu budinčiam teismui. Kiekvieną smurto artimoje aplinkoje auką bet kokių atveju būtina informuoti apie galimybę priimti RIBOJANČIĄ NUTARTĮ, kad ji, jei tik pageidautų, galėtų jos paprašyti.

Pagal *Saugumo dalinių ir pajėgų veiklos ir koordinavimo veiksmų su teisminėmis institucijomis instrukciją apsaugant smurto artimoje aplinkoje ir lyties pagrindu įvykdyto smurto aukas*, greta aukščiau išvardytų procedūrų, policijos nuovados gali imtis eilės priemonių apsaugoti aukoms ir jų šeimoms, kol teisminės institucijos priims sprendimą dėl Ribojančios Nutarties taikymo ar nenuspręs, ką daryti su nepilnamečiais. Gali būti imtasi tokių priemonių:

- asmeninės apsaugos, kuri, priklausomai nuo kylančios grėsmės, gali trukti netgi nuolat (24 valandas per parą);
- techninių įtaisų naudojimo (mobilūs telefonai, apyrankės, ir pan.);
- informavimo apie savisaugos priemones ir mokymo jas panaudoti;
- aukos informavimo apie ribojančios nutarties turinį, paskelbimo procedūras ir poveikį, taip pat informacijos apie prieinamas policijos, socialines ir rūpybos paslaugas suteikimo;
- ginklų ar kitų pavojingų prietaisų, kurie priklauso įtariamam smurtautojui ir gali būti šeimos būste, paėmimo.

vii. *INFORMACIJOS SURINKIMAS IŠ KAIMYNŲ AR LIUDININKŲ.*

Remiantis liudininkų parodymais galima įrodyti smurtinio elgesio dažnumą, kad smurtas būtų pripažintas nusikaltimu pagal 173.2 Baudžiamojo kodekso straipsnį.

viii. *AUKOS PARODYMŲ IŠKLAUSYMAS IR INFORMACIJOS APIE JOS TEISES SUTEIKIMAS.*²²

Čia turėtume paaiškinti šiek tiek plačiau – jei pirminę apklausą vykdome ne mes, parodymai turi būti fiksuojami Ispanijos nacionalinių policijos pajėgų (Ispaniškas trumpinys – CNP) nuovadoje arba atitinkamoje civilinės gvardijos būstinėje. Vėliau nacionalinės pajėgos ir padaliniai turi laikytis anksčiau minėtų *SAUGUMO DALINIŲ IR PAJĖGŲ VEIKLOS IR VEIKSMŲ KOORDINAVIMO INSTRUKCIJŲ*, kurios nustato, kokias procedūras ir kaip reikia atlikti.

Papildomai Valstybės saugumo padaliniai ir pajėgos turi atlikti Policijos grėsmių aukai vertinimą (Ispaniškas trumpinys – VPR). Tokiu atveju mes lydėtume auką į policijos nuovadą, o policijos pareigūnai papasakotų apie tai, kas atsitiko.

²¹ Prašymo dėl ribojančios nutarties paskelbimo modelis.

²² Teisės suteikiamos tokiais pagrindais: bet kokio nusikaltimo aukos teisės (Baudžiamojo proceso kodekso 771.1, 109 ir 110 straipsniai); smurtinio nusikaltimo aukos teisės (Gruodžio 11 d. įsakymas Nr. 35/95); ir smurtinio nusikaltimo įvykdyto lyčių pagrindu aukos teisės (pagrindinis įstatymas Nr. 1/04).

- ix. *AUKOS INFORMAVIMAS APIE ESAMAS SOCIALINĖS PAGALBOS PASLAUGAS IR, ESANT POREIKIUI, PALYDĖJIMAS TEN.*
- o Vietinės socialinės tarnybos.
 - o Visą parą veikiantis Moterų centras.
- x. *JEI SMURTAUTOJAS NESUIMTAS, IMTIS VEIKSMŲ JAM SUIMTI.*
- xi. *TAIS ATVEJAIS, KAI MOTERIS NENORI PASAKOTI FAKTŲ.*
- o Jei yra akivaizdžių (**prima facie**) įrodymų, kad nusikaltimas buvo įvykdytas (Baudžiamojo kodekso 153, 171, 172 ir 173.2 straipsniai) ar tapome tiesioginiais nusikaltimo liudininkais – **smurtautojas bus suimtas**. Teismo proceso metu turi būti atvirai pateikti bet kokie turimi faktai – įrodymai, tai ką matėm mes ir liudininkų parodymai. Kadangi auka nebus pateikusi skundo, ypatingas dėmesys bus skiriamas įrodymų surinkimui – liudininkų parodymams, medicininėms ir ankstesnėms policijos, taip pat socialinių tarnybų ir paramos aukoms centrų ataskaitoms, jei tokių yra.
 - o Turime visada prisiminti, ar auka pateikė skundą, ar ne. Jei ataskaita paremta išskirtinai aukos parodymais, o vėliau ji savo pareiškimą atsiima, yra tik labai nedidelė tikimybė, kad visuomeninis kaltintojas galės tęsti baudžiamąjį persekiojimą. Tačiau jei ataskaita paremta kitokiais smurto įrodymais – tiesiogine apžiūra, liudininkų parodymais, ankstesne smurto istorija, socialinių tarnybų ataskaitomis ar aukos medicininės apžiūros išvada – labiau tikėtina, kad visuomeninis kaltintojas baudžiamąjį persekiojimą tęsti galės. Ne mažiau svarbu tai, kad jei visuomeninis kaltintojas registruoja bylą, o auka vieną dieną nusprendžia pranešti apie savo padėtį, ji gali ankstesnį teisminį procesą panaudoti kaip smurtinio elgesio dažnumo įrodymą.
 - o Jei vienu ar kitu metu nėra pakankami įrodymų, kad smurtautojas būtų suimtas, turi būti imamasi atitinkamų PREVCENINIŲ PRIEMONIŲ, fiksuojant visus įmanomus faktus (ataskaitos kopiją reikia išsiųsti socialinėms tarnyboms).
- xii. *TAIS ATVEJAIS, KAI AUKA REGISTRUOJA SKUNDĄ, JI TURI GAUTI JO KOPIJĄ.* Aukos advokatui jų reikės, kai jis inicijuos separacijos ar skyrybų procesus.

f.1.1.1. Svarbi informacija nutraukiant smurtinius veiksmus:

(patrulių ekipažams, reaguojantiems į smurtą artimoje aplinkoje ar smurtą lyties pagrindu).²³

➤ **DĖL NUSIKALTIMO VIETOS**

- **Vizualinė apžiūra:** Jei pagal nusikaltimo vietą galima pagrįstai spręsti, kad galėjo būti panaudotas smurtas (sulaužytos durys, išlaužtos spynos, sudaužyti langai, ant grindų išmėtyti daiktai ir pan.), **parenkite ataskaitą su nuotraukomis** ir pasistenkite, kad auka ataskaitą pasirašytų. Labai svarbu informuoti auką, kad tokią ataskaitą parengti yra protinga, nes ji galės būti panaudota kaip patikimas smurto prieš ją įrodymas. Jei vis dėlto auka nesutinka, kad būtų daromos nuotraukos, policijos pareigūnai turi detalai aprašyti būsto būklę iki atvystant specialioms padaliniam.

²³ GAMA grupės pasiūlymai patruliams.

➤ **DĖL AUKOS APKLAUSOS**

- Bet kokiū atveju apklausa **privalo** būti atliekama **prie keturių akių**, ir, žinoma, taip, kad smurtu įtariamą asmuo negalėtų apklausos girdėti. (Tai **turi būti paminėta teismo nagrinėjimo metu**, kaip ir **policijos pareigūno**, apklaususio auką, **tarnybinio pažymėjimo numeris**).
- Turime atskirai pažymėti, ar įvykis – **pirmas smurto atvejis**, ar, kaip daugeliu atveju, **ne pirmas**. Jei smurto atvejis – ne pirmas, turime surinkti kiek įmanoma daugiau informacijos apie ankstesnius smurto protrūkius, kad teisminiame nagrinėjime galėtume apie tai pasakoti, kaip apie aukos parodymus policijos pareigūnams.
- Jei auka saugo informaciją apie sužeidimus, turime šių dokumentų kopijas pridėti prie bylos, net jei sužeidimai ir nebuvo siejami su smurtu artimoje aplinkoje (pavyzdžiui, paslydimas vonioje ar ant laiptų, arba buitinis nelaimingas atsitikimas). Dėl tų pačių priežasčių byloje taip pat turi būti nuorodos į ankstesnius skundus ir galimus teismo sprendimus ar nuosprendžius dėl ankstesnių įvykių (turi būti prisegama kopija, o jei to padaryti nėra galimybių, reikia detaliai aprašyti ankstesnių įvykių datas ir laikus, taip pat nurodyti, kokios policijos pajėgos reagavo į ankstesnius įvykius). Jei vietinė policija anksčiau jau buvo kviečiama nutraukti smurtą šiuo adresu, papildomai privalome patikrinti policijos dalinių archyvus.
- Reikia paklausti **aukos**, ar kas nors iš jai artimos aplinkos žmonių (giminaičiai, draugai) žino apie padėtį, kurioje ji atsidūrė. Patartina, kad jie galėtų liudyti teisme. Jei pirmasis su auka bendravęs pareigūnas tuo nepasirūpino, turime sudaryti tokių liudininkų sąrašą, įtraukdami telefonų numerius ir kitą asmeninę informaciją.
- Privalome **paklausti** aukos, ar smurtu įtariamą asmuo **turi namie ginklų** ir ar turi licenziją ginklams. Jei jis turi ginklų ir laiko juos namuose, kaip prevencinę priemonę galima taikyti ginklų paėmimą. Ginklų paėmimo aktas turi būti prisegtas prie policijos pareigūno ataskaitos (šią prevencinę priemonę turime taikyti kaip pirmieji į smurtą reaguojantys policijos pareigūnai). Jei ginklų namuose nėra, turime bent jau fiksuoti, kad smurtautojas jų turi ir nustatyti, kur jie yra, pažymėdami tai ataskaitoje, kad už bylą atsakingas magistratas prireikus galėtų nurodyti juos laikinai paimti.

➤ **DUOMENŲ RINKIMAS NUSIKALTIMO VIETOJE**

- **Kaimynų liudijimai**: kaimynystėje turime surasti visus įmanomus liudininkus. **Pirmiausia** policijai pranešusį asmenį, jei jis/ji apie įvykį policijai pranešė kaimynas/kaimynė. Taip pat turi būti surinkta informacija apie kitus pastato gyventojus. Reikia ne tik jų paklausti, ką jie žino apie konkretų smurto atvejį, tačiau ir apie tai, ką jie pastebėjo įprastiniame tiriamos poros gyvenime. Turi būti fiksuojama detali informacija apie smurtą policijai pranešusį asmenį, **tuo tarpu užrašant kitų pastato kaimynų parodymus, užtenka pažymėti buto, kuriame jie gyvena, numerį**.²⁴ (Pavyzdžiui, „Kaimynas iš penkto buto teigia, kad smurtautojas paprastai būna girtas ir kad kartais jis matydavo auką verkiančią tarpduryje.“)

²⁴ Pagal Saugumo dalinių ir pajėgų veiklos ir koordinavimo veiksmų su teisminėmis institucijomis instrukciją apsaugoti smurto artimoje aplinkoje ir lyties pagrindu įvykdyto smurto aukas.

➤ *NUSIKALTIMO VIETOS APRAŠYMAS*

- **Smurtavimo vieta:** bendri namai, aukos, smurtautojo ar šeimos nario namai, arba vieša vieta.
- **Ar smurtas buvo fizinio, ar psichologinio pobūdžio, ar ir toks, ir toks.**
- **Ar užpuolimas įvyko nepilnamečių akivaizdoje** (reikia nurodyti konkretų giminystės ryšį ar santykių tipą su auka ir agresoriumi). Jei nesame įsitikinę, kad jie savo akimis matė nusikaltimą, turime bent jau fiksuoti, kad, atvykus policijos pareigūnams, jie buvo namuose. Aukos reikia paklausti apie šį faktą.
- **Ar užpuolimo metu buvo naudojami ginklai.** Jei taip, tuomet ginklai yra nusikaltimo įrankiai ir juos būtina paaimti ir nugabenti į nuovadą kartu su sulaikytu asmeniu.
- **Ar smurtautojui yra taikoma ribojanti nutartis, pagal kurią jam nebuvo galima lankytis vietoje, kurioje įvyko nusikaltimas.**
- **Konkretūs žodžiai, kuriais auka apibūdina mums, pavyzdžiui, grasinimus, prievartą ir pan.** turi būti užrašomi taip: „Jei kam nors paskambinsi, aš tave užmušiu...“, „tu man jau įsiėdei, tuoj padarysiu kokią durnystę...“
- **Mūsų stebima emocinė aukos būklė.**
- **Rizikos vertinimas:** Jei atvykę policijos pareigūnai pastebi ką nors ypatinga, kas gali byloti apie didelę grėsmę aukai, tai turi būti fiksuojama ataskaitoje. Pavyzdžiui, asmuo policijai žinomas, arba žinoma apie jo agresyvų elgesį ar priklausomybę nuo kokių nors medžiagų; jos neremia šeima, kadangi ji – užsienietė ir pan. Bet kokiu atveju policijos pareigūnas, priimančias aukos skundą, turi atlikti Policijos grėsmių aukai vertinimą (VPR).

➤ *PAGALBA AUKAI*

- **Į medicinos centrą:** pora policijos pareigūnų turi palydėti auką į medicinos centrą. Net jei auka neturi matomų sužeidimų, ją reikia apžiūrėti ligoninėje ar poliklinikoje. Taip daroma todėl, kad pagal instrukcijas²⁵ pildomose gydytojų ataskaitose turi būti aprašoma aukos emocinė būklė, taigi ji turėtų būti palydėta pas gydytoją laiku. Auka visada turi teisę gauti ataskaitos kopiją.

Priedas apie ataskaitos pildymo procedūros nustato, kad medicinos ekspertai užpildytą dokumentą teismui gali pateikti arba tiesiogiai, arba perduoti per saugumo dalinių ir pajėgų atstovus, jei jų žmonės lydėjo auką. Procedūra yra tokia – mes turime gauti dokumento, skirto teismui kopiją užklijuotame voke ir šį voką prisegti prie mūsų ataskaitos. Kitu atveju teismas gaus mūsų ataskaitą ir medikų ataskaitą atskirai. Kitas kelias – galime padaryti ataskaitos egzemplioriaus, skirto aukai, kopiją ir prisegti ją prie ataskaitos. Tačiau tokiu atveju būtinas raštiškas aukos sutikimas.

- **Į kita gyvenamąją vietą:** net jei smurtautojas ir suimtas, kartais aukai yra saugiau keletą dienų pagyventi kitoje vietoje, kur jam bus sunkiau ją surasti (tikėtina, kad smurtautojas bus paleistas per artimiausias 48 ar 72 valandas, nors ir pritaikius ribojančią nutartį). Pažeidautina, kad aukai būtų patarta išvykti iš namų ir, kad nebūtų viena, ji būtų palydėta į giminaičio ar draugo namus. Jei ji nenori palikti namų (pavyzdžiui, turi keletą vaikų,

²⁵ Medicininių veiksmų, apžiūrint smurto artimoje aplinkoje aukas, instrukcija, patvirtinta plenariniame Nacionalinės sveikatos sistemos tarptaritorinės tarybos posėdyje 2006 m. gruodžio mėnesį.

kuriais reikia rūpintis, arba neturi šeimos ar draugų, kurie ja pasirūpintų), turime palydėti ją namo, pamokyti keleto savisaugos priemonių (rakinti duris, neatidaryti kiemo durų nepažįstamiems ir kita) ir duoti sąrašą skubios pagalbos telefonų.

- **Ką auka sako, kol laukiame:** medicininės apžiūros instrukcija numato, kad smurtinių nusikaltimų aukos turi būti priimamos prioriteto tvarka. Taigi, jei kartu su auka medicinos centre laukiame per ilgai, turime tai atsiminti (juk čia – smurto artimoje aplinkoje byla). Auką lydintys policijos pareigūnai vėliau turi grįžti ir, jei svarbu, pateikti ataskaitą apie tai, ką auka jiems sakė, kol jie kartu laukė apžiūros. Kadangi patroliai, esantys kartu su suimtu asmeniu negalės surinkti daug informacijos, jų kolegos, lydintys auką, gali sužinoti daug daugiau faktų ir duomenų apie liudininkus ir, jei reikia, apie tai papasakoti teisme.

Būtent šie patroliai paprastai atlieka vizualinę nusikaltimo vietos apžiūrą (jei reikia, ir nufotografuoja), parengia ataskaitą apie kaimynus ir kita.

- **Sužeidimų nuotraukos:** gali atsitikti taip, kad auka bus tokia nusiminus ir nervinga, kad atsisakys pagalbos, nesutiks vykti į medicinos centrą. Tokiu atveju turime pamėginti gauti jos sutikimą nufotografuoti sužeidimus. Tai svarbu ir tuo atveju, jei bus parengta medicininė ataskaita. Jei sužeidimai – veido srityje, turime pasistengti užtikrinti aukos privatumą. Auka turi pasirašyti raštišką sutikimą fotografuoti sužeidimus.²⁶
- **Aukos pareiškimas:** aukos parodymai bus aprašyti ataskaitoje, o ji bus informuota apie savo teises.
- **Ribojančios nutarties taikymas:** turime pasiūlyti aukai galimybę prašyti ribojančios nutarties, ypač tais atvejais, kai namuose yra nepilnamečių, kadangi tokia nutartis gali būti ne tik baudžiamosios (draudžiančios), tačiau ir socialinės (teisė naudotis santuokiniu būstu, išlaikymas ir kita) prigimties. Tai gali būti svarbu aukai, bent jau laikinai, kol pasibaigs civilinis procesas.

f.1.2. PAGALBOS AUKOMS IR JŲ APSAUGOS INSTRUKCIJA²⁷

STANDARTINĖS RIBOJANČIOS NUTARTIES TAIKYMO STEBĖJIMO PROCEDŪROS (specialios policijos grupės decentralizuotas aukos apsaugos ir pagalbos jai modelis)

1. Kai tik padalinys gauna ribojančios nutarties kopiją, reikia nedelsiant asmeniškai susisiekti su auka ir perspėti, kad viskas daroma išskirtinai siekiant užtikrinti jos saugumą, surinkti kiek įmanoma daugiau asmeninės informacijos (pirmoji grėsmė iškyla, kuomet policijos nuovadoje pateikiamas skundas: Policijos grėsmių aukai vertinimas (VPR))

Toks vertinimas turi atsispindėti ribojančios nutarties preambulėje. Vėliau bus pildomi Policijos grėsmių kitimo vertinimai (ispaniškas trumpinys – VPER) visoms aukoms, kurių apsauga buvo patikėta mums.²⁸

²⁶ Nusikaltimo aukos teisės + smurtinio nusikaltimo aukos teisės + lyties pagrindu įvykdyto smurtinio nusikaltimo aukos teisės.

²⁷ Sudaryta GAMA grupės.

²⁸ Valstybės saugumo sekretoriato potvarkis Nr. 10/2007, kuriuo patvirtinama smurto prieš moteris rizikos, kylančios gruodžio 28 d. pagrindinio įstatymo Nr. 1/04 numatytais atvejais, lygmenų vertinimo instrukcija policijai ir nurodymas informuoti apie tai teismines institucijas ir visuomeninį kaltintoją ir Valstybės saugumo sekretoriato potvarkis Nr. 5/2008, papildantys liepos 10d. potvarkį Nr. 10/2007. Šiais Valstybės sekretoriato potvarkiais patvirtintos potencialios grėsmės aukai vertinimo procedūros, naudojant daugybę indikatorių. Šiuo tikslu yra specialiai parengtos vertinimo formos.

2. Pagrindiniai duomenys, kuriuos reikia be išlygų surinkti apie auką, yra telefono numeris, tvarkaraščiai, giminaičių ir dažniausiai lankomų vietų adresai, mokyklos, gyvenamosios vietos adresas, apsaugos priemonės. Visa ši informacija turi būti apibendrinta ir patogiai prieinama budinėioms pamainoms.
3. Apie smurtautoją taip pat reikia surinkti kiek įmanoma daugiau informacijos – kokius automobilius jis vairuoja, kokiose vietose dažniausiai lankosi, šių vietų adresus, o taip pat visa tai, kas mums atrodo yra būtina – pavyzdžiui, fizinė išvaizda ir pan. Tam, kad galima būtų realiai įgyvendinti nutarties priežiūrą ir kontroliuoti jos įgyvendinimą kaip reikalauja teismas, būtina turėti smurtautojo ar įtariamo smurtavimu asmens nuotrauką.
4. Reikia surinkti kiek įmanoma daugiau informacijos apie nuosprendį, padaryti trumpą aprašą ir įtraukti į bylos apibendrinimą – santraukoje turi atsispindėti nutarties pagrindas – GRASINI-MAI, SUŽEIDIMAI ir pan. Turi būti parengta svarbiausių nutarties faktų santrauka.
5. Aukai reikia pranešti apie visas socialines paslaugas, kuriomis ji gali pasinaudoti savo gyvenamojoje vietovėje (vietinis socialinių paslaugų centras, specialus centras moterims; jei auka – nelegali migrantė, jai turi būti suteikta visa informacija apie buvimo šalyje statuso įteisinimą). Svarbu, kad auka žinotų apie potencialią teisę turėti telesaugos prietaisą, taigi policijos pareigūnas turi rekomenduoti įrengti jį, jei, atsižvelgdamas į rizikos aukai lygį, mano, kad tokia priemonė – tinkama.
6. Norėdami įgyvendinti teisėjo nurodymus stebėti ir saugoti auką, turime su ja palaikyti ryšį – asmeninį ar telefonu – taip dažnai, kaip priklauso pagal bylos sudėtingumą. Visi kontaktai turi būti fiksuojami aukos stebėjimo lape.²⁹
7. Kiekvienos aukos asmeninėje kortelėje turi būti rašytinė informacija apie aktualiausius pokalbio su auka aspektus ir bet kokie mums pateikti duomenys, kurie galėtų padidinti jos socialinę ar policijos apsaugą.
8. Apie bet kokius pasikeitimus, pastebėtus prižiūrint ribojančios nutarties įgyvendinimą, reikia nedelsiant pranešti atitinkamam teismui. Tai gali būti nutarties nepaisymas, adreso pasikeitimas ar kas kita. Jei gyvenamosios vietos adresas keičiasi miesto ribose, visą su byla susijusią informaciją turime perduoti kolegoms, atsakingiems už nutarčių įgyvendinimo stebėseną rajono lygmeniu. Jei auka persikelia į kitą rajoną, turime informuoti saugumo padalinius ir pajėgas, atsakingus už stebėseną ir apsaugą tame rajone, į kurį ji persikėlė (taip pat reikia informuoti vietinės policijos ryšių biurą, kad jis savo ruožtu informuotų teismą).
9. Jei pažeidžiamos nuosprendžio ar draudimų sąlygos, ataskaitos apie pažeidimą kopiją per ryšių biurą reikia perduoti Nusikaltimų artimoje aplinkoje tarnybai, kad ji imtųsi atitinkamų veiksmų. Pavyzdžiui, kreiptųsi į teisėją prašydama panaikinti laikiną nuosprendžio atidėjimą – paprastai nuosprendžiai atidedami su sąlyga, kad nebus įvykdytas joks kitas nusikaltimas, o šiuo atveju būtų įvykdytas „nusikaltimas, pažeidžiant nuosprendžio sąlygas“.³⁰
10. Kai tik įvykdomos visos kontrolinės procedūros, parengiamas suvestinis įvykdytų veiksmų aukai apsaugoti aprašas ir išsiunčiamas teisėjui, pareikalavusiam saugoti auką.
11. Reikia palaikyti nuolatinius sklandžius kontaktus su socialinėmis tarnybomis.
12. Svarbu, kad moterys, kurias saugant yra priimtos ribojančios nutartys ir kurios negyvena kartu su smurtautojais, būtų informuotos apie teisę naudotis nuotoliniu mobiliu pagalbos įrenginiu visoje šalies teritorijoje, kadangi dauguma savivaldybių yra prisijungusios prie Socialinės ap-

²⁹ Pagrindinius uždavinius, kuriuos reikia įgyvendinti, siekiant užtikrinti aukos saugumą, nulemia rizikos lygmuo.

³⁰ 468 Baudžiamojo kodekso straipsnis.

saugos ministerijos telepagalbos sistemos (dabar – Sveikatos ir socialinės politikos ministerija) per savivaldybių ir provincijų federaciją. Valensija prie šios mobilios telepagalbos sistemos prisijungė nuo pat jos įdiegimo pradžios.

13. Kiekvienoje budinčioje pamainoje yra skiriamas atsakingas asmuo, kuris turi prieigą prie programos ir aukų bylų tam atvejui, jei kažkuriuo momentu nebūtų policijos pareigūno iš specialios grupės.
14. Turi būti parengta statistinė informacija, trumpai apibūdinanti aukos ir smurtautojo biografijas. Šiuo tikslu auka turi pasirašyti raštišką sutikimą, leidžiantį įtraukti informaciją apie ją į mūsų duomenų bazes tiek stebėjimo, tiek statistinės analizės tikslais.

Turi būti parengiamos policijos pareigūnų atliktų veiksmų statistinės ataskaitos. Yra sudėtinga nustatyti, kokiems įvykiams mums pavyko užkirsti kelią, įgyvendinant visus pagalbos ir apsaugos veiksmus. Lengviau aprašyti, kas aukoms nutiko, nei ko pavyko išvengti dėl apsaugos pareigūnų vykdytos stebėsenos ir suteiktos asmeninės paramos. Mano, kaip koordinatoriaus, patirtis privertė suprasti, kaip yra sudėtinga įrodyti mūsų darbo svarbą. Kas nutiktų, jei viso to nedarytume? Mes visi, dirbantys šioje srityje, žinome, kad neleidžiame įvykti daugeliui dalykų. Šis būdas gali būti tik vienas iš sprendimų.

f.2. BULGARIJA

Bulgarijoje lyties pagrindu vykdomo smurto prevencijos instrukcija numato, kad atsakingas pareigūnas įtariamą smurtu asmenį turi išpėti žodžiu ar raštu. Vėliau šį išspėjimą pavirtina pareigūno vadovas ir tuomet išspėjimas registruojamas. Tačiau jei policijos pareigūnas ar pareigūnė tampa smurtinio elgesio liudininku ar liudininke, jis ar ji privalo smurtautoją suimti.

Kai kurie partneriai teigia, kad moterys retai praneša apie netinkamą elgesį – dažniausiai tik tuomet, kai patiria keletą pasikartojančių smurto protrūkių. Mes manome, kad formalus perspėjimas nesuimant smurtautojo yra prastas atsakas smurtiniam elgesiui.

f.3. JUNG TINĖ KARALYSTĖ

Partnerių Jungtinėje Karalystėje veiksmų procedūros yra aprašytos detaliame nacionaliniame vadove, kurį patvirtino Vyriausių policijos pareigūnų ir agentūrų asociacija, siekdama pateikti rekomendacijas pagerinti lyties pagrindu vykdomo smurto tyrimus. Teisinės procedūros nustato, kokius veiksmus turi atlikti bet kuris pareigūnas bet kuriuo reagavimo į smurtinį atvejį etapu:

- kaip priimti pirmąjį skambutį ir užduoti svarbiausius klausimus potencialiai aukai;
- kaip teikti pirminę pagalbą (rūpinimasis auka, vaikų gerove, įkalčių išsaugojimas);
- policijos pareigūnų atliekamas stebėjimas ir tyrimai;
- policijos pareigūnų iš specialių padalinių veiksmai;
- rizikos vertinimo procesai;
- saugumo planavimo procedūros;
 - ryšiai tarp įvairių tarnybų.
- teismo nutarčių gavimas.

Procedūros užtikrina, kad būtų imtasi tinkamų priemonių iš karto, kai tik aukai suteikiama pagalba, ir tos priemonės, kurių imtis nusprendžia pirmasis su auka bendravęs ir jai padėjęs pareigūnas, yra būtinos, siekiant sėkmingai suvaldyti situaciją. Specifiniams atvejams egzistuoja specialios procedūros. Pavyzdžiui, skaitmeninių įrašymo priemonių naudojimas pirminės pagalbos metu, pirštų atspaudų ir DNR pavyzdžių fiksavimas, ar potencialios priverstinių vedų aukos fotografavimas.

Geroji praktika 10 (Policijos struktūra)

Partneriai pripažįsta, kad formalus policijos veiksmų fiksavimas bet kuriuo reagavimo į nusikaltimą etape (nuo pirmo skambučio iki vėliau sekančių apsaugos etapų) yra geros praktikos pavyzdys. Taip pat sutariama, kad įvairūs bendradarbiavimo susitarimai su kitomis aukai padedančiomis tarnybomis yra būtini.

g) INFORMACIJOS APDOROJIMAS

Jungtinė Karalystė, Rumunija, Ispanija, Latvija ir Italija informavo, kad policija šiose šalyse naudoja informacijos, susijusios su lyties pagrindu vykdomu smurtu, valdymo sistemas. Lietuvoje ir Bulgarijoje specialių duomenų bazių, skirtų tokio pobūdžio nusikaltimams, nėra. Tik Lietuva informavo, kad informacijos, susijusios su lyties pagrindu vykdomu smurtu, rinkimą ir analizę vykdo nevyriausybinės organizacijos.

Informacijos registravimo sistema Latvijoje iš kitų išsiskiria tuo, kad veikia pildant formas ranka. GAMA taip pat saugo popierines bylas kiekvienai aukai, kaip aprašus (ypač dokumentus, kurių neįmanoma nuskenuoti) greta kompiuterinių jų atitikmenų. Kiti partneriai įrašus saugo elektroninėse duomenų bazėse.

Partneriai pripažįsta egzistuojant problemą, kad toje pačioje geografinėje vietovėje kartais veikia keletas policijos tarnybų ir jos ne visuomet gali naudotis bendra duomenų baze – atskiri padaliniai naudojami savo duomenų bazėmis, prie kurių kitų padalinių atstovai priėjimo neturi.

Geroji praktika 1 (Informacijos apdorojimas)

Jei toje pačioje vietovėje veikia keletas policijos tarnybų, kurios turi teisę spręsti lyties pagrindu vykdomo smurto situacijas, visos jos privalo turėti galimybę naudotis vieninga informacija (bendra duomenų baze), kurią galėtų papildyti bet kuris policijos padalinys. Informacijos keitimasis tarp tarnybų ir padalinių turi būti sklandi ir kiekvieno jų kruopščiai atnaujinama.

g.1. ISPANIJA

Ispanijoje sukurtas VIOGEN instrumentas – tai visų valstybės saugumo pajėgų ir tarnybų naudojama vieninga duomenų bazė, į kurią įtrauktos visos lyties pagrindu įvykdyto smurto aukos, kurių apsaugai taikomos ribojančios nutartys ir kurioje pažymimas kiekvienai aukai nustatytas rizikos lygmuo. Vietinės policijos pajėgos taip pat gali turėti prieigą prie minėtos duomenų bazės, jei prisiima dalį atsakomybės bendradarbiauti saugant lyties pagrindu įvykdyto smurto aukas, kai pasirašomas standartinis susitarimas tarp miesto Tarybos ir Vidaus reikalų ministerijos.

GAMA grupė pateikė informaciją apie kelių tipų duomenų bases:

- Valdymo ir smurto nutraukimo duomenų bazė, kurioje fiksuojamos vietos, kuriose įvyko pirminis policijos kontaktas su auka, aukos ir smurtautojo apibūdinimai ir informacija apie atliktus pirminius veiksmus;
- Apsaugos ir prevencijos duomenų bazė, į kurią įtrauktos aukos, kurių apsaugai yra priimtos ribojančios nutartys ir kurioje yra fiksuojami aukos, smurtautojo ir nepilnamečių vaikų apibūdinimai, taip pat taikytos teisinės priemonės, nusikaltimų prieš auką istorija ir grėsmės jai vertinimas.
- Tyrimų duomenų bazė, kurioje saugoma konfidenciali informacija apie aukas ir smurtautojus (pavyzdžiui, jų tautybė, amžius, išsimokslinimas, taip pat įrašai apie ankstesnes smurto apraiškas), kuri naudojama tyrimų tikslais pagal susitarimus, sudarytus su keliais universitetais.³¹

³¹ GAMA grupės tyrimų tikslams naudojamo anoniminių aukos ir smurtautojo aprašymo statistinio modelio pavyzdys. Statistinės kategorijos pasiūlytos koordinacinės grupės ir naudojamos vietinės Valensijos policijos GAMA padalinių. Kaip matome iš statistinių duomenų, renka tik bendra informacija apie lyties pagrindu vykdomą smurtą. Iš pradžių bandėme rinkti visą įmanomą informaciją, tačiau patirtis parodė, kad sumaišius informaciją apie lyties pagrindu vykdomą smurtą su informacija apie kitokio pobūdžio smurtą (smurtą artimoje aplinkoje), išsikreipia duomenys pagal pagrindines charakteristikas – amžių ar gyvenimą kartu ir tokie duomenys tampa sunkiau panaudojami. Taigi, mes nusprendėme grupuoti informaciją tik pagal aukos ir smurtautojo charakteristikas, kas atspindi tarp 80% ir 90% visų lyties pagrindų įvykdomų smurto atvejų, kuomet priimamos ribojančios nutartys. Duomenys tapo pakankamai detalūs, o tai leidžia mums iš Excel programos diagramų gauti informaciją tiek apie auką, tiek apie smurtautoją pagal tautybės, amžiaus, užimtumo, atsakomybės šeimoje, nusikalstamos praeities ir kitus pjuvius (tai pristatysime kaip pavyzdį informacijos apdorojimo skiltyje).

(31) GAMA GRUPĖS STATISTINIO MODELIO PAVYZDYS

GAMA GRUPĖS METINĖ AUKŲ STATISTIKA		
RIBOJANČIOS NUTARYS 2011 METAIS	IŠ VISO	SAUSIS
PARTNERIO/BUVUSIO PARTNERIO SMURTAS PRIEŠ MOTERIS	0	
SMURTAS PRIEŠ MOTERIS ARTIMOJE APLINKOJE	0	
SMURTAS PRIEŠ VYRUS ARTIMOJE APLINKOJE	0	
KITI	0	
2010 METAIS GAUTOS RIBOJANČIOS NUTARTYS	0	0
2010 METAIS GAUTOS RIBOJANČIOS NUTARTYS, kai neįmanoma susisiekti su auka		
IŠ VISO EFEKTYVIŲ NUTARČIŲ	0	
SMURTO PRIEŠ MOTERIS AUKŲ STATISTIKA PAGAL SANTYKIUS SU PARTNERIU AR BUVUSIU PARTNERIU		
AUKOS TAUTYBĖ		
Ispanė	0	
KITOS TAUTYBĖS		
Pietų Amerikietė	0	
Afrikietė	0	
Europietė	0	
Azijietė	0	
Kitos	0	
Užsienio	0	0
IŠ VISO AUKŲ	0	
AUKOS AMŽIUS		
Iki 16 metų	0	
Nuo 16 iki 20 metų	0	
Nuo 21 iki 30 metų	0	
Nuo 31 iki 40 metų	0	
Nuo 41 iki 50 metų	0	
Nuo 51 iki 64 metų	0	
Per 65 metų	0	
IŠ VISO AUKŲ	0	
AUKOS IŠSILAVINIMAS		
Pradinis	0	
Vidurinis	0	
Aukštasis	0	
Nežinoma	0	
IŠ VISO AUKŲ	0	
SANTYKIAI SU SMURTAUTOJU		
PARTNERIS	0	
SUTUOKTINIS	0	
KARTU NEGYVENANTIS DRAUGAS	0	
IŠ VISO	0	0
BUVĘS PARTNERIS	0	
BUVĘS SUTUOKTINIS	0	
BUVĘS DRAUGAS	0	
IŠ VISO	0	0
IŠ VISO AUKŲ	0	
AUKOS UŽSIĖMIMAS		
DIRBANTI	0	
GAUNANTI PAŠALPĄ	0	
NEDIRBANTI	0	
STUDENTĖ	0	
AUKOS VAIKAI		
NĖRA	0	
VIENAS	0	

DU	0	
TRYS IR DAUGIAU	0	
REIKIA IŠSIAIŠKINTI	0	
IŠ VISO AUKŲ, TURINČIŲ VAIKUS	0	0
BENDRI AUKOS IR SMURTAUTOJO VAIKAI		
NĖRA	0	
VIENAS	0	
DU	0	
TRYS IR DAUGIAU	0	
IŠ VISO	0	0
TELEAPSAUGA		
TELEAPSAUGOS PADALINIAI	0	
SMURTAUTOJO TAUTYBĖ		
Ispanas	0	
KITOS TAUTYBĖS		
Pietų Amerikietis	0	
Afrikietis	0	
Europietis	0	
Azijietis	0	
Kita	0	
Užsienietis	0	0
IŠ VISO SMURTAUTOJŲ	0	
SMURTAUTOJO AMŽIUS		
Iki 16 metų	0	
Nuo 16 iki 20 metų	0	
Nuo 21 iki 30 metų	0	
Nuo 31 iki 40 metų	0	
Nuo 41 iki 50 metų	0	
Nuo 51 iki 64 metų	0	
Per 65 metų	0	
IŠ VISO SMURTAUTOJŲ	0	
SMURTAUTOJO IŠSILAVINIMAS		
Pradinis	0	
Vidurinis	0	
Aukštasis	0	
Nežinoma	0	
IŠ VISO SMURTAUTOJŲ	0	
SMURTAUTOJO UŽSIĖMIMAS		
DIRBANTIS	0	
GAUNANTIS PAŠALPĄ	0	
NEDIRBANTIS	0	
STUDENTAS	0	
NEŽINOMA	0	
IŠ VISO SMURTAUTOJŲ	0	
UŽPUOLIMAS ĮVYKO VEIKIANT ALKOHOLIUI AR NARKOTIKAMS		
TAIP	0	
NE	0	
VIETA, KUR ĮVYKO PASKUTINIS UŽPUOLIMAS		
Bendri namai	0	
Aukos namai	0	
Smurtautojo namai	0	
Giminaičių ar kitų asmenų namai	0	
Vieša vieta	0	
IŠ VISO UŽPUOLIMŲ	0	
ŽINOMOS SMURTAUTOJO PRIKLAUSOMYBĖS		
NARKOTIKAI	0	
ALKOHOLIS	0	

NARKOTIKAI IR ALKOHOLIS	0	
KITI	0	
IŠ VISO SMURTAUTOJO PRIKLAUSOMYBIŲ	0	0
<u>ŽINIOS APIE BLOGĄ ELGESĮ ŠEIMOSE</u>		
AUKOS ŠEIMOJE	0	
SMURTAUTOJO ŠEIMOJE	0	
INFORMACIJA APIE SKUNDA		
Praneša pirmą kartą, tačiau ne pirmas kartas, kai auka užpuolama ar jai grasinama	0	
Praneša pirmą kartą, pirmą kartą tapo nusikaltimo auka.	0	
Ir anksčiau pranešdavo apie kitus atvejus.	0	
<u>DUOMENYS APIE RIBOJANČIĄ NUTARTĮ</u>		
Pirma ribojanti ar sauganti nutartis	0	
Saugant auką jau buvo priimtos ribojančios nutartys	0	
<u>POLICIJOS VEIKSMAI</u>		
SUĖMIMAI UŽ SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE	0	
SUĖMIMAI UŽ NUOSPRENDŽIO PAŽEIDIMĄ	0	
PREVCINĖS SMUTO ARTIMOJE APLINKOJE PRIEMONĖS	0	

Ispanija taip pat pasiūlė galimybę sukurti „numatymo“ duomenų bazę, kuria būtų galima išskirti atvejus, pasižyminčius aukštu rizikos lygmeniu peraugti į rimtus lyties pagrindu vykdomo smurto ar smurto artimoje aplinkoje incidentus. Duomenų bazė galėtų veikti tokiu principu – kai surenkama ir įvedama informacija apie auką ir smurtautoją, duomenys palyginami su ankstesniais įrašais ir, naudojant aukštą riziką lemiančius kintamuosius iš jau prieinamų duomenų bazių, nustatomas tolimesnio smurto rizikos lygmuo (pavyzdžiui, vertinant socialinių tarnybų informaciją apie pagalbą probleminei šeimai, gydytojo informaciją apie nustatytas priklausomybes, mokyklų informaciją apie konfliktus su vaikais šeimoje ir pan.). **Tokio tipo duomenų bazė leistų iš anksto nustatyti galimas smurto apraiškas, įgalintų prevencinį tarnybų darbą ir tokiu būdu mažintų smurto protrūkius. Tokiu būdu būtų galima išvengti policijos įsikišimo tik tuomet, kai prievarta pasiekia aukščiausią lygmenį. Kol kas tokia duomenų bazė dar nėra sukurta, tačiau iš dalies šią problemą sprendžia kitas Europinis projektas, kuriam vadovauja Valensijos generaliteto vyriausybės ministerija, o vietinė Valensijos policija yra projekto partnerė. Projekto, skirto pirminės lyties pagrindu vykdomo smurto prevencijos problematikai, pavadinimas – ICEBERG (lietuviškai – ledkalnis).**

g.2. JUGTINĖ KARALYSTĖ

Partneriai Jungtinėje Karalystėje taiko programą *Niche* (lietuviškai – „niša“, „tinkama vieta“). Tai kompiuterinė sistema, naudojama įrašyti ir saugoti visus pranešimus apie įvykdomus nusikaltimus; informaciją apie smurto artimoje aplinkoje atvejus; visas sulaikytų asmenų bylas; visus policijos pranešimus apie incidentus; ir informaciją apie kitus įvairius įvykius. Taigi, ne taip kaip Ispanijoje, Jungtinėje Karalystėje nėra atskiros smurto lyties pagrindu tarp emociškai susijusių su smurtautoju aukų duomenų bazės. Tačiau programa leidžia laikyti skenuotus dokumentus (tarkim, teismo sprendimus) ir nuotraukas. Bazė prieinama visiems darbuotojams, tačiau konfidenciali informacija gali būti paslėpta. Joje galima atlikti duomenų paiešką pagal smurtinės veiklos tipą, įvykio vietą, automobilius, laiką, telefono numerius ir bylas tyrusių pareigūnų pavardes. Jungtinė Karalystė papildomai sukūrė nacionalinę sistemą, kad vienos vietovės policijos pajėgos turėtų galimybę prisijungti prie duomenų bazių už jų atsakomybės rajono ribų. Tokia sistema užtikrina, kad į duomenų bazę įvesta vietinė informacija tampa prieinama šalies mastu.

Kalbant apie šalyse partnerėse naudojamas policijos duomenų bazes, kitos institucijos paprastai negali nei prisijungti prie jų, nei papildyti savo įrašais, nei keisti jų informacija. Išimtis čia būtų tik Rumunija (Darbo ir Socialinės apsaugos padalinys) ir Ispanija (bendra skirtingų policijos pajėgų, dirbančių toje pačioje teritorijoje, veikla naudojant VIOGEN bazę ir sklandus jų bendradarbiavimas).

Partneriams savo šalyse sunku susitarti dėl apsikeitimo informacija tarp įvairių tarnybų sistemos sukūrimo, tačiau tai būtų išskirtinai naudinga.

h) PAGALBOS TEIKIMO STRATEGIJOS, SIEKIANČIOS IŠVENGTI ANTRINĖS VIKTIMIZACIJOS

Sutariama, kad policijos darbe su smurto, įvykdyto lyties pagrindu atvejais, svarbiausias uždavinys yra užkirsti kelią smurto pasikartojimui, tai yra, išvengti antrinės aukos viktimizacijos. Todėl vadovaujančiam partneriui pasiūlius, o kitiems partneriams pritarus, žemiau pateikiamas galimų priemonių, padedančių išvengti antrinės viktimizacijos, sąrašas:

- Gerosios praktikos: pagalbos teikimo strategija;
- Rūpintis auka ir teikti jai informaciją turi vienas kontaktinis policijos pareigūnas;
- Aukai turi būti suteikiama galimybė parodymus duoti kvalifikuotam personalui;
- Tinkamai įrengtos policijos nuovados (žaislų kambariai vaikams; asmeninis kambarys, kuriame netrukdoma);
- Policijos procedūros, padedančios išvengti aukos ir smurtautojo vizualinio kontakto teisme (širmos tarp aukos ir smurtautojo, videokonferencijos);
- Galimybė vykti į aukos namus surašyti skundo (nešiojamieji kompiuteriai ir spausdintuvai);
- Aukai teikiama išsami informacija apie vykstančius teisinius procesus (etapai, smurtautojui taikomos procedūrinės priemonės);
- Galimybė kai kuriais atvejais nedėvėti tarnybinės uniformos (ypač lydint ir saugant auką);
- Galimybė naudoti automobilius be skiriamųjų policijos ženklų;
- Policijos darbo laiko derinimas prie aukos poreikių;
- Aukos įgalinimas, kai saugantis pareigūnas vengia jai sakyti, ką reikia ir ko nereikia daryti. Ji turi pradėti priimti sprendimus savarankiškai.

i) VEIKLOS VERTINIMAS

Lyties pagrindu vykdomo smurto ar smurto artimoje aplinkoje kontekste nėra lengva nustatyti, ar vykdomi veiksmai buvo sėkmingi, ar ne. Smurtinių įvykių skaičiaus mažėjimas gali būti vertinamas kaip sėkmingos veiklos rezultatas, nes mažėja nukentėjusių moterų skaičius arba jos mažiau bijo pranešti apie smurtą. Kita vertus, skundų skaičiaus padidėjimas gali reikšti policijos veiksmų saugant moteris nesėkmes arba, priešingai, išaugusį moterų, vertinančių policijos pareigūnų veiklą kaip tinkamą, pasitikėjimą.

Tai – nuolatinė dilema, tačiau akivaizdu, kad kažkokiu būdu turime įvertinti, ar policijos veikla yra efektyvi, ar ne, kad galėtume nuspręsti, kur ir kaip panaudoti išteklius. Todėl projekto partnerių paprašėme nurodyti, kaip jų šalyse yra vertinamas policijos veiklos sėkmingumas aptariamoje srityje.

Lietuva ir Latvija informavo, kad šiose šalyse nėra taikoma jokia sistema, kurios pagalba būtų galima įvertinti policijos veiklos efektyvumą sprendžiant lyties pagrindu vykdomo smurto problemas. Kitos šalys informavo, kad jos kaupia statistinius duomenis. Ispanijoje, dažniausiai padedant GAMA grupėms, naudojamos specialios formos fiksuoti visiems policijos veiksmams, kurių buvo imtasi saugant aukas (t. y., statistiniai duomenys, parodantys, kiek kartų per mėnesį grupės darbuotojai aukoms skambino, aplankė asmeniškai, kalbėjosi policijos nuovadoje, lydėjo ir bendradarbiavo su socialinėmis tarnybomis). Tokia informacija kartu su įvykių, turinčių įtakos saugomoms aukoms, rizikos lygmenų vertinimais, gali mums padėti susidaryti bendrą vaizdą apie teikiamų paslaugų efektyvumą.³²

³² Policijos vykdomos veiklos fiksavimo formos, kurią naudoja GAMA grupė, pavyzdys.

Rumunija ir Jungtinė Karalystė informavo, kad šiose šalyse yra atliekami aukų pasitenkinimo suteiktomis paslaugomis tyrimai. Jungtinėje Karalystėje jie atliekami keliais būdais:

- i. Kiekvienai aukai specialus padalinys įteikia laišką, kuriame aprašomos visos teikiamos paslaugos. Kartu pridedamas klausimynas, kurį aukos prašoma užpildyti ir gražinti centriniam departamentui apdorojimui ir analizei.
- ii. Telefoninės rūpybos padalinių nariai skambina praėjusią dieną nukentėjusioms moterims ir prašo įvertinti policijos suteiktą paramą.
- iii. Savanorių organizacijos daro apklausas apie moterų, bendradarbiaujančių su policija, elgesį, o tuomet užpildytus klausimynus atiduoda policijai tolimesniam apdorojimui.
- iv. Surinktos ataskaitos pateikiamos savanorių organizacijoms ir moterų forumui.

Žemiau išvardyti kriterijai yra laikomi policijos darbo vertinimo indikatoriais:

- i. Vienam pareigūnui tenkančių bylų skaičius (Ispanijoje, Rumunijoje ir Bulgarijoje);
- ii. Metinis smurtinių atvejų skaičiaus svyravimas (Ispanijoje, Italijoje, Bulgarijoje ir Jungtinėje Karalystėje);
- iii. Pakartotiniai smurtautojų nusikaltimai (Ispanijoje, Rumunijoje, Italijoje, Bulgarijoje ir Jungtinėje Karalystėje);
- iv. Vidutinio padarytų sužalojimų sunkumo laipsnio sumažėjimas (Italijoje);
- v. Vidutinio rizikos lygmens sumažėjimas (Italijoje);
- vi. Vidutinio padarytos žalos laipsnio sumažėjimas (Italijoje);
- vii. Aukų pasitenkinimo suteikta parama laipsnis (Ispanijoje ir Rumunijoje);
- viii. Laiko iki pagalbos aukai teikimo pradžios sutrumpėjimas;
- ix. Policijos reagavimo laikas.

Akivaizdu, kad duomenų analizė susijusi su tam tikrais sunkumais. Todėl galima naudoti tokius kriterijus: skaičius žmonių, suimtų už smurtą artimoje aplinkoje arba smurtą lyties pagrindu (skaičiaus augimas rodo gerą policijos veiklą); perduotų teismui bylų skaičiaus augimas (parodo vykdomų tyrimų kruopštumą); ir nuosprendžių smurtautojams skaičiaus didėjimas (parodo, kad moterys, pranešdamos apie smurtą, jaučiasi saugesnės). Ir, žinoma, patikimiausias kriterijus – žmogžudysčių smurto artimoje aplinkoje ar smurto lyties pagrindu skaičius per metus. Visais šiais atvejais ypač aktuali tampa šio vadovo pradžioje minėta Geroji praktika – vienodų sąvokų vartojimas.

Nepaprastai svarbu susitarti dėl bendrai vartojamų sąvokų, kad būtų įmanoma palyginti ir bendrai analizuoti skirtingų šalių duomenis.

Geroji praktika vertinant veiklą

Būtina sutarti dėl bendros priemonės, kuri padėtų įvertinti, kokia policijos veikla yra efektyvi kovojant su smurtu, vykdomu lyties pagrindu, ir nustatyti, „kas atrodo tinkama“. Norint sukurti tokią priemonę, reikia atlikti palyginamuosius šalių tyrimus ir išgryninti tinkamus kriterijus. Partnerių jau atliktas darbas įgalina pasiūlyti tokius kriterijus kaip metinis smurtinių atvejų skaičiaus svyravimas, skundų skaičius, viktimizacijos tyrimai, pakartotiniai nusikaltimai ir kiti.

j) PARAMOS AUKOMS PASLAUGOS

Smurtas lyties pagrindu neigiamai veikia visus aukos gyvenimo aspektus, todėl joms reikalinga geriausia pagalba. Nagrinėjant gerąsias pagalbos aukoms praktikas, buvo aptarta daugybė pavyzdžių.

Partneriai informavo turintys prieglaudą moterims, kurios laikomos svarbiomis, kad aukos galėtų tęsti gyvenimą atskirai nuo savo išnaudotojų.

Jungtinėje Karalystėje įkurtos laikinos prieglaudos aukoms, tačiau laikoma, kad svarbiausia pasistengti, kad aukos liktų savo namuose, taip padedant joms išvengti tolimesnių sunkumų ir tokiam požiūriui pritaria Ispanija. Aukos geriau saugoti jų pačių namuose, kad jos nesijaustų praradusios ryšį su įprasta aplinka ir nekenėtų palikusios namus (kur vaikai turi draugų ir lanko mokyklą; auka gali netoliese turėti darbą ir pan.). Siekdama įgyvendinti tokį tikslą, policija turi turėti teisinių priemonių, įgalinančių veikti priekabiavimo, ribojančios nutarties pažeidimų ir kitais atvejais.

Jungtinė Karalystė informavo apie planą „prie globstis“, siūlantį platų spektrą priemonių, kuriomis siekiama padėti aukoms jaustis saugiau savo namuose, pavyzdžiui, signalizaciją.

Ispanijoje net ir menkiausio smurto atveju smurtautojas yra suimamas ir, jei teismas nusprendžia, kad yra smurto pasikartojimo rizika, jis gali priimti atskyrimo nutartį. Aukoms, kurių apsaugai yra priimama ribojanti nutartis, GAMA grupė įteikia savisaugos priemonių (dalis kurių yra aprašytos žemiau) sąrašą.³³ Kaip minėta anksčiau, aukų grįžimui į normalų gyvenimą dažnai yra svarbiau, kad, išskyrus didelės rizikos atvejus, jos liktų namuose, tačiau norėdama jas čia apsaugoti, policija privalo turėti pakankamų priemonių.

Lietuva taiko Norvegijos gerąją praktiką, kuomet moterų centrai siūlo nemokamas teises konsultacijas, kurias teikia vyresnių kursų teisės studentai, igiję papildomą parengimą baudžiamosios, šeimos ir civilinės teisės srityse. Tokią sistemą užtikrina centro ir universiteto sutartis. Siekiant didinti moterų informuotumą apie paslaugą, ligoninėse, prieglaudose ir policijos nuovadose platinami informaciniai bukletai ir spausdinami skelbimai laikraščiuose.

³³ Savisaugos priemonių sąrašo pavyzdys.

GAMA GRUPĖS SAVISAUGOS PRIEMONIŲ SĄRAŠO PAVYZDYS**SAVISAUGOS PRIEMONIŲ SĄRAŠAS**

JŪSŲ SAUGUMUI UŽTIKRINTI TAIKOMA RIBOJANTI NUTARTIS, O TAI REIŠKIA, KAD KALTINAMAS/NUTEISTAS SMURTAUTOJAS:

Negali sąmoningai prieiti prie Jūsų arčiau, nei _____ metrai.

Negali bendrauti su Jumis (nei žinutėmis, nei skambindamas mobiliuoju telefonu, nei per trečius asmenis).

Bet kuris iš aukščiau išvardytų veiksmų yra nutarties pažeidimas, todėl Jūs privalote nedelsdama pranešti apie tai Jus saugančiam policijos pareigūnui.

– JEI JIS ARTINASI PRIE JŪSŲ, nedelsdama eikite į viešą vietą, kurioje yra žmonių, prašykite pagalbos ir skambinkite skubios pagalbos telefonu (092/091/112) arba Jus saugančiam policijos pareigūnui.

– JAM NESKAMBINKIT, NELIKIT SU JUO (netgi pasikalbėti). NEKVIESKIT JO Į NAMUS. NEIKITE Į JO NAMUS.

– Kai tik pagal ribojančią nutartį igysite teisę pasilikti namuose, PAKEISKITE DURŲ SPYNA.

– KIEK TAI ĮMANOMA, STENKITĖS BŪTI ŠALIA ŽMONIŲ, KURIAIS PASITIKITE IR KURIE ŽINO APIE JŪSŲ PADĖTĮ.

– Jei įmanoma, TUO PAČIU METU NEVAIKŠČIOKITE TUO PAČIU MARŠRUTU.

– JEI JUMS BŪTINA SU JUO PASIKALBĖTI, PIRMIAUSIA PASITARKITE SU JUS SAUGANČIU POLICIJOS PAREIGŪNU ir padedant Jūsų advokatui, teismas nuspręs, kaip tai galėsite padaryti.

– JEI JIS BELDŽIASI Į DURIS – NEATIDARYKITE. Nedelsdama skambinkite Jus saugančiam policijos pareigūnui arba skubios pagalbos telefonu (092/091/112).

– VISUOMET SU SAVIMI TURĖKITE RIBOJANČIOS NUTARTIES KOPIJĄ.

– VISADA NEŠIOKITĖS MOBILŲJŲ TELEFONĄ ARBA, jei turite, TELEPAGALBOS TELEFONĄ.

Kauno moterų krizių centre vykdoma programa smurtautojams, ypač tiems, kurie išreiškė norą pasikeisti. Ši programa taip pat vertinama kaip vienas moterų apsaugos būdų. Dėl programų smurtautojams vyksta nuolatinės diskusijos. Partneriai sutaria dėl svarbiausių dalykų tokiose programose – jos turi būti patikimos ir trukti tam tikrą laiką. Darbas keičiant smurtautojo elgesį gali būti svarbiausias aukų apsaugos aspektas.

Jungtinėje Karalystėje gali būti reikalaujama, kad viešaisiais darbais nubausti nusikaltėliai dalyvautų integruotoje lyties pagrindu vykdomo smurto prevencijos programoje, kurią vykdo Nacionalinė lygtinio paleidimo tarnyba. Paprastai ši programa trunka dvejus metus. Integruota lyties pagrindu vykdomo smurto programa yra grupinė jėgos kontrolės ir smurtavimo suvokimo programa, skirta nuteistiems smurtautojams. Dalyvaujant programoje užpuolikai turi atvirai kalbėtis apie jų įvykdytus smurtinius išpuolius ir klausytis kitų smurtautojų pasakojimų. Įrodyta, kad tokie kursai padeda smurtautojams suvokti smurto padarinius, prisiimti atsakomybę už smurtinius veiksmus ir galiausiai sugebėti atsisakyti smurtinio elgesio. Kursuose nagrinėjamos fizinio ir psichologinio išnaudojimo temos. Aukos taip pat dažnai vaidina svarbų vaidmenį jų partnerių reabilitacijos procese, tačiau aukos poreikiai visuomet išlieka išskirtinai svarbūs. Jei auka ir smurtautojas tebebendrauja, jos prašoma nuolat teikti informaciją, kuri bus panaudojama išnaudotojo reabilitacijos tikslais. Ypatinga svarba ir dėmesys skiriami kiekvienos moters ir vaiko saugumui, todėl programos sėkmė priklauso nuo smurto protrūkių nebuvimo.

Taip pat egzistuoja trumpesnė saugių santykių programa. Kai kurios savanoriškos organizacijos, tokios kaip STOP organizacija Lidse, atliko panašų darbą su savanoriškai sutikusiais dalyvauti nenuteistais smurtautojais. Nagrinėjo, kaip priversti smurtautoją keisti elgesį; dažniausiai siūlytos griežtos priemonės – pavyzdžiui, privalomos piktnaudžiavimo narkotikais ar alkoholiu nutraukimo programos. Tokios programos remiasi smurtautojo integracijos proceso samprata, tuo tarpu policija ir kitos agentūros stengiasi panaikinti nusikalstamo smurtinio elgesio priežastis.

Ispanijoje taikomos smurtautojų pataisos programos, kurios, nors ir veikia savanoriškumo principais, tam tikrais atvejais yra įkalinimo nuosprendžio alternatyva, taigi, dalyvavimo jose savanoriškumas – santykinis. Viena iš rimčiausių programų, šiuo metu vykdomų Valensijoje – apytikriai dvejus metus trunkanti programa CONTEXTO, kuri visų pirma akcentuoja smurtinio elgesio priežastis (neteisingai pasirinkti vaidmenys, socialinių įgūdžių stoka, nesugebėjimas užjausti, nesusi-tvarkymas su įtampa ir pan.).

Geroji praktika 1 (Parama aukoms)

Privalu sukurti laikinų prieglaudų (tiek visuomeninių, tiek privačių) tinklą, kad esant didelei grėsmei, auka galėtų palikti namus, tačiau taip pat galėtų santykinai saugiai (darbas, vaikų mokykla ir kitkas) gyventi toliau. Vis dėlto manoma, kad jei auka lieka savo namuose, tai palengvina jos grįžimą į normalų gyvenimą. Todėl siekiant apsaugoti auką jos namuose, policija turi disponuoti atitinkamomis priemonėmis ir galimybėmis (įstatymai dėl priekabiavimo, ribojančią nutartį pažeidusių asmenų įkalinimas, dalinės ar pilnos valstybinės subsidijos užtikrinti namų apsaugą, įskaitant šarvuotų durų, signalizacijos ar langų užraktų įrengimą ir pan.).

Geroji praktika 2 (Parama aukoms)

Smurtautojų perauklėjimas ir rehabilitacija turi būti suprantami kaip būdai apsaugoti aukas, nors ir taikomi reintegracijos tikslais, kurių turėtų būti siekiama bet kuriomis bausmėmis. Programos turi būti patikimos ir trukti tam tikrą laiką.

Aukščiau minėtas „Ledkalnio“ (ICEBERG) projektas yra pirminės prevencijos projektas, kuriame dalyvauja šios šalys partnerės: Bulgarija, Prancūzija, Jungtinė Karalystė ir Ispanija. Šiuo projektu siekiama skatinti bendruomeninę veiklą, kad patys kaimynai galėtų padėti aukai ir pagerintų ankstyvą pavojingų atvejų identifikavimą, informuodami apie juos prieš tai, kol situacija netapo kritine. Didžiausia šio projekto vertė slypi šūkyje GERIAU PASKELBTI, NEI PILDYTI SKUNDA. Vienas projekto svarbiausių uždavinių – padėti aukai sunkiame skundo pateikimo procese, suteikiant jai tiek paramos, kad ji tęstų procedūrinius veiksmus, nenutraukdama jų iš baimės, dėl kaltės jausmo, gailėsčio ar kitų, visoms aukoms būdingų jausmų.

Visi partneriai informavo, kad jų šalyse veikia nacionalinės pagalbos telefonu tarnybos ir yra sukurti internetiniai puslapiai, kuriuose talpinama informacija aukoms:

- **Jungtinėje Karalystėje** tokias paslaugas teikia savanorių agentūros – tokios kaip moterų paramos agentūra. Pagalbos linija pritaikyta ir mažumų bendruomenių atstovams – tarkim, tos pačios lyties poroms, kinų tautybės aukoms ar moteris ir vyrams, turintiems mokymosi sunkumų.
- **Italijoje** pagal Arianna projektą visuomeninės pagalbos telefonu tarnybos veikia nuo 2006 metų. Tarnyboje dirba tik specialiai apmokytos moterys. Skambinančių anonimiškumas garantuojamas laikantis Italijos privatumo įstatymo nuostatų. Kiekvienas skambinantis išklausomas ir, nustačius jo poreikius, nukreipiamas pagalbos į savanorius, savanoriškas tarnybas ir socialinius darbuotojus. Ypatingos rizikos atvejais operatorė gali nedelsdama paskambinti policijai kita linija.
- **Ispanijoje** veikia visiškai konfidencialus pagalbos telefonas moterims, nukentėjusioms nuo smurto lyties pagrindu (telefono Nr.: 016). Pagalbos linija skirta aukoms arba žmonėms, kurie pažįsta lyties pagrindu vykdomo smurto auką. Sistema veikia visiškai slaptai, numeris, kuriuo skambinama, nėra įtraukiamas į sąskaitas už telefoną ir yra automatiškai ištrinamas iš telefono aparato atminties. Į skambučius atsiliepia darbuotojai, specialiai apmokyti darbui su lyties pagrindu vykdomo smurto atvejais, pagalba suteikiama keliomis kalbomis – ispanų, anglų, prancūzų, katalonų, Galicijos, baskų ir kitomis.
- Nuo 2004 metų **Lietuvoje** veikia nemokama pagalbos moterims linija, kurią finansuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
- **Latvijoje** veikia apytiksliai penkios nevyriausybinių organizacijų įsteigtos pagalbos telefonu tarnybos. Pagalbos kritinėse situacijose centras veikia septynias dienas per savaitę, 24 valandas per parą, teikdamas psichologinę pagalbą ir informaciją apie Latvijos teritorijoje teikiamą paramą. 2005 metų sausio mėnesį nemokamą pagalbos telefonu liniją įsteigė ir moterų užimtumo centras.
- **Bulgarijoje** 24 valandų per parą pagalbos linija rūpinasi asociacija Animus, Rumunijoje taip pat veikia pagalbos telefonu tarnybos.

Geroji praktika 3 (Parama aukoms)

Turi būti sukurtas 24 valandas per parą veikiantis paslaugų telefonu aukoms, šeimoms ir specialistams tinklas. Nepriklausomai nuo to, kas teikia konsultacijų paslaugas (Nevyriausybines organizacijos, samdomi darbuotojai ar kiti), telefoninės pagalbos linijos turi būti finansuojamos iš valstybės biudžeto. Konsultacijas teikiantys profesionaliai turi būti lyties pagrindu vykdomo smurto problematikos specialistai.

j.1. PAGALBA AUKOMS TECHNINĖMIS PRIEMONĖMIS

Partnerių prašėme informuoti apie technines priemones, naudojamas aukų apsaugai. Rumunija, Lietuva, Latvija, ir Italija teigė nenaudojančios jokių panašių techninių priemonių.

➤ **Ispanija** informavo naudojanti dvi technines apsaugos sistemas.

- **Buvimo vietą nustatantys (GPS) mobilūs telefonai**, kuriuos galima skirti į dvi pagrindines sąlygas, atitinkančias smurto lyties pagrindu aukoms, negyvenančioms su smurtautoju ir saugomoms ribojančios nutarties. Tokie telefonai įgalina aukas:
 1. Naudotis socialinės pagalbos paslauga 24 valandas per parą, skambinti operatorėms bet kuriuo metu ir prašyti patarimo bet kokių joms kylančių klausimų. Operatorės – patyrusios socialinės ar psichologinės srities profesionalės, turinčios patirtį lyties pagrindu vykdomo smurto klausimais.
 2. Bet kokioje grėsmingoje situacijoje aukos gali nuspausti mygtuką, įjungiantį pasiklausymo funkciją, kuri leidžia operatoriui girdėti viską, kas vyksta ir nedelsiant pranešti gelbėjimo tarnyboms. Papildomai GPS įrenginys padeda nustatyti aukos buvimo vietą ir apie ją praneša policijai.
- **Apyrankės**, kurios ribojančia nutartimi gali būti skirtos nešioti smurtautojams:
 1. Šį planą 2009 metų liepą pradėjo įgyvendinti Lygybės ministerija ir jis vis dar vykdomas. Vadovaujantis šiuo planu teismams buvo skirta 3000 GPS apyrankių. Teismo nutartimi teisėjas gali priversti įtariamą smurtautoją vieną šių apyrankių dėvėti.
 2. Jei smurtautojas su apyranke prisiartins prie aukos, suveiks garsinis signalas įrenginyje, kurį turi auka (kad ji būtų perspėta) ir perspėjimų centre, kuris nedelsiant informuos policiją, pranešdamas ir aukos buvimo vietą. Jei smurtautojas apyrankę nusiima, irgi suveikia garsinis signalas, o toks veiksmas traktuojamas kaip teismo sprendimo pažeidimas.

- **Jungtinėje Karalystėje** taikomos kelios sistemos, siūlančios technines paslaugas aukų apsaugai:
- Vadovaudamasi prieglobsčio planu, Vyriausybė teikia paramą aukoms, kad jos liktų namuose. Taikomos tokios priemonės: langų blokavimas, nedegančios pašto dėžutės ir kitos. Be to, dar aukos namuose gali būti įrengta vaizdo kamera tuo tikslu, kad, kai aukos nėra namie, o netoliese pasirodo smurtautojas, būtų perspėjami operaciniai vietinės valdžios centrai, arba, didelės rizikos atveju, tiesiogiai policija. Tokios kameros fiksuoja, ar šalia nepravažiuoja įtariamo asmens automobilis, ar jis pats nepažeidžia teismo nutarties, įeidamas į patalpas, kuriose gyvena auka. Vaizdo kameros įrašai gali būti naudojami kaip įrodymai teisme.
 - Jungtinėje Karalystėje visoms aukoms, kurios neturi mobilaus telefono, jie išduodami, kad aukos ekstremalios situacijos metu galėtų paskambinti.
 - Viena įmonė teikia panašias į ispaniškas elektronines apyrankeles. Tokiu atveju aukai yra duodamas mažytis pakabutis su GPS technologijos pagalba veikiančiu perspėjimo įrenginiu, kurį ji gali pasiimti su savimi kur bebūtų. Kai auka paspaudžia pakabuką, įrenginys pradeda veikti ir siųsti signalus į įmonės kontrolės centrą. Įrenginys informuoja apie aukos buvimo vietą ir leidžia girdėti viską, kas vyksta šalia aukos. Užpuolimo atveju budėtojas nedelsdamas informuoja policiją.
 - Šiuo metu Jungtinėje Karalystėje renkant įrodymus smurtinių nusikaltimų vietose, pradėti naudoti *hedkamai* (vaizdo kameros). Tai nedidelės vaizdo kameros, kurias pareigūnai prisitvirtina prie galvos ar kitos kūno vietos. Kameros viską filmuoja ir įrašo į nedidelę kompaktinę laikmeną. Pavyzdžiui, gali būti įrašomas aukos ir smurtautojo, jei jis dar šalia, elgesys; pirmieji aukos parodymai; sužeidimai; žala nuosavybei; bet kokie smurtinio elgesio įrodymai; liudininkų parodymai; ir bet kokie su įvykiu susiję smurtautojo pareiškimai. Pokalbio įrašymas gali padėti užfiksuoti smurtautojo prisipažinimą dėl užpuolimo, kai jis mano, kad vyksta tik paprasta apklausa.³⁴

Tokios kameros teismams pateikia puikius įrodymus, kuriais remiantis galima įrodyti kaltę nedalyvaujant aukai. Taip pat policija teismams gali pristatyti ir pagalbos skambučių įrašus. Šiuose įrašuose dažnai girdimi smurtinių veiksmų garsai, o tai gali būti naudingi aukai įrodymai.

Geroji praktika 4 (Parama aukoms)

Parama aukoms naudojant technines sistemas yra labai naudinga policijos darbui, kadangi jos įgalina aukas tęsti įprastą gyvenimą ir didina jų saugumo laipsnį. Tiek technologijų naudojimas, tiek aukas saugančių pareigūnų rekomenduotų savisaugos priemonių laikymasis yra esminės aukos saugumo sąlygos.

³⁴ Vadovaujantis Ispanijos teise, tokį įrašą būtų sunku pripažinti tinkamu įrodymu, jei smurtautojas prieš tai nebuvo išpėtas, kad jo žodžiai yra įrašomi. Net kai mes fotografuojame namus, kad parodytume, kokia buvo jų būklė po galimo užpuolimo, privalome gauti vieno iš gyventojų (paprastai, aukos) sutikimą.

k) POLICIJOS RENGIMO STRATEGIJOS

Latvija informavo, kad jų policijos pareigūnai yra specialiai rengiami darbui su lyties pagrindu vykdomo smurto atvejais.

Lietuvoje šis klausimas gali būti įtrauktas į kai kurių mokymo programų turinį.

Dalis **Bulgarijos** Vidaus reikalų ministerijos strategijos numato, kad policijos pareigūnai yra profesionalų mokomi smurto lyties pagrindu problematikos klausimais. Iki šiol dalį policijos mokymų vesdavo nevyriausybinė organizacijų atstovai. Šalis partnerė pabrėžė, kad Vyriausybės programa numato gerą policijos mokymo programą smurto lyties pagrindu klausimais, tačiau ją dar reikia įgyvendinti.

Rumunijoje kursų policijos personalui siūlo Vidaus reikalų ministerija, apskrities darbo ir socialinės apsaugos padalinys ir nevyriausybinių organizacijų. Kursai trunka šešis mėnesius, juos asmeniškai privalo išklausti visi pareigūnai. Mokymai vyksta nuolat ir juose pateikiama naujausia informacija.

Visi **Italijos** policijos pareigūnai išklauso 16 valandų paskaitas, skirtas išmokyti elgtis su lyties pagrindu įvykdyto smurto aukomis (išimtis – finansų policija, kurios pareigūnai išklauso 8 valandų paskaitas). Paskaitas skaitė policijos atstovai ir ekspertai iš šalies.

Ispanijoje vykdomas dviejų lygių rengimas – vieni mokymai skirti visiems policijos pareigūnams, kiti – specialioms grupėms. Visi pareigūnai išklauso 20 valandų parengiamąjį kursą Policijos akademijoje. Vėliau yra galimybė darbo metu (iki 40 valandų per metus) mokytis kursuose aptariama tema.

Aukštesnio lygio mokymus gali lankyti UPAP (Prevencijos, pagalbos ir apsaugos padalinys) pareigūnai ir specialios policijos grupės – tokios kaip GAMA. Tai – nuolat rengiami baziniai mokymai. Taigi, specialių padalinių policijos pareigūnams nuolat pateikiama naujausia informacija apie įstatymus ir veiklos instrukcijas. Viena svarbiausių mokymo krypčių, padedančių policijos pareigūnams suteikti geresnę pagalbą aukoms ir geriau suprasti šios visuomenės rykštės reikšmę ir pasekmes, yra psichosocialiniai kursai. Taip pat rengiami kursai specifiniais aspektais – apie moteris su negalia, imigrantes, priklausomas nuo stipraus poveikio medžiagų ir pan. Kai kuriuos kursus policijai nemokamai siūlo kitos institucijos ir nevyriausybinių organizacijų.

Ispanija rekomenduoja pasinaudoti Web-pol internetinės platformos privalumais. Platforma sukurta vykdamas Europinį projektą virtualiai dalytis mokymo kursų medžiaga ir rengti „e-mokymo“ kursus smurto lyties pagrindu tema, kad visi partneriai galėtų aktyviai ir dinamiškai vienas su kitu keistis gerosios praktikos pavyzdžiais.

Panaši dviejų lygių mokymo sistema taikoma ir Jungtinėje Karalystėje. Visi pareigūnai dalyvauja 8 valandų mokymuose apie smurtą artimoje aplinkoje. Smurto artimoje aplinkoje tema yra integruota su kitomis temomis (tai yra užpuolimais). Mokymas vykdomas kas 10 savaičių.

Mokymų programa gali apimti kelis teisinius aspektus ir procedūras, įskaitant tas, kurių reikia laikytis lyties pagrindu vykdomo smurto atvejais. Be to, apsaugos padaliniais priklausantys specialiai parengti pareigūnai išklauso kursus tokiomis temomis kaip smurtas lyties pagrindu, seksualinis vaikų išnaudojimas, rizikos vertinimas ir pažeidžiamų suaugusiųjų apsauga.

Kalbant daugiau, specialistų rengime naudojami pokalbiai su pažeidžiamais žmonėmis, filmuota medžiaga ir pristatymai.

Partneriai padarė išvadas, kad yra keleras sričių, kurios reikalauja specialaus policijos pareigūnų pasirengimo, kad jie galėtų tinkamai dirbti su lyties pagrindu įvykdyto smurto aukomis. Tarp šių sričių:

- i. Lyties pagrindu vykdomo smurto, kaip nusikaltimo, kurį skatina poreikis demonstruoti galią ir kontroliuoti, prigimties suvokimas.
- ii. Supratimas įtampos ir sunkumų (namų praradimo baimė, baimė dėl vaikų, ekonominė priklausomybė, pasikartojantys išpuoliai), kurie, skirtingai nuo kitų nusikaltimų aukų, stabdo lyties pagrindu vykdomo smurto aukas pateikti skundą.
- iii. Specifinių sunkumų, kuriuos lemia kiti aukos pažeidžiamumo faktoriai – imigracija, neigalumas, priklausomybės ir pan., supratimas.
- iv. Patirtis dirbant su smurto lyties pagrindu atvejais, kai į smurtinius santykius yra įtraukiami vaikai ir tampa netiesioginėmis jų aukomis. Tokiais atvejais svarbu imtis tinkamų veiksmų, kad vaikai nenukentėtų labiau.
- v. Baudžiamosios ir procesinės teisės, kiek tai susiję su lyties pagrindu vykdomu smurtu, išmanymas, kad būtų galima aukoms pateikti išsamią informaciją.
- vi. Žinojimas instrukcijų, kurių reikia laikytis bendraujant su aukomis nuo pirmo skambučio iki vėliau sekančio įtariamo smurtautojo arešto, aukos ir vaikų apsaugos.
- vii. Mokėjimas apsaugoti ir išsaugoti skirtingų tipų įrodymus (darant nuotraukas, apklausiant liudininkus ir kitaip). Persekiojant už smurtinius nusikaltimus lyties pagrindu, dažnai teisme remiamasi dviejų žmonių parodymais, todėl įrodymų pateikimas gali daug ką lemti, taigi yra labai svarbu juos išsaugoti.
- viii. Mokėjimas vertinti bet kokią potencialią grėsmę aukai, pasirengimas taikyti, interpretuoti ir įgyvendinti apsaugos sistemas.
- ix. Žinojimas, kaip padėti aukoms, kurios atsisako pranešti apie smurto protrūkį.
- x. Vietinių paramos paslaugų (prieglaudų, finansinės paramos ir kitų) ir naudojimosi jomis procedūrų išmanymas.
- xi. Žinojimas, kaip elgtis su smurtautojais.

Geroji praktika (Mokymas)

Darbas su smurto lyties pagrindu atvejais reikalauja specialaus pasirengimo, kad būtų galima užtikrinti tinkamos profesionalios pagalbos suteikimą. Mokymo turinys turi būti pritaikytas kiekvienos šalies specifikai. Reikia prisiminti, kad tai – globali problema, todėl specialiai parengti policijos pareigūnai turi stengtis susipažinti su trimis problemos dimensijomis – socialine, teisine ir policijos veiklos, kad galėtų aukoms suteikti visaapimančią pagalbą – tiek tiesiogiai, tiek rekomenduodami reikiamas tarnybas.

I) BAIGIAMOSIOS IŠVADOS DĖL POLICIJOS VEIKLOS TRIJOSE REAGAVIMO SFEROSE

Aptarę policijos veiklos praktiką, dėl kurios sutaria visos šalys partnerės trijose nagrinėtose sferose, norėtume užbaigti šį vadovą, išskirdami priemones, kurias POLICIJOS POŽIŪRIU laikome tinkamiausiomis PERVENCIJOS, REAGAVIMO IR AUKŲ APSAUGOS SRITYSE.

- **PREVENCIJA:**

- **Policijos pareigūnų, priklausančių specialioms padaliniais, atsakomybė – didinti žinomumą, kalbantis su įvairių grupių atstovais (nevyriausybinėse organizacijose, mokyklose, profesinėse grupėse ir kitur).**

KODĖL TAI GERA PRAKTIKA?

Todėl, kad žinomumas gali lemti ankstyvą smurtinių situacijų numatymą, kai, daugeliu atveju, net auka negali jų prognozuoti.

Taip pat todėl, kad suteikiamos reikiamos žinios apie būdus ištrūkti iš smurtinės padėties (informacija apie specialias galimybes – policijos, socialines ir kitas), taip atsakant į daugelį klausimų, kurie galėjo kilti aukoms, tačiau jos nediršo klausiti.

Galiausiai mes tikime, kad tokia veikla leidžia geriau pažinti policijos pareigūną kaip profesionalą, į kurį galima kreiptis rimto nusikaltimo grėsmės akivaizdoje.

- **REAGAVIMAS:**

- **Mes tikime, kad reaguojant į įvykį, reikia atsižvelgti į du aspektus – auką ir smurtautoją. Taigi, jei tai įmanoma, reikia policijos darbą išskirti šiomis dviem kryptimis – auka/smurtautojas.**

KODĖL TAI GERA PRAKTIKA?

Todėl, kad specialios grupės pareigūnas, kuris yra susipažinęs su smurtine situacija, į kurią pakliuvo auka, padeda jai kiekvieną dieną, būna greta ir lydi visur, kur jai gali prireikti (į medicinos įstaigas, policijos nuovadą, teismą ir kitur). Tai neleidžia aukai pasijusti vienišai ir apleistai, įgalina ją patikėti, kad institucijos palaiko ją nuo pačios pradžios, nuo sunkaus ir sudėtingo sprendimo pateikti ieškinį prieš savo partnerį. Kitas patrulis turi būti atsakingas už smurtautojo suėmimą. Vėliau, prieš smurtautoją atvedant į teismą, atsakingi pareigūnai išdėsto savo įvykių versijas.

Ypatingai rimtais smurto atvejais turime skirti dėmesį aukai, o ne smurtautojui. Po suėmimo smurtautojas problemų nebekelia, tačiau jis jų kėlė, kai prasidėjo tikrieji aukos rūpesčiai, taigi mes turime palaikyti jos pusę – patarti ir padėti.

- **Pirmasis kontaktas tampa pagrindu visoms vėliau vykdomoms teisminėms procedūroms, todėl mes tikime, kad yra nepaprastai svarbu, kad už jį būtų atsakingas specialiai parengtas policijos pareigūnas.**

KODĖL TAI GERA PRAKTIKA?

Specialiai parengti pareigūnai žino visas proceso subtilybes, moka vertinti informaciją – atskirti tai, kas yra esminė informacija, kas mažiau svarbi ir kas visiškai nevertinga informacija. Tai pa-

deda išvengti tolimesnių kančių ir įgalina auką gauti tikrą informaciją apie viską, kas vyksta po skundo pateikimo, nes specialiai parengtas pareigūnas gali deramai apie viską informuoti.

- **Policijai atvykus pirmą kartą, kai užrašomi aukos parodymai, atliekamas pirmasis rizikos vertinimas. Šiuo tikslu užduodami objektyvūs klausimai, o informacinė programa įvertina atsakymus, kad būtų pateiktas pirmas rizikos vertinimas.**

KODĖL TAI GERA PRAKTIKA?

Tai padeda pareigūnams sukurti objektyvų rizikos vertinimo pagrindą. Ir nors jie vėliau atliks galutinį rizikos vertinimą, pirmoji apklausa tarnauja kaip gairės sutikrinti kriterijams ir gauti pirmuosius rezultatus.

- **Turi būti sukurta greita aukų apsaugos sistema (ribojančios nutartys), jungianti civilines ir baudžiamąsias priemones į vieną sklandžią procedūrą.**

KODĖL TAI GERA PRAKTIKA?

Todėl, kad teisėjo (paprastai budinčio teisėjo) atliekamos greitos procedūros padeda išspręsti ypatingos svarbos klausimus, tokius kaip aukos ar jos globojamų vaikų saugumas.

- **APSAUGA:**

- **Turi būti priskiriamas vienas, gerai su byla susipažinęs, apsaugos pareigūnas. Šis pareigūnas bus atsakingas už rizikos pokyčių vertinimą.**

KODĖL TAI GERA PRAKTIKA?

Skirdami bylą vienam pareigūnui, išvengsime situacijos, kuomet auka patirs papildomų sunkumų kiekvieną kartą perpasakodama visą istoriją, kai tik jai iškils su nagrinėjamu įvykiu susijusi problema.

- **Kiekvienai aukai turi būti sudaroma asmeninė byla (nurodant adresą, aukos ir jos giminaičių telefono numerius, vaikų mokyklas, namų apsaugos priemones, smurtautojo dažnai lankomas vietas, jo vairuojamus automobilius, įtraukiant nuotraukas, trumpą bylos aprašymą ir nusikaltimų istoriją).**

KODĖL TAI GERA PRAKTIKA?

Žinodami visus šiuos duomenis, būsime pasirengę geriau apsaugoti auką, galėsime greičiau reaguoti įvykus rimtam smurto protrūkiui. Be to, jei už apsaugą atsakingas pareigūnas bus išvykęs, turėsime bylos santrauką ir galėsime imtis būtinų priemonių, nesukeldami moteriai papildomų kančių.

- **Turime užmegzti tiek asmeninius, tiek telefoninius kontaktus su auka, kad žinotume, kaip keičiasi situacija ir stebėti kontaktus socialinėje sferoje.**

KODĖL TAI GERA PRAKTIKA?

Manome, kad neturėtume laukti, kol auka mums paskambins, o vėrciau imtis iniciatyvos ir atlikti aktyvią stebėseną. Tai įgalina mus sužinoti paskutinius įvykius, stebėti kitų tarnybų veiklą ir įvertinti rezultatus – telepagalbos veikimą, finansinės paramos teikimą ar kitus.

3. BIBLIOGRAFIJA

a) ISPANIJA

Pagrindiniai įstatymai

- Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. (Vid. Arts 147.1 en rel. a 23; 148.4 y 5; 153; 171,172,173; 468.2 en rel. a 48; 620.2)
- Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género.
- Ley Orgánica 11/2003, de 29 de septiembre, de medidas concretas en materia de seguridad ciudadana, violencia doméstica e integración social de los extranjeros.

Įstatymai

- Ley 27/2003, de 31 de Julio, reguladora de la Orden de protección de las víctimas de la violencia doméstica.
- Ley 30/95 de 11 de Diciembre de Ayuda y Asistencia a las víctimas de delitos violentos y contra la libertad sexual”. BOE 1995.
- Ley de Enjuiciamiento Criminal. BOE 2010.

Karališkieji potvarkiai

- Real Decreto 253/2006, de 3 de marzo, por el que se establecen las funciones, el régimen de funcionamiento y la composición del Observatorio Estatal de Violencia sobre la Mujer, y se modifica el Real Decreto 1600/2004, de 2 de julio, por el que se desarrolla la estructura orgánica básica del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
- Real Decreto 513/2005, de 9 de mayo, por el que se modifica el Real Decreto 355/2004, de 5 de marzo, por el que se regula el Registro central para la protección de las víctimas de la violencia doméstica. DEROGADO
- Real Decreto 237/2005, de 4 de marzo, por el que se establecen el rango y las funciones de la Delegación Especial del Gobierno contra la Violencia sobre la Mujer, prevista en la Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de medidas de protección integral contra la violencia de género. DEROGADO
- Real Decreto 355/2004, de 5 de marzo, por el que se regula el Registro central para la protección de las víctimas de la violencia doméstica. DEROGADO POR RD 95-2009.
- Real Decreto 95/2009, de 6 de febrero, por el que se regula el Sistema de registros administrativos de apoyo a la Administración de Justicia (Desarrollado en Orden Jus/242/2009).
- Real Decreto 557/2011, de 20 de Abril, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley orgánica 4/2000, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social”. (Proceso para regularización de mujeres inmigrantes víctimas de violencia de género.)

Ministrų įsakymai

- ORDEN JUS/242/2009, de 10 de febrero, por la que se aprueban los modelos de remisión al Registro Central para la Protección de las Víctimas de Violencia Doméstica de la información que debe inscribirse en el mismo.
- ORDEN INT/1911/2007, de 26 de junio, por la que se crea el fichero de datos de carácter personal «Violencia doméstica y de género», en el Ministerio del Interior.

Instrukcijos

- Instrucción de 18-12-2009, conjunta, de la Dirección General de la Policía y de la Guardia Civil y de la Dirección General de Inmigración, sobre aplicación de la Ley Orgánica 4/2000, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social, tras la reforma llevada a cabo por la Ley Orgánica 2/2009, de 11 de diciembre, en materia de autorización de residencia y trabajo por circunstancias excepcionales a favor de la mujer extranjera víctima de violencia de género.
- Instrucción nº 5/2008, de la Secretaría de Estado de Seguridad, por la que se modifica la Instrucción 10/2007, de 10 de julio.
- Instrucción nº 14/2007, de la Secretaría de Estado de Seguridad, por la que se modifica la Instrucción 10/2007, de 10 de julio.
- Instrucción número 10/2007 y 5/08 de la Secretaría de Estado de Seguridad, por la que se aprueba el Protocolo para la valoración policial del nivel de riesgo de violencia contra la mujer en los supuestos de la Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, y su comunicación a los Órganos judiciales y al Ministerio Fiscal”.
- Anexo a la instrucción nº 10/2007, de la Secretaría de Estado de Seguridad – Protocolo valoración nivel riesgo (Versión modificada por Instrucción 5/2008 SES
- Instrucción número 11/2006 de la Secretaría de Estado de Seguridad sobre el nuevo modelo de solicitud de la Orden de Protección de las víctimas de violencia doméstica.
- Modelo de solicitud de la Orden de Protección de las víctimas de violencia doméstica.
- Instrucción número 2/1998 de la Secretaría de Estado de Seguridad, sobre adopción de medidas relativas a la prevención, investigación y tratamiento de la violencia contra la mujer y asistencia a la misma.

Rezoliucija

- RESOLUCIÓN de 18 de diciembre de 2009, de la Secretaría de Estado de seguridad, por la que se deja sin efecto la Instrucción 14/2005 sobre actuación en dependencias policiales en relación con mujeres extranjeras víctimas de violencia doméstica o de género en situación administrativa irregular. Instrucción SES 14-2005 sustituida por Instrucción conjunta DGPYGC y DGI de 18-12-2009.

Aplinkraščiai

- Circular nº 4/2005 de la Fiscalía General del Estado relativa a los criterios de aplicación de la Ley Orgánica de medidas de protección integral contra la violencia de género.
- Circular 1/05 de la Conselleria de Sanidad regulando los trámites oficiales e impresos a cumplimentar para casos de violencia doméstica y de género.

Protokolai/veiksmų instrukcijos

- RESOLUCIÓN de 17 de julio de 2009, de la Secretaría de Estado de Seguridad, por la que se acuerda la publicación del “Protocolo de Actuación para la Implantación del Sistema de Seguimiento por Medios Telemáticos del Cumplimiento de las Medidas de Alejamiento en materia de Violencia de Género” y se ordena la elaboración de las normas técnicas de desarrollo del mismo por los Cuerpos y Fuerzas de Seguridad del Estado.
- Protocolo de Actuación y Coordinación de Fuerzas y Cuerpos de Seguridad del Estado y Abogados ante la Violencia de Género regulada en la Ley Orgánica 1/2004, de Medidas de Protección Integral Contra la Violencia de Género.
- Protocolo de colaboración y coordinación entre las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad del Estado y los Cuerpos de Policía Local para la protección de las víctimas de violencia doméstica y de género. (13 marzo de 2006)
- Protocolo de actuación de las Fuerzas y Cuerpos de Seguridad y de Coordinación con los Órganos Judiciales para la Protección de las Víctimas de Violencia Doméstica y de Género actualizado y conforme a la Ley Orgánica 1/2004.
- Protocolo para la implantación de la Orden de las víctimas de Violencia Doméstica.

Institucijų deklaracijos

- Declaración Institucional del Pleno del Congreso de los Diputados sobre la violencia de género.
- Declaración Institucional del Pleno del Senado sobre la violencia contra las mujeres.

Laikinos policijos veiksmų taisyklės

- Normas provisionales sobre actuación policial para la aplicación de las órdenes judiciales de alejamiento y protección a las víctimas de la violencia doméstica - NOVIEMBRE 2003.

Modeliai

- Modelo anotación procedimientos de violencia doméstica sentenciados - CONFORME Orden Jus-242-2009.
- Modelo de solicitud de orden de protección (<http://migualdad.es>).
- Modelo nota incoación, apertura y cancelación procedimientos penales VD -CONFORME Orden Just 242-2009.

Kitos bibliografinės nuorodos

- La tutela judicial de la violencia de género. Martínez García, Elena. Publicación: Portal Derecho, S.A. 01/2008.
- Código de violencia de género: Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre y sus complementarias anotado y concordado jurisprudencialmente. Martínez García, Elena. Publicación: Editorial Tirant lo Blanch, S.L. 01/2009.
- Protocolos sobre violencia de género. Yagüe Ribes, Ana Isabel. Martínez García, Elena, Gómez Villora, José María. Publicación: Editorial Tirant lo Blanch, S.L. 01/2009.
- Estudios sobre Ciencias de la Seguridad. Policía y seguridad en el Estado de Derecho. Editorial Tirant Lo Blanch. 2011. ISBN 978-84-9004-355-4. Coordinadores: Vicenta Cervelló Donderis y Francisco de Antón y Barberá. Capítulo: “CREACIÓN DE GRUPOS ESPECÍFICOS PARA LA ATENCIÓN Y PROTECCIÓN DE VÍCTIMAS DE VIOLENCIA DOMÉSTICA Y DE GÉNERO EN LAS POLICÍAS LOCALES”. Autora: Estefanía Navarrete Ibáñez. Inspectora Policía Local de Valencia (Coordinadora operativa del Grupo de Atención a los malos tratos GAMA).
- Monográfico de la Excelentísima Diputación de Valencia (Área de formación) dedicado a temas relacionados con la Policía Local (AÑO 2006). Coordinadora y Autora: Estefanía Navarrete Ibáñez. Capítulo: “DELITOS CONTRA LA MUJER ASPECTOS JURÍDICOS Y POLICIALES”.

b) JUNG TINĖ KARALYSTĖ**Aktai/įstatymai:**

- 1998 m. Nusikaltimų ir neramumų aktas.
- 2004 m. Smurto artimoje aplinkoje, nusikaltimų ir aukų aktas.
- 1997 m. Apsaugos nuo užpuolimų įstatymas.
- 1996 m. Šeimos teisės įstatymas.
- 2010 m. Nusikaltimų ir saugumo aktas.
- 2003 m. Baudžiamojo teisingumo įstatymas.
- 1989 m. Vaikų įstatymas.
- 2003 m. Moters lytinių organų žalojimo aktas.
- 2003 m. Seksualinio priekabiavimo aktas.
- 1999 m. Jaunimo teisingumo ir kriminalinių įrodymų įstatymas.
- 1861 m. Asmens užpuolimų Offences Against the Person aktas.

Leidiniai:

- Jos Didenybės Vyriausybė: Kvietimas nutraukti smurtą prieš moteris ir mergaites: 2011 m. veiksmų planas;

- Jos Didenybės Vyriausybė: Teisė rinktis – įstatyminis gidas agentūroms kaip spręsti priverstinių vedybų problemas;
- Jos Didenybės Vyriausybė: Paslaugų nuo smurto nukentėjusioms moterims ir vaikams gerinimas. Sveikatos departamento veiksmų planas;
- Jos Didenybės Vyriausybė: Agentūrų praktikos vadovas: priverstinių vedybų problemų sprendimas 2009 metais;
- Jos Didenybės Vyriausybė: Priverstinės vedybos ir mokymosi sutrikimai: Forced Marriage and Learning Disabilities: 2010 m. agentūrų praktikos vadovas;
- Jos Didenybės Vyriausybė: Dirbame kartu saugodami vaikus 2010 m.;
- Jos Didenybės Vyriausybė: Agentūrų praktikos vadovas: Moterų lytinių organų žalojimas 2011 m.;
- Nacionalinė policijos veiklos gerinimo agentūra (NPIA): Išnaudojimo artimoje aplinkoje tyrimo gidas, 2008 m.;
- NPIA: Persekiojimo ir priekabiavimo tyrimo gidas, 2009 m.;
- NPIA: Išprievartavimų tyrimo ir persekiojimo už juos gidas, 2009 m.;
- Vyriausių policijos vadų asociacija: Garbe grindžiamo smurto strategija, 2008 m.;
- Vyriausių policijos vadų asociacija: Vadovas policijos pareigūnams ir personalui, kaip smurto artimoje aplinkoje aukoms, 2007 m.;
- Karūnos prokurorų tarnyba: baudžiamojo persekiojimo smurto artimoje aplinkoje bylose vadovas;
- Koordinuota veikla prieš smurtą artimoje aplinkoje: MARAC (įvairių agentūrų rizikos vertinimo konferencija) vadovas 2009 m: Nuo principų prie praktikos.

c) RUMUNIJA

- 2011 m. Rumunijos vyriausybės programa.
- Nacionalinės reikšmės programa „Reagavimas į smurto artimoje aplinkoje atvejus“.
- Nacionalinė programa „Programa smurto artimoje aplinkoje aukoms“.
- Rumunijos Baudžiamasis kodeksas.
- Įstatymas Nr. 217 / 2003 „Kova su smurtu artimoje aplinkoje ir jo prevencija“.
- Darbo, šeimos ir socialinės apsaugos ministro įsakymas Nr.384 / 306/993 - 12.07.2004 – „Dėl bendradarbiavimo procedūrų užkertant kelią smurtui artimoje aplinkoje ir stebint su tokiu smurtu susijusias bylas, patvirtinimo“.

d) BULGARIJA

- APSAUGOS NUO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE ĮSTATYMAS. Paskelbtas Valstybės laikraštyje Nr. 27 iš 29, 2005 m. kovas.
- BAUDŽIAMASIS KODEKSAS, Išspausdintas Valstybės laikraštyje Nr. 26/02.04.1968, įsigaliojo 01.05.1968. Paskutiniai pakeitimai Valstybės laikraštis Nr. 32/27.04.2010, įsigaliojo 28.05.2010, II DALIS, Kūno sužeidimai, straipsniai 130/1, 2, 3; 131/1; 132; 144/1; 145; 146; 147; 148; 129; 134; 133.
- VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS ĮSTATYMAS, Paskelbtas Oficialiame laikraštyje Nr. 17 2006 m. vasario 24 d., papildytas Oficialiame laikraštyje Nr. 30 2006 m. balandžio 11 d., - straipsniai 56; 63; 61 straipsnio 2 paragrafas.

e) LATVIJA

- Latvijos Respublikos Konstitucija. Priimta Latvijos Respublikos Konstitucinės Asamblėjos susitikime 1922 m. vasario 15 d., išspausdinta oficialiame laikraštyje „Latvijas Vēstnesis“ Nr. 43, 01.07.1993. Skyrius 8, „Pamatinės žmogaus teisės“, anglišką vertimą galima rasti adresu http://www.ttc.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/meklet_dokumentus.html, skyrius 91.
- Vaiko teisių apsaugos įstatymas, priimtas Latvijos Respublikos Parlamento 19.06.1998. Anglišką vertimą galima rasti adresu http://www.ttc.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/meklet_dokumentus.html
- Našlaičių teismų įstatymas, priimtas Latvijos Respublikos Parlamento 22.06.2006, Anglišką vertimą galima rasti adresu http://www.ttc.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/meklet_dokumentus.html
- Baudžiamojo kodekso įstatymas, priimtas Latvijos Respublikos Parlamento 17.06.1998., išspausdintas oficialiame laikraštyje „Latvijas Vēstnesis“ Nr. 199/200, 08.07.1998. Anglišką vertimą galima rasti adresu http://www.ttc.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/meklet_dokumentus.html.
- Baudžiamojo proceso kodekso įstatymas, priimtas Latvijos Respublikos Parlamento 21.04.2005., Anglišką vertimą galima rasti adresu http://www.ttc.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/meklet_dokumentus.html, išleistas oficialioje NAIS (nacionalinė teisės informacinė sistema) duomenų bazėje.
- Socialinių paslaugų ir socialinės paramos įstatymas, priimtas Latvijos Respublikos Parlamento 31.10.2002., http://www.ttc.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/meklet_dokumentus.html, išspausdintas oficialiame laikraštyje „Latvijas Vēstnesis“ Nr. 168, 19.11.2002
- Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas, priimtas Latvijos Respublikos Parlamento 17.03.2005., anglišką vertimą galima rasti adresu http://www.ttc.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/meklet_dokumentus.html, išspausdintas oficialiame laikraštyje „Latvijas Vēstnesis“ Nr. 52, 01.04.2005
- Policijos įstatymas, priimtas Latvijos Respublikos Parlamento 01.07.2005, anglišką vertimą galima rasti adresu http://www.ttc.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/meklet_dokumentus.html.

- Administracinių procedūrų įstatymas, priimtas Latvijos Respublikos Parlamento 2001 m. spalio 25 d., anglišką vertimą galima rasti adresu http://www.ttc.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/meklet_dokumentus.html
- Latvijos civilinio kodekso įstatymas, anglišką vertimą galima rasti adresu http://www.ttc.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/meklet_dokumentus.html
- Skubios pagalbos teikimo vaikams, nukentėjusiems nuo nelegalių veiksmų, taisyklės. Patvirtintos Latvijos Respublikos Vyriausybės 22.12.2009. Anglišką vertimą galima rasti adresu http://www.ttc.lv/advantagecms/LV/tulkojumi/meklet_dokumentus.html.
- Nacionalinė programa „Smurto artimoje aplinkoje mažinimo 2008–2011 metais programa“. <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2754>.

f) LIETUVA

- Lietuvos Respublikos Konstitucija (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33–1014);
- Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 89–2741);
- Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas (Valstybės žinios, 2003, Nr. 37–1341);
- Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262);
- Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas (Valstybės žinios, 1985, Nr. 1-1);
- Lietuvos Respublikos Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas priimtas 2011 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. XI-1425 (Valstybės žinios, 2011-06-14, Nr. 72-3475);
- Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimo įstatymas (Valstybės žinios (Valstybės žinios, 2005-02-08, Nr. 18-572);
- Lietuvos Respublikos Policijos įstatymas veiklos įstatymas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 90-2777);
- Valstybinė smurto prieš moteris mažinimo strategija (Valstybės žinios, 2006-12-30, Nr. 144-5474);
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl Valstybinės smurto prieš moteris mažinimo strategijos įgyvendinimo priemonių 2010–2012 metų plano patvirtinimo (Valstybės žinios, 2009-08-25, Nr. 101-4216);
- Specializuotos pagalbos centrų programa (patvirtinta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. A1-534/V-1072/1V-931);
- Smurtautojo iškeldinimo tvarkos aprašas (patvirtintas Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011 m. gruodžio 14 d. įsakymu Nr. 5-V-1115).

4. AUTORIAI IR PADĖKOS

- Vadovą parengė Europinio HERA projekto partneriai, koordinuojami projekto vadovo – vietinės Valensijos policijos ir vadovaujami inspektorės p. Estefanía Navarrete Ibáñez, operatyvinės GAMA grupės (Dėmesio žiauriam smurtui grupė) koordinatorės.
- Autoriai ypač dėkoja prie vadovo parengimo prisidėjusiems:
 - o Už indėlių į teisinę ir policijos apsaugos dalis – p. Vicente Magro Servet (Alikantės provincijos teismo prezidentui);
 - o Už indėlių į valstybinės policijos dalį – Valensijos bendruomenės kriminologų asociacijai.

www.heraproject.eu

Šis leidinys išleistas įgyvendinant

Valstybės smurto prieš moteris mažinimo strategijos įgyvendinimo priemonių
2010–2012 metų planą.

Projektas „Gyvenimo be baimės link“ (sutarties Nr. SŠA1-1) ir
DAPHNE III programos projektą Hera - Improving Police Management on
Domestic Violence by Women's Empowerment

